

FAMILIEN I CENTRUM

ÅRSRAPPORT 2007

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	3
KORT BESKRIVELSE AF PROJEKT "FAMILIEN I CENTRUM"	3
RAPPORTENS CENTRALE RESULTATER OG KONKLUSIONER	5
RAPPORTENS INDHOLD OG OPBYGNING	6

DEL 1 - FAMILIEFOKUS

HVAD ER "FAMILIEFOKUS"?	7
KAP. 1: FAMILIEFOKUS-ENHEDEN: BESKRIVELSE AF FAMILIER I 2007 – HERUNDER RESULTATER AF BEHANDLINGEN	9
1.1. HVEM BRUGER FAMILIEFOKUS?	9
1.2. RESULTATER AF BEHANDLINGEN – DEN STATISTISKE REGISTRERING	12
1.3. RESULTATER AF BEHANDLINGEN – FAMILIERNES VURDERING	15
KAP. 2: OPFØLGNING PÅ DE FAMILIER SOM HAR AFSLUTTET BEHANDLINGEN I FAMILIEFOKUS-ENHEDEN FOR 1 ÅR SIDEN	19
2.1. SAGSBEHANDLERNES VURDERING AF BARNETS TRIVSEL – 1 ÅR EFTER BEHANDLINGEN	19
2.2. FORÆLDRENE'S VURDERING AF BARNETS OG FAMILIENS TRIVSEL – 1 ÅR EFTER BEHANDLINGEN	22
2.3. DISKUSSION AF FAMILIEBEHANDLINGENS RESULTATER	23
KAP. 3: EFFEKTMÅLINGEN	26
EFFEKTMÅLING AF FAMILIEFOKUS	26
KAP. 4: PROJEKT- OG METODEUDVIKLING	31
4.1. PROJEKTUDVIKLING	31
4.2. METODEUDVIKLING	31
KAP. 5: KOMPETENCEUDVIKLING OG IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE	36
5.1. BESKRIVELSE AF KOMPETENCEUDVIKLINGSPROGRAMMET I 2007	36
5.2. IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE	39
5.3. DISKUSSION AF RESULTATERNE AF KOMPETENCEUDVIKLINGSPROGRAM OG IMPLEMENTERING	44
KAP. 6: SAMMENFATNING FAMILIEFOKUS	47

DEL 2 - HARDWORK

HVAD ER HARDWORK?	51
KAP. 7: BESKRIVELSE AF DE UNGE I 2007 – HERUNDER RESULTATER AF TILBUDET.	52
7.1. HVEM BRUGER HARDWORK?	52
7.2. RESULTATER AF TILBUDET – DEN STATISTISKE REGISTRERING	54
7.3. RESULTATER AF BEHANDLINGEN – DE UNGE OG FORÆLDRENE'S VURDERINGER	56
KAP. 8: OPFØLGNING PÅ UNGE, SOM HAR AFSLUTTET TILBUDET FOR 1 ÅR SIDEN	60
8.1. SAGSBEHANDLERNES VURDERING AF DE UNGES TRIVSEL – 1 ÅR EFTER TILBUDET	60
8.2. DISKUSSION AF RESULTATERNE AF UNGE-TILBUDET.	61
KAP. 9: EFFEKTMÅLINGEN	64
EFFEKTMÅLING AF HARDWORK	64
KAP. 10: PROJEKT- OG METODEUDVIKLING 2007	67
10.1. PROJEKTUDVIKLING	67
10.2. METODEUDVIKLING	68
KAP. 11: KOMPETENCEUDVIKLINGEN	71
11.1. BESKRIVELSE AF KOMPETENCEUDVIKLINGSPROGRAMMET FOR 2007	71
11.2. IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE	73
KAP. 12. SAMMENFATNING HARDWORK	75

DEL 3 - BILAG

BILAG A: FAMILIEFOKUS - BESKRIVELSE AF FAMILIER OG RESULTATER	79
BILAG B: FAMILIEFOKUS – OPFØLGNING PÅ FAMILIER 1 ÅR EFTER AFSLUTTET BEHANDLING.	81
BILAG C: FAMILIEFOKUS: PROJEKT- OG METODEUDVIKLING	83
BILAG D: FAMILIEFOKUS - KOMPETENCEUDVIKLING OG IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE	87
BILAG E: HARDWORK – BESKRIVELSE AF DE UNGE I 2007, HERUNDER RESULTATER AF TILBUDET	89

INDLEDNING

”Familien i Centrum” var en stor hjælp på det tidspunkt. Det løste mange problemer. Vi har også brugt ideerne fra FiC efter behandlingen. Men der dukker desværre altid nye problemer op - værre problemer - og derfor vil jeg sige, at børnene har det meget bedre nu, men jeg har det ikke godt”.

Dette er en udtalelse fra én af de forældre, som gjorde brug af tilbudet i Familiefokus-enheden i 2006. Evalueringen viser, at familiebehandlingen for mange familier fører til et bedre hverdagsliv og en større trivsel hos børnene. Citatet er dog også et eksempel på, at alle vanskeligheder i familien ikke bliver løst eller forsvinder, men at familierne kan lære nye måder at tackle de udfordringer på, som de står over for i hverdagen og at dette opleves som en positiv forandring af både børn og forældre.

Projekt ”Familien i Centrum” er et 4-årigt projekt, som løber i perioden 1.1.2005-31.12.2008. Dette er den anden årsrapport, som beskriver projektets udvikling og resultater i 2007. Første årsrapport beskrev årene 2005-2006 og indeholdt en mere omfattende beskrivelse af projektets baggrund, formål, opbygning og metoder.

Årsrapport 2007 vil især sætte fokus på **resultater** – med udgangspunkt i **fem centrale spørgsmål**:

- Hvordan er det gået de unge og familier, som har taget imod tilbudet i 2007?
- Hvordan er det efterfølgende gået de unge og familier, som afsluttede et behandlingsforløb for 1-1½ år siden?
- Hvilke effekter har projektet haft i forhold til anbringelseshyppighed og økonomisk udgift til familierne?
- Hvilken metodeudvikling har fundet sted i projektet det sidste år?
- Hvordan går det med kompetenceudviklingen og implementeringen af metoderne i socialcentre?

KORT BESKRIVELSE AF PROJEKT ”FAMILIEN I CENTRUM”

Københavns Kommunes projekt ”Familien i Centrum” handler om at få unge og familier, der står i en særlig kompliceret og vanskelig livssituation, til selv at finde veje til forandring og udvikling.

”Familien i Centrum” omfatter to forskellige projekter

”FamilieFokus”, som er et familiebehandlings-tilbud til familier med børn i alderen 0-14 år. Der er tale om familier, hvor der er stor bekymring for børnenes trivsel, og hvor en forandring er påkrævet for at forebygge en eventuel senere anbringelse af barnet uden for hjemmet. En del af målgruppen omfatter også familier med kriminalitetstruede/kriminelle børn og unge.

”HardWork”, som er et tilbud til kriminelle og kriminalitetstruede børn og unge i alderen 10-15 år – og deres familier.

Hertil kommer en tværgående del: **Kompetenceudviklingen:**

Der er for det første tale om uddannelsesstillinger, hvor udvalgte medarbejdere fra socialcentrenes børnefamilieteam frikøbes til 1 års ”oplæring” i Familiefokus-enheden og HardWork. For det andet er der tale om Københavnerruddannelsen, som har til formål at fremme en generel kvalificering af arbejdet med de omtalte familier og unge i socialforvaltningen som helhed. Københavnerruddannelsen omfatter uddannelsesforløb for medarbejderne i socialcentrenes børnefamilieteam. Disse uddannelsesforløb er specifikt tilrettelagt for hvert enkelt socialcenter og er tæt knyttet til arbejdet i henholdsvis FamilieFokus og HardWork. Derudover omfatter Københavnerruddannelsen oprettelsen af et bydækkende Københavnernetværk, hvor medarbejdere kan mødes til faglige oplæg og diskussioner på tværs af socialcentre og forvaltninger.

Figur 1: Beskrivelse af projekt ”Familien i Centrum”. Projektbeskrivelsen 2005.

Projekt ”Familien i Centrum” løber i perioden 1.1.2005 – 31.12.2008, og de første familier og unge startede i efteråret 2005. I december 2007 var 75 familier afsluttet i FamilieFokus og 23 unge afsluttet i HardWork. Samtidig havde 6 ud af kommunens 10 børnefamilieteam gennemført Københavnerruddannelsen.

Projektperioden kan opdeles i tre ”hold” eller ”årgange”¹:

Årgang 1: 2005-2006

Årgang 2: 2007

Årgang 3: 2008

Denne årsrapport omfatter således 2. ”årgang” af projektet.

Projektet er finansieret af Socialministeriets Satspuljemidler med i alt 36 millioner kr. over den samlede projektperiode. Derudover er der en egenfinansiering, idet socialcentrene betaler pr. indskrevet ung/familie. I 2007 udgjorde kommunens egenfinansiering ifølge regnskabet 6.089.800 kr.

Der foretages evaluering af alle de tre projektdele gennem hele projektperioden. Evalueringen gør brug af forskellige evalueringsmodeller og undersøgelsesmetoder og omfatter både en formativ evaluering, statistisk registrering, effektmåling med kontrolgrupper, brugerundersøgelser og kvalitative undersøgelser med interview og observationer af arbejdet. Evalueringens resultater formidles løbende til praktikerne og indgår i metodeudviklingsprocessen undervejs.

En grundigere beskrivelse af projektets baggrund, formål og opbygning – samt af selve evalueringsdesignet og de anvendte undersøgelsesmetoder - findes i årsrapport 2006.

---

¹ Opdelingen refererer til, at der tre gange i projektperioden starter nye socialcentre i FamilieFokus, og at der ligeledes tre gange starter et hold nye unge i HardWork. Derudover kører kompetenceudviklingsprogrammet også med denne opdeling, hvor man én gang årligt igangsætter et nyt undervisningsforløb for et nyt hold socialcentre.

RAPPORTENS CENTRALE RESULTATER OG KONKLUSIONER

Årsrapport 2007 viser, at der er positive erfaringer fra såvel FamilieFokus-enheden og HardWork som Kompetenceudviklingsprogrammet. Især familiebehandlingen i FamilieFokus gør en forskel for familiernes trivsel og medfører en signifikant reduktion i både anbringelser og de samlede udgifter. Generelt er det lykkedes at flytte penge fra anbringelser til forebyggelse, og samtidig har Socialforvaltningen fået nye redskaber til at udvikle og gennemføre familiebehandlingstilbud i forvaltningens eget regi, der er billigere og virker bedre end andre familiebehandlingstilbud.

Evalueringen af projektets tre delprojekter peger på følgende:

FamilieFokus:

- Siden starten og frem til december 2007 har i alt 93 familier deltaget i familiebehandlingsforløb i FamilieFokus-enheden
- Børn, forældre og sagsbehandlere vurderer, at flertallet af børn og familier har fået et positivt udbytte af behandlingen
- Et år efter afsluttet familiebehandling vurderer såvel sagsbehandlere som forældre, at 70-80 pct. af børnene trives bedre end før behandlingen. For 29 pct. af familierne er børnesagen blevet lukket.
- For at kunne fastholde den positive udviklingsproces i familierne er der ofte behov for opfølgning og iværksættelse af forebyggende foranstaltninger efter afslutning af familiebehandlingen
- Indsatsen i FamilieFokus-enheden fører ofte til at anbringelse undgås. Dette er tilfældet for 85 pct. af familierne mod 58 pct. i en sammenligningsgruppe
- Behandlingsforløbene i FamilieFokus medfører ofte, at kommunens udgifter til familien reduceres. Dette er tilfældet for 34 pct. af familierne i FamilieFokus, mens det gælder 4 pct. af familierne i sammenligningsgruppen.

HardWork:

- 23 unge i alderen 11-16 år har indtil december 2007 deltaget i HardWork
- Forældre og unge beskriver et positivt udbytte af forløbet
- Det er i 2007 lykkedes at reducere den kriminelle adfærd for 70 pct. af de unge, fastholde en stabil skolegang for 60 pct. og forbedre forholdet til forældrene for alle de unge
- Familiearbejdet er øget, og det er lykkedes at skabe kontakt til og inddrage alle forældrene i forløbet i 2007
- I den første gruppe af unge, som deltog i 2006, har flertallet af de unge fortsat deres kriminelle adfærd efter forløbet, og sagsbehandlerne udtrykker fortsat bekymring over de unges trivsel
- De unge vil ofte have behov for støtte efter afslutningen i HardWork fx i form af en kontaktperson
- Der kan ikke konstateres signifikante forskelle mellem effekterne af HardWork og andre tilbud til målgruppen, hverken i antallet af anbringelser eller den samlede udgiftsudvikling.

Kompetenceudviklingsprogrammet og implementeringen i de lokale børnefamilie-teams:

- Der er oprettet lokale FamilieFokus-tilbud i tre børnefamilieteam, heraf to steder som selvstændige ”Familiehuse”
- I de børnefamilieteam, hvor der er etableret selvstændige ”Familiehuse”, har man hyppigere kunnet undgå iværksættelse af foranstaltninger og anbringelser hos de familier, som har afsluttet behandlingen i Familiefokus-enheden
- Den anerkendende og ressourceorienterede tilgang til familierne er begyndt at slå igennem og viser sig bl.a. i mere fyldige handleplaner og et øget fokus på familiernes ressourcer og kompetencer
- De systemiske og løsningsfokuserede metoder benyttes af 83 pct. af medarbejderne i de lokale børnefamilieteam. Der er dog stor forskel på i hvor høj grad de enkelte medarbejdere og team gør brug af metoderne
- 86 pct. af børnefamilieteamenes medarbejdere angiver, at projektdeltagelsen har medført en opkvalificering af eget socialfaglige arbejde med familierne
- Kompetenceudviklingsprogrammet har medført en fælles teoriramme og fælles sprog samt en øget brug af faglig sparring og flere metodedrøftelser med kolleger – både i de enkelte børnefamilieteam og på tværs af byen
- For at implementeringen skal lykkes - og fastholdes - kræver det opbakning fra den lokale ledelse og de øvrige medarbejdere i teamet – samt en løbende opfølgning af kompetenceudviklingen fx i form af faglig sparring eller ”brush-up-kurser”.

RAPPORTENS INDHOLD OG OPBYGNING

Rapporten indeholder to centrale dele: Del I: ”FamilieFokus” og Del II ”HardWork”. Hver del omfatter følgende kapitler:

1. Beskrivelse af familier/unge i 2007 – herunder resultater af behandlingen
2. Opfølgning på familier/unge, som har afsluttet behandlingen for 1 år siden
3. Effektmåling af anbringeshyppighed og økonomisk forbrug
4. Metodeudvikling i 2007
5. Kompetenceudvikling og implementering i socialcentrene
6. Sammenfatning

Der er i Årsrapport 2007 lagt vægt på at præsentere de vigtigste konklusioner og resultater i en kortfattet form. Mere omfattende beskrivelser, forklaringer og eksempler er præsenteret i de interne arbejdsnotater og del-rapporter, som er formidlet til projektets medarbejdere, ledelse og Projektkontoret undervejs i forløbet – og som er brugt løbende i metodeudviklingsprocessen. Den mest centrale del af dokumentationen for de statistiske resultater, som præsenteres her i årsrapporten, kan findes i tabelform i bilag bagerst i rapporten (Del III).

Rapporten bygger på følgende materiale:

- **Kvalitative undersøgelser** - beskrevet i interne arbejdsnotater fra 2007. For FamilieFokus omfatter dette ”Notat om børneinterview” – samt diverse arbejdsnotater om metodeudvikling. For HardWork omfatter dette et ”Status-notat” samt ”Notat om metoder i HardWork”.
- Aktuelle **statistiske registreringer** fra december 2007

- **Opfølgningsundersøgelse** af tidligere indskrevne unge og familier – foretaget i november/december 2007
- **Brugerundersøgelse** i FamilieFokus foretaget i november/december 2007
- **Effektmåling** af anbringelseshyppighed og økonomisk forbrug foretaget i januar 2008
- **Opfølgning på implementeringen** i socialcentrene, hvilket omfatter såvel spørgeskemaundersøgelse som gruppeinterview – indhentet i november 2007. Derudover indgår resultaterne fra en **ekstern evaluering** af Københavneruddannelsen, foretaget af evaluator Bjørn Nygård, IdÉThandling i 2007.

I den oprindelige projektbeskrivelse, som danner grundlag for bevillingen, er opstillet en række succeskriterier. Disse succeskriterier er evalueret ved udgangen af året og indgår løbende i rapporten, hvor de fremhæves i grå bokse.

Årsrapporten er udarbejdet af evaluator, cand.scient.soc. Tove Holmgård Sørensen. Afsnit om effektmåling er udarbejdet af projektkonsulent, cand.scient.adm. Rune Hagel Andersen, Socialforvaltningens Projektkontor.

DEL I: FAMILIEFOKUS

HVAD ER "FAMILIEFOKUS"?

FamilieFokus er organiseret som en bydækkende Familiefokus-enhed med et kortvarigt, ambulante familiebehandlingsstilbud på 6 måneder, som retter sig mod familier med børn i alderen 0-14 år, hvor der er bekymring for børnenes trivsel.

Derudover består FamilieFokus af den samling af metoder, som benyttes og udvikles i Familiefokus-enheden og som gennem et omfattende uddannelses- og kompetenceudviklingsprogram skal forankres i de lokale børnefamilieteam i kommunen.

Projektets overordnede mål med Familiefokus er, at den bydækkende enhed lukkes ned efter den 4-årige projektperiode, og at alle kommunens børnefamilieteam derefter har oprettet deres egne, lokale familiebehandlingsstilbud – samt har integreret metoderne i den øvrige socialfaglige praksis i børnefamilieteamet. Det overvejes dog aktuelt, om den bydækkende FamilieFokus-enhed skal bibeholdes i en eller anden form – efter projektperiodens ophør.

Hvad er formålet for FamilieFokus?

”Målet er at iværksætte en indsats, der skaber forandring hos familier, hvor der er alvorlige trusler mod børnenes trivsel og udvikling, og hvor en helheds-, løsnings- og

ressourceorienteret indsats kan bidrage til at forbedre familiens samlede situation og handlekraft, således at børnenes udviklingsmuligheder sikres, og de så vidt muligt kan forblive i hjemmet hhv. normalsystemet”

Figur 2: FamilieFokus formål. Projektbeskrivelsen 2005 s. 5

Denne årsrapport beskriver arbejdet og udviklingen i den bydækkende FamilieFokus-enhed. I slutningen af del 1 beskrives endvidere kompetenceudviklingsprogrammet – mens det konkrete arbejde med familierne i de lokalt oprettede familiebehandlingstilbud ude i de enkelte børnefamilieteam ikke beskrives i denne rapport.

FamilieFokus-enheden er beliggende på Østerbro. Der er udover en projektleder, en økonomimedarbejder og en praktisk medhjælper ansat 8 behandlere i enheden, og disse benævnes som ”faste medarbejdere”. Derudover tilknyttes fire børnefamilieteam projektet for et år ad gangen. De tilknyttede børnefamilieteam sender hver to medarbejdere i fuldtids uddannelsesstillinger i projektet, således at der også hele tiden er 8 ”lokale medarbejdere” i enheden. De lokale medarbejdere deltager i familiebehandlingen – og har derudover en vigtig rolle i forhold til implementeringen af metoderne i børnefamilieteamet efterfølgende.

Tilbudet i FamilieFokus-enheden kan kort beskrives således:

- 60 familier forventes at gøre brug af tilbudet årligt
- Familierne er indskrevet max.. seks måneder, men behandlingen kan forlænges med nogle måneder efter behov
- Tilbudet retter sig mod hele familien og kan også inddrage andre relevante personer i familiens netværk.
- I behandlingen arbejdes inden for en systemisk teoriramme og med brug af anerkendende og løsningsfokuserede metoder.
- Familiebehandlingen omfatter en bred vifte af metoder og tilbud fx familie-samtaler, børne- og kvindegrupper, flerfamilierapi, aktiviteter, Marte Meo, netværksmøder, koordineringsarbejde m.v. Tilbudets indhold og længde sammensættes ud fra den enkelte families mål og behov.

I del 1 følger nu en beskrivelse af arbejdet i FamilieFokus-enheden. Når der refereres til ”tilbudet”, er det således den bydækkende Familiefokus-enhed, der refereres til.

KAP. I: FAMILIEFOKUS-ENHEDEN: BESKRIVELSE AF FAMILIER I 2007 – HERUNDER RESULTATER AF BEHANDLINGEN

1.1. HVEM BRUGER FAMILIEFOKUS?

Målgruppen for FamilieFokus blev i projektbeskrivelsen beskrevet således:

Målgruppe-definition

”Familierne er karakteriseret ved, at de har komplekse og komplicerede familieforhold og problemstillinger, der betyder, at et eller flere af familiens børn kan forudses anbragt inden for en overskuelig fremtid.”

Figur 3: Målgruppe-definition. Projektbeskrivelsen 2005 s. 5.

Det er interessant at se nærmere på hvor mange familier, der indtil videre har gjort brug af familiebehandlingen i Familiefokus-enheden.

Antal familier – frem til december 2007

45 familier har gjort brug af tilbudet i 2007

93 familier har i alt gjort brug af tilbudet (siden projektets start)

75 familier har i alt afsluttet forløbet (siden projektets start). Nogle familier er startet sent op i 2007 og er derfor endnu ikke afsluttet – men fortsætter behandlingen ude i socialcentrenes lokale familiebehandlingstilbud.

Indskrivningstid

Den gennemsnitlige indskrivningstid er på **6-7 måneder**.

Variationen i indskrivningstiden spænder fra **2 til 12 måneders indskrivning**. I 2007 har 33 pct. af de afsluttede familier været indskrevet længere end 7 måneder.

Figur 4: Antal familier og indskrivningstid i Familiefokus-enheden. Statistisk registrering december 2007.

Den normerede årlige kvote på 60 familier er ikke nået - hverken 1. eller 2. år – men **succeskriteriet om at mindst 100 familier** skal have gennemført et behandlingsforløb i den samlede projektperiode bliver opfyldt.

De manglende familier skyldes ikke, at projektet har afvist henviste familier. Der er tværtimod sagt ja til stort set alle henviste familier. De manglende familier skyldes derimod, at de enkelte børnefamilieteam i perioder har haft vanskeligt ved at visitere familier nok til projektet. Årsagen til dette er primært et stort arbejdspress hos sagsbehandlerne, som på grund af bl.a. omstruktureringer, manglende medarbejdere i tea-

met og andre igangsatte tiltag (fx LEAN) har haft vanskeligt ved at finde tid til en grundig undersøgelse og handleplan - hvilket har været en forudsætning for at kunne visitere familier til tilbudet. Ifølge socialcentre skyldes den manglende visitation således ikke ”mangel” på familier i målgruppen, men derimod primært mangel på tid til at gennemføre visitationsproceduren. I Bilag A findes en oversigt over de enkelte børnefamilieteams brug af pladserne.

For at undersøge om de familier, som har gjort brug af tilbudet i FamilieFokus-enheden, ligger inden for målgruppen, følger her en beskrivelse af familierne:

Beskrivelse af alle de 93 familier, som har gjort brug af tilbudet siden start

Forældrene:

- I 68 pct. af familierne er samlivsformen **enlige forsørgere** – resten er gifte/samlevende, hvor begge parter i parforholdet som hovedregel deltager i behandlingen.
- I 46 pct. af familierne har én eller begge forældre **etnisk minoritetsbaggrund**.
- Den største gruppe blandt forældrene er på **offentlig forsørgelse**, heraf modtager 42 pct. kontanthjælp. 36 pct. af forældrene er i arbejde eller under uddannelse.
- Familierne er præget af en række forskellige, **komplicerede problemstillinger**. Der er bl.a. tale om fysisk og psykisk sygdom, langvarig arbejdsløshed, økonomiske problemer, omsorgssvigt over for børn, misbrug og vold.
- I 84 pct. af familierne er der **tidligere iværksatte foranstaltninger** i henhold til Servicelovens § 52. De iværksatte foranstaltninger dækker bl.a. hjemme hos (22 pct.), socialpædagogisk friplads (21 pct.), konsulentstøtte (18 pct.), kontaktperson (21 pct.), individuel behandling (18 pct.), døgnophold for børn og forældre sammen (8 pct.) og aflastning/støttefamilie (9 pct.)
- I 15 familier (17 pct.) har børnene tidligere været **anbragt udenfor hjemmet**. Det drejer sig om 15 frivillige anbringelser og 2 tvangsmæssige anbringelser.

De henviste børn:

- 68 pct. af de henviste børn er **dreng**e
- **Aldersmæssigt** er børnene mellem 0 og 16 år. 24 pct. er i før-skole-alderen (0-6 år). 27 pct. er mindre skolebørn (7-10 år), mens 49 pct. er store skolebørn (11-15 år).
- Ud over de henviste børn er der i 13 af familierne i alt 22 andre børn (søskende), som også giver anledning til **stor bekymring** hos medarbejderne.
- Der er i alt 13 af de henviste børn (14 pct.), som er registreret som **kriminalitetstruede**. 12 af disse børn er dreng, de er i alderen 11-15 år, og de 7 har dansk baggrund, mens de 6 har etnisk minoritetsbaggrund.

Figur 5: Samlet beskrivelse af familier og børn. Statistisk registrering december 2007

Samlet set må familierne siges at ligge inden for den beskrevne målgruppe. Der er dog sket en ændring i målgruppens sammensætning fra det første år og til 2007. Der

er fortsat tale om familier med en vanskelig og kompleks livssituation, og hvor der er bekymring for børnenes trivsel. Men der har i 2007 været flere forældre, som var i arbejde, færre etniske minoritetsfamilier, og så har der generelt været igangsat færre foranstaltninger i de henviste familier inden behandlingens start (se Bilag A). Samtidig har børnegruppen ændret sig til flere piger, færre kriminalitetstruede unge og flere store skolebørn. Sammenholdes dette med interview med medarbejdere/leder i projektet og i socialcentre, så påpeger de også, at målgruppen er blevet udvidet i år. Begrundelser for en udvidelse er bl.a.:

- At socialcentre henviste for få familier, og projektet derfor var nødt til at tage imod alle de familier, som blev henvist – også selv om de lå ”på kanten” af målgruppen. At fylde pladserne op var nødvendigt for projektet – både af økonomiske årsager, men også for at medarbejderne i uddannelsesstillingerne havde noget at arbejde med og lære ud fra
- At nogle af de familier, som blev henvist først på året, ikke var godt nok undersøgt og forberedt i socialcentret, hvilket betød, at familierne aldrig rigtig kom i gang med et forløb – enten fordi de slet ikke ønskede familiebehandling, eller fordi det viste sig at være et forkert tilbud til familien. Dette medførte, at det tog lang tid at få familier i gang og pladserne fyldt op i starten af året
- At nogle børnefamilieteam havde et udtalt ønske om at udvide målgruppen og således valgte at visitere familier, hvor barnet allerede var anbragt uden for hjemmet, og hvor målet for behandlingen var en hjemgivelse – samt familier, hvor en anbringelse af barnet ikke var på tale, men hvor man mente, at familien kunne profitere af familiebehandling. Da projektet lægger op til at tilbudet skal være fleksibelt og også skal kunne tilpasses de enkelte socialcentres lokale behov, har man således valgt at følge disse ønsker til en udvidelse af målgruppen.

Statistikken tyder på, at nogle af de henviste familier har haft flere ressourcer i 2007, hvis man sammenligner med familierne året før. Dette understøttes af, at der i socialcentrenes handleplaner for 2007-familierne peges på langt flere ressourcer hos både forældre og børn inden for samtlige områder, end man gjorde hos de henviste familier i 2006. Der er således tale om en markant stigning i angivelse af ressourcer hos familierne.

Det er dog stadig størstedelen af familierne i 2007, hvor børnene vurderes som anbringelsestruede, og evalueringen kan ikke svare på, hvorvidt de beskrevne ændringer eventuelt skyldes en ændret, demografisk befolkningssammensætning i de nye børnefamilieteam.

I forlængelse af dette er det også vigtigt at gøre opmærksom på, at handleplanernes øgede beskrivelse af ressourcer hos både børn og forældre meget sandsynligt kan skyldes, at kompetenceudviklingsprogrammet er slået igennem. I undersøgelsen af sagsbehandlernes anvendelse af metoderne ude i de enkelte børnefamilieteam, viser det sig, at rigtig mange angiver, at de er blevet langt mere opmærksomme på familiens ressourcer og kompetencer end før. Dette peger på, at der som følge af projektdeltagelsen er sket en holdningsændring i socialcentre, og at denne bl.a. viser sig i en opkvalificering af handleplanerne, som nu i højere grad end før også beskriver kompetencerne i familien.

Ud over et øget fokus på ressourcer i handleplanerne er der samtidig sket nogle ændringer i, hvilke områder børnefamilieteamet ønsker forandringer inden for når de visiterer til Familiefokus-enheden. Der er langt flere familier i 2007, hvor handleplanen peger på, at behandlingens mål er forandringer omkring forældrenes relation til deres børn, omsorgen for og opdragelsen af børnene samt strukturen på dagligdagen (se Bilag A). Man kan udtrykke det således, at børnefamilieteamets handleplaner har fået større fokus på familierelationer og den interne dynamik og struktur i familierne – og mindre fokus på familiernes sociale problemer set i et større perspektiv (fx bolig, arbejde, fritid).

Evalueringen peger på, at dette ændrede fokus i handleplanerne primært skyldes to ting. For det første betyder den ændrede sammensætning af familierne, at der er flere forældre i arbejde, og at der har været iværksat færre foranstaltninger i forhold til disse familier. Familierne kan således have færre sociale problemer og dermed mindre behov for, at der sættes fokus på fx forældrenes arbejdssituation, psykiske problemer, vold, netværk og fritid m.v. For det andet er der gennem metodeudviklingen og kompetenceudviklingsprogrammet sket en kvalificering af arbejdet med at opstille mål, hvilket gør, at der nu kan opstilles klarere mål for behandlingsforløbet. Dette skyldes dels en tydeligere formulering fra behandlernes side af, hvad tilbudet indeholder, dels at sagsbehandlere er blevet mere opmærksomme på at formulere konkrete delmål samt have blik for såvel vanskeligheder som ressourcer i familierne ved målformuleringen.

Samtidig kan man dog også rejse spørgsmålet om, hvorvidt der i selve behandlingen er sket en ændring, således at der nu sættes mere fokus på de psykologiske processer og mindre på de sociale problemstillinger? Jeg vil vende tilbage til dette senere i del 1.

Omkring de henviste børn blev det i sidste årsrapport påpeget, at der i 2006 var en markant overvægt af drenge (77 pct.), samt at der blev henvist flest skolebørn. I 2007 er der blevet henvist flere piger, så de har udgjort 42 pct. af børnene i år, og det nærmer sig dermed en mere ligelig fordeling mellem kønnene. Det er dog stadig flest store skolebørn, der henvises, og der er ikke sket en forøgelse af gruppen af førskolebørn på trods af et ønske om at have særlig fokus på de mindre børn. Samtidig er der henvist færre kriminalitetstruede børn/unge til Familiefokus-enheden i 2007.

De etniske minoritetsfamilier har udgjort en mindre del af familierne i 2007 – i alt 39 pct. - hvor de udgjorde over halvdelen i 2006. Men der er stadig tale om en overrepræsentation i forhold til befolkningens sammensætning i kommunen, og det kan fortsat konkluderes, at tilbudet også retter sig mod og benyttes af etniske minoritetsfamilier.

1.2. RESULTATER AF BEHANDLINGEN – DEN STATISTISKE REGISTRERING

Der er foreløbig **75 familier**, som har afsluttet et behandlingsforløb i Familiefokus-enheden, og det er disse familier, som indgår i den følgende statistiske beskrivelse af resultater.

For at kunne registrere hvilke forandringer der sker hos familierne under behandlingsforløbet, foretages en statistisk registrering af familien ved ind- og udskrivning i Familiefokus-enheden. Registreringen foretages af FamilieFokus-medarbejderne via et spørgeskema og bygger således på medarbejdernes vurderinger af, hvilke forandringer, der er sket i familien under behandlingsforløbet.

Familiefokus-enhedens koncept går ud på, at der opstilles en individuel behandlingsplan med konkrete mål for hver enkelt familie. Resultatet af behandlingen må derfor måles på, hvorvidt familien har nået de mål, som blev opstillet i planen. Ser man på målopfyldelsen i forhold til de opstillede mål for behandlingsforløbet, ser resultatet ud som følger:

Målopfyldelse for alle afsluttede familier (75 familier)

- alle mål i handleplanen er opfyldt for 43 pct.
- målene er delvist opfyldt for 37 pct.
- målene er ikke opfyldt for 19 pct.

Der mangler 1 pct. hvor spørgsmålet er uoplyst.

Figur 6: Målopfyldelse for alle afsluttede familier. Statistisk registrering december 07.

Graden af målopfyldelse er steget. Blandt de første afsluttede familier i 2006 var der 76 pct., hvor målene var helt eller delvist opfyldt. Nu er det 80 pct. af den samlede gruppe af afsluttede familier, hvor det samme gør sig gældende. Formodningen om at ændringen af målgruppen kunne føre til en højere grad af målopfyldelse har således holdt stik.

Hvis man ser på hvilke områder, hvor der især er sket forbedringer i familiens situation, tegner der sig følgende billede for de familier, som blev afsluttet i 2007:

På følgende områder er der sket forbedringer i familiens situation for de familier, som er afsluttet i 2007

Top 5

- Relationen mellem forældre og børn (59 pct.)
- Opdragelse af børn (52 pct.)
- Forældres psykiske situation (52 pct.)
- Omsorgen overfor børn (48 pct.)
- Struktur på dagligdagen (43 pct.)

Figur 7: Forbedringer i familiens situation. Statistisk registrering december 07.

De områder, hvor der er sket de fleste forbedringer, er også de områder, som handleplanen oftest pegede på (se Bilag A). Der er således en god sammenhæng mellem de områder, hvor børnefamilieteamet i handleplanen angiver behov for forandring og så de opnåede mål. Dette kan synes indlysende, men er alligevel en væsentlig oplysning, idet dette viser, at der ikke kun arbejdes ud fra familiens egne mål, men i høj grad tages udgangspunkt i forvaltningens mål i behandlingsforløbet.

Der er dog to ting, som er værd at bemærke i forhold til de opnåede forbedringer i 2007. For det første er forbedringer af familiens boligsituation røget helt ud i 2007 – på trods af at dette blev angivet som et mål i familiernes handleplaner ligeså hyppigt som i 2006. Dette kan være et tegn på, at medarbejderne har haft mindre fokus på dette område i år, måske fordi behandlingens fokus er flyttet til de mere psykologiske processer i familien. Det kan dog også være et udslag af, at samarbejdet med boligkontoret er blevet vanskeligere i 2007, hvilket evalueringen dog ikke kan sige noget om.

For det andet er der sket forbedringer i forældrenes uddannelses-/arbejdssituation for 30 pct. af familierne, selv om dette kun blev nævnt som et mål i handleplanen for 10 pct. af familierne i 2007. Der har således været mindre fokus på dette område i planen, men der er alligevel sket forbedringer – måske som følge af familiens generelt bedre trivsel og flere ressourcer.

Hvis man ser på alle de forandrings-områder, som handleplanerne peger på, så er der generelt en lavere procentdel af familierne i 2007, som har opnået forandringer på en lang række områder, hvis man sammenligner med familierne i 2006. Som eksempel kan nævnes, at de eneste områder, hvor der er opnået en hyppigere forbedring af familiernes situation i 2007 er omkring: omsorgen over for børn, forældrenes psykiske situation, samvær med fraskilt forælder, familiens økonomiske situation, forældres misbrug samt vold mod børn.

Et andet interessant område er, hvordan de henviste børns trivsel har forbedret sig.

**På følgende områder er der sket forbedringer i det henviste barns situation
– for de familier som er afsluttet i 2007**

Top 5

- Sociale kompetencer (50 pct.)
- Psykisk udvikling (50 pct.)
- Skolegang (39 pct.)
- Netværk og fritid (34 pct.)
- Daginstitution (11 pct.)

Figur 8: Forbedringer i det henviste barns situation. Statistisk registrering december 2007

Fordelingen er her nogenlunde som ved de første, afsluttede familier i 2006 og svarer dermed stort set til gennemsnittet for alle afsluttede familier. Dog er der opnået hyppigere forbedringer omkring børnenes skolegang i 2007.

I 2007 er der 3 familier (7 pct.), hvor børnene er blevet anbragt frivilligt uden for hjemmet. Dette er også en lavere andel end for familierne i 2006 og kan være endnu et tegn på en mindre belastet målgruppe. På nuværende tidspunkt er der i alt 10 af alle de afsluttede familier (13 pct.), hvor det henviste barn er blevet frivilligt **anbragt uden for hjemmet** under eller efter behandlingsforløbet.

Familiebehandlerne er også blevet bedt om at vurdere, hvilken støtte fra det sociale system, som familien vil have behov for fremover – efter udskrivning fra Familiefokus-enheden.

De 75 afsluttede familiers fremtidige behov for støtte ved ophør i tilbudet

- Børnesagen lukkes: 11 pct.
- Der er aftalt opfølgningssamtale i børnefamilieteamet efter 3 eller 6 måneder – men ellers klarer familien sig selv: 15 pct.
- familien har fortsat behov for rådgivning/vejledning fra børnefamilieteamet: 17 pct.
- der forventes iværksættelse af forebyggende foranstaltninger efter Servicelovens § 52 – men af en mindre indgribende art end ellers forventet: 27 pct.
- familien har fortsat behov for omfattende hjælpeforanstaltninger: 13 pct.
- barnet skal anbringes uden for hjemmet: 11 pct.
- uoplyst (familien er fraflyttet kommunen): 7 pct.

Figur 9: Familiernes fremtidige behov for støtte. Statistisk registrering, december 2007.

For 43 pct. af familierne forventes det ved ophør i projektet, at de fremover kan klare sig selv helt uden støtte eller med råd og vejledning. Og det er kun 24 pct. af familierne, som forventes at have behov for omfattende hjælpeforanstaltninger eller anbringelse uden for hjemmet. Dette må betragtes som et tilfredsstillende, kortsigtet resultat af behandlingen. I kapitel 2 belyses det mere langsigtede resultat hos familierne et år efter ophør i tilbudet.

I.3. RESULTATER AF BEHANDLINGEN – FAMILIERNES VURDERING

I 2006 blev der foretaget interview med udvalgte forældre, for at få forældrenes oplevelse af behandlingsforløbet beskrevet (Se Årsrapport 2006). I 2007 er det børnene, der er blevet interviewet. I foråret 2007 blev der foretaget interview med i alt 9 børn i alderen 9-14 år. Alle børnene havde deltaget i et behandlingsforløb i 2006, og de blev både spurgt til deres oplevelse af selve behandlingsforløbet og de forandringer dette skabte og til hvordan de selv og familien havde haft det efter behandlingens afslutning. Børnene gav mange gode beskrivelser af deres oplevelser, og neden for bringes et par uddrag som eksempler:

”De første gange havde jeg ikke lyst til at tage med. Men bagefter så fik jeg det bedre. Fordi jeg fik forklaret, hvad det gik ud på. Fordi det gik ikke ud på at finde ud af, om jeg havde nogen fejl (...) Jeg synes aktiviteterne var rigtig gode. Og så synes jeg også, at det var meget godt, det der med, at man kommer derind sammen med sin far eller mor. Altså jeg har fx. fået et meget bedre forhold til min mor efter det (...) Jeg tror, det var fordi, vi fik nogle redskaber, vi kunne bruge. Fx. begyndte jeg at lade være med at kalde hende noget, og når hun blev sur, så ignorerede jeg det bare...vi fik nogle redskaber at bruge sådan..(...) Jeg har også lært sådan lidt mere at acceptere min mor. Der er ikke noget at gøre ved det, men hun er, som hun er (...)Jeg synes, vi har færre konflikter, end vi havde før. Jeg tror også det er fordi, vi fik talt ud om nogen ting. Altså jeg fik sagt nogen ting, som

jeg ikke havde sagt for eller overhovedet havde nævnt (...) Måske har min mor også fået det bedre. Det er lidt svært at forklare, men nogen gange, så er hun mere glad” Pige, 12 år

”Jeg synes i hvert fald, at det gik rigtig godt. Fordi min far, han stoppede med at råbe, og jeg fandt ud af, at jeg ikke skulle tage så meget ansvar, og min lillebror fandt ud af nogle andre ting og fik nogle ”lektier” (hjemmeopgaver), og min mor begyndte også at tage det mere roligt (...) Før i tiden skændtes vi hele tiden. Men da vi så startede berinde, så skete det ikke så meget. Min mor og far skændtes også mindre. Og det var i hvert fald et stort fremskridt (...) Jeg synes også det hjalp. Jeg kunne mærke det på min far. Han var meget sur og tvær for det meste. Og da han så kom berind, så var han sådan ok. Så blev han mere glad for at være sammen med os og sådan noget. Men så senere hen, hvor vi stoppede berinde, så blev han så altid sur igen. Så man kunne godt se, at da han begyndte her, begyndte han at være et gladere menneske og sådan noget (...) Jeg tror, at det havde gået bedre, hvis man havde fortsat på en eller anden måde, fordi så var de ikke begyndt at skændes igen”. Dreng, 13 år.

Børnenes oplevelser kan sammenfattes således:

- Børnene trives bedre nu – end de gjorde før de startede i tilbudet
- Der er stadig mange vanskeligheder i familierne og forældrenes livssituation er ofte kompliceret, men det er lykkedes at skabe en bedre hverdag og bedre trivsel for børnene på trods af dette. Dette viser sig bl.a. ved, at børnene har det bedre i skolen, med kammeraterne og med deres forældre end før.
- Børnene var alle meget glade for forløbet, for stedet, medarbejderne og de tilbud, der gives
- Børnene var glædest for børnegruppe, aktiviteter, flerfamilieaktiviteter og børnesamtaler, mens de fælles familiesamtaler for mange af børnene beskrives som vanskelige eller kedelige
- Børnene finder det vigtigt med et forum, hvor man taler med børnene alene uden forældrene
- Den positive forandringsproces, som blev igangsat i familien under behandlingsforløbet, kan ifølge børnene være vanskelig for familien at fastholde efterfølgende – uden støtte
- Børnene savner medarbejderne og de andre børn i børnegruppen og vil gerne have en eller anden form for fortsat kontakt

Ud over børneinterview er der også foretaget en brugerundersøgelse i 2007, hvor børn og forældre ved afslutning i tilbudet er bedt om i et spørgeskema at vurdere deres udbytte af behandlingsforløbet:

Succeskriterier:

”Forældrene i mindst 75 pct. af de deltagende familier skal vurdere, at tilbudet har haft en ”positiv eller meget positiv” indflydelse på deres individuelle trivsel og sociale funktionalitet”

”Forældrene i mindst 75 pct. af de deltagende familier skal vurdere, at tilbudet har haft en ”positiv eller meget positiv” indflydelse på familiens samlede trivsel og sociale funktionalitet”

”Mindst 75 pct. af de deltagende familier skal angive, at de alt andet lige ville anbefale andre udsat-

te familier at deltage i et lignende projekt.

Brugerundersøgelsen 2007 viser, at forældrene vurderer tilbudet således²:

- 90 pct. synes, at tilbudet har medført enten meget store, positive forandringer (60 pct.) eller små positive forandringer (30 pct.) i familiens trivsel. 10 pct. vurderer, at der er sket små, negative forandringer i familien.
- 80 pct. synes, at barnets situation er blevet bedre. 10 pct. vurderer barnets situation som uændret, og 10 pct. vurderer, at barnets situation er blevet lidt dårligere.
- Hvis ikke familien havde fået familiebehandling, mener 70 pct., at situationen ville være forværret, mens 30 pct. mener, at situationen ville være som før start i tilbudet.
- 100 pct. af forældrene ville anbefale deltagelse i et lignende projekt til andre familier.

Succeskriterium:

Børn i mindst 75 pct. af de deltagende familier skal vurdere, at tilbudet har haft en "positiv eller meget positiv" indflydelse på deres individuelle trivsel og funktionalitet.

Brugerundersøgelsen 2007 viser, at børnene vurderer tilbudet således³:

- 82 pct. synes, at de har fået det bedre med sig selv, end de havde før tilbudet
- 82 pct. synes, at de har fået det bedre med familien, end de havde før
- 55 pct. synes, at de har fået det bedre i skolen, end de havde før
- 73 pct. synes, at familien samlet set har fået det bedre, end de havde før

Der er således fortsat stor tilfredshed med selve tilbudet hos både børn og forældre ligesom flertallet udtrykker, at behandlingsforløbet skaber positive forandringer i familiens og børnenes trivsel. Dog angiver børnene, at denne positive forandring kan være vanskelig at fastholde efter forløbet, hvilket vi vender tilbage til i næste kapitel. I

---

² Der er 10 forældre, som har deltaget i brugerundersøgelsen i 2007. Der er tale om 8 kvinder og 2 mænd.

³ Der er 11 børn, der har deltaget i brugerundersøgelsen i 2007. Der er tale om 3 piger og 8 drenge. Børnene er mellem 8 og 15 år.

kap. 2 vil resultaterne desuden blive sammenlignet med andre familiebehandlingstilbud, for at kunne konkludere på behandlingens grad af succes.

KAP. 2: OPFØLGNING PÅ DE FAMILIER SOM HAR AFSLUTTET BEHANDLINGEN I FAMILIE- FOKUS-ENHEDEN FOR 1 ÅR SIDEN

De første familier deltog i familiebehandlingen i 2005-2006, og det er nu 1-1½ år siden, at de afsluttede deres behandlingsforløb i Familiefokus-enheden. I november/december 2007 er der fulgt op på, hvordan det efterfølgende er gået familierne. Opfølgningen er sket på to måder:

- Familiernes nuværende sagsbehandlere er blevet bedt om at udfylde et spørgeskema på alle de 48 familier, som deltog i tilbudet i 2005/2006. Der er udfyldt i alt 34 skemaer. 11 familier er siden fraflyttet socialcentret, og der er ikke udfyldt skemaer på disse. Derudover mangler et par skemaer, fordi sagsbehandleren ikke har været i stand til at udfylde dette.
- Forældrene i de 48 familier er blevet bedt om at udfylde samme spørgeskema. Det er dog kun 15 familier, som har returneret skemaet, hvilket svarer til 31 pct.. Svarene kan således ikke betragtes som repræsentative. En gennemgang af de 15 besvarede skemaer har dog vist, at der er både ”gode” og ”dårlige” forløb repræsenteret, og da resultaterne stemmer godt overens med forældrenes tilkendegivelser via andre undersøgelsesmetoder (interview og brugerundersøgelse), har jeg valgt at gengive familiernes oplevelser sidst i kapitlet.

Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at for de familier, hvor børnesagen er blevet lukket, har sagsbehandlerne i mange tilfælde ikke kunnet vurdere på barnets/familiens aktuelle trivsel. Det må formodes, at såfremt oplysninger om disse familier også indgik i undersøgelsen, ville det forrykke resultatet i en positiv retning.

2.1. SAGSBEHANDLERNES VURDERING AF BARNETS TRIVSEL – 1 ÅR EFTER BEHANDLINGEN

1-1½ år efter afsluttet behandling er det sagsbehandlerens vurdering, at såvel det henviste barn som familien samlet set har haft et positivt udbytte af familiebehandlingen.

Sagsbehandleren vurderer således, at **70 pct. af de henviste børn** har haft udbytte af behandlingen, mens det for **73 pct. af familierne** har givet et udbytte for familien samlet set (Se Bilag B)

Det er således sagsbehandlerens vurdering, at flertallet af de henviste børn generelt trives bedre nu, end de gjorde før familiebehandlingen.

Barnets trivsel er forbedret (sammenlignet med før familiebehandlingen)

- Den generelle psykiske tilstand: 79 pct. af børnene
- Det daglige humør: 62 pct.
- Barnets relation til moderen: 65 pct.

- Strukturen på dagligdagen: 59 pct.
- Trivsel i skolen: 50 pct. af skolebørnene
- Trivsel i daginstitution: 75 pct. af førskole-børnene
- Trivsel med kammerater: 50 pct.
- Forældrenes omsorg for barnet: 56 pct.
- Forældrenes opdragelse af barnet: 59 pct.

Figur 10: Forbedring af det henviste barns trivsel – 1 år efter ophør i tilbudet. Opfølgningsundersøgelse december 2007.

Undersøgelsen viser, at flertallet af børnene trives bedre end før. Men det er også interessant at se på, hvor mange af familierne, der efter behandlingen har kunnet ”klare sig selv” og hvor mange, der har haft behov for fortsat støtte fra børnefamilieteamet.

Hvilken kontakt har familien til børnefamilieteamet 1 år efter behandlingen?

- Børnesagen er lukket: 10 familier (29 pct.)
- Familien kontakter forvaltningen af og til – efter eget behov: 4 familier (12 pct.)
- Der afholdes planlagte opfølgningssamtaler hver 3. eller 6. måned: 10 familier (29 pct.)
- Der er hyppige samtaler med enten børn, forældre eller hele familien (fx min. 1 gang månedlig: 4 familier (12 pct.)
- Familien er overgået til handicapteam: 2 familier (6 pct.)

Der mangler 4 familier i ovenstående – det drejer sig om familier, hvor barnet er blevet anbragt uden for hjemmet.

Figur 11: Kontakt til familien 1 år efter ophør. Opfølgningsundersøgelse december 2007.

Det er således 29 pct., som slet ikke har kontakt til det sociale system længere, fordi børnesagen er lukket, mens 41 pct. af og til selv kontakter børnefamilieteamet eller møder til planlagte opfølgningssamtaler. Det er kun 16 pct., hvor der er en hyppigere kontakt til familien, heri er medtaget de sidste 4 anbragte børn.

Der er to ting, som er værd at bemærke i forhold til dette. For det første er børnesagen blevet lukket for flere familier i løbet af det år, der er gået efter behandlingen. Man kunne ellers frygte, at familierne måske fik det dårligere et stykke tid efter behandlingen, og at nogle af de lukkede børnesager derfor ville blive aktive igen. Dette er ikke tilfældet – tværtimod har endnu flere familier fået lukket deres børnesag. For disse familier har der fundet en vis opfølgning sted i de første 3-6 måneder efter det intensive behandlingsforløb i Familiefokus-enheden for at sikre, at den positive forandringsproces kunne fortsætte. Når sagsbehandleren har sikret sig dette – er børnesagen derefter blevet lukket. Andelen af lukkede børnesager er således ikke faldet, men derimod steget over tid, hvilket må siges at være et positivt resultat.

For det andet blev det ved behandlingsforløbets afslutning vurderet, at 57 pct. af familierne fremover ville have behov for en eller anden form for foranstaltning. Denne vurdering har ikke holdt stik, idet opfølgingsundersøgelsen viser, at der for **73 pct. af de afsluttede familier har været iværksat foranstaltninger efter behandlingsforløbet**. Fratrækker man 4 familier, hvor det kun drejer sig om en socialpædagogisk friplads, er det 62 pct., hvor der er iværksat en eller flere foranstaltninger. Fordelingen på de forskellige typer af foranstaltninger kan ses i Bilag B. Evalueringen viser altså, at der for flertallet af familierne har været behov for en eller anden form for opfølgende støtte og foranstaltning efter familiebehandlingen.

Der er i alt 7 af de henviste børn fra 2005/2006, som er blevet **frivilligt anbragt uden for hjemmet** under eller efter behandlingsforløbet. Dette svarer til 15 pct. af de 48 børn, som gjorde brug af tilbudet i det første år.

Der er forskel mellem de enkelte børnefamilieteams på, hvor mange foranstaltninger man har iværksat i familierne efter afslutning i Familiefokus-enheden. Bispebjerg har procentvis det færreste antal foranstaltninger (50 pct.), mens Nørrebro har det højeste (92 pct.). Det samme gælder antallet af anbringelser udenfor hjemmet, hvor Bispebjerg ligger på 14 pct. af de afsluttede familier, mens Nørrebro ligger på 42 pct.. Dette kan hænge sammen med, at Bispebjerg hurtigt fik sit eget lokale familiebehandlingstilbud, hvor de ”hjemvendte” lokale medarbejdere kunne fortsætte med en opfølgning på familierne, mens der på Nørrebro ikke var nogen lokale medarbejdere, der vendte tilbage til socialcentret og heller intet lokalt familiebehandlingstilbud i 2007. Der er dog planer for oprettelse af et lokalt familiebehandlingstilbud på Nørrebro i 2008.

Antallet af iværksatte foranstaltninger viser følgende:

- At man har haft fat i den ”rigtige” målgruppe, idet familierne tydeligvis har et støttebehov, og for 15 pct. af familierne har anbringelse af barnet alligevel været nødvendigt – på trods af familiebehandlingen
- At der for ca. 2/3 af familierne er behov for opfølgning – efter at det intensive behandlingsforløb i FamilieFokus-enheden er afsluttet. Familiebehandlingen er altså ikke nok i sig selv til, at familierne ikke længere har behov for rådgivning, opfølgning eller anden form for støtte. Dette understøttes af børneinterviewene, hvor børnene også gav flere eksempler på, at de oplevede et behov for opfølgning og støtte efter behandlingsforløbets afslutning.
- At de lokale Familiefokus-behandlingssteder har en bedre effekt i forhold til at undgå anbringelser, end de foranstaltninger man ellers har sat i værk i forhold til familierne efter endt behandling.
- At socialcentrene således bedre kan undgå at iværksætte yderligere foranstaltninger i familierne efter endt familiebehandling – herunder anbringelser uden for hjemmet - hvis de får etableret et lokalt familiebehandlingstilbud, hvor de ”hjemvendte” lokale medarbejdere kan fortsætte en vis opfølgning med familierne i en periode.

2.2. FORÆLDRENES VURDERING AF BARNETS OG FAMILIENS TRIVSEL – I ÅR EFTER BEHANDLINGEN

De 15 familier (31 pct.), der har svaret på spørgeskemaundersøgelsen, bekræfter sagsbehandlernes vurderinger. Forældrene vurderer således, at barnets situation er forbedret omkring psykisk tilstand, dagligt humør, alderssvarende udvikling, relationen til moderen, den daglige pleje og omsorg, strukturen på dagligdagen, trivsel i daginstitution og skole, trivsel med kammerater og fritidsaktiviteter. Det er kun ganske få, der på enkelte af disse områder vurderer, at barnets situation er uændret – og kun 1 familie svarer, at barnets situation i skolen er blevet forværret.

Omkring forældrenes egen trivsel er billedet mere sammensat. Mange familier angiver, at der er sket forbedringer af situationen omkring forældrenes omsorg for barnet, forældrenes opdragelse af barnet, familiens struktur på dagligdagen, moderens psykiske situation samt moderens uddannelses-/beskæftigelsessituation. Der er dog også familier som oplever, at situationen er blevet forværret på nogle områder. Det gælder bl.a. familiens økonomiske situation, moderens uddannelses-/beskæftigelsessituation, forældrenes private netværk, fritidsinteresser, boligsituationen og moderens psykiske situation.

I forhold til familiens positive udbytte af behandlingsforløbet så vurderer forældrene, at såvel **80 pct. af de henviste børn som 80 pct. af familierne samlet set har haft positivt udbytte af behandlingen** (Se Bilag B).

Her følger nogle bemærkninger fra forældrene – et år efter afsluttet familiebehandling:

”Vores barn er kommet i puberteten, og det har absolut ikke gjort vores situation nemmere. Men vi klarer os, og klarer konflikterne, som de kommer. Vores barn har haft en meget positiv udvikling på skolen, så alt i alt går det meget bedre”.

”De to behandlere, som vi har haft det meste af tiden, har været utrolig professionelle. Tak for det! Men vi er meget glade for opfølgningen hver 3-6 måned og deltagelse i diverse aktiviteter. Det gør os mindre skrøbelige efter et langt forløb”

”FIC har været en skuffelse med en masse snak og ingen handling, da den ene ikke vidste, hvad den anden skulle gøre. Vi har klaret de fleste problemer selv, hvad angår bolig. Vores barn har skiftet skole, og er meget tilfreds. Jeg har fundet deltidsarbejde. Så nu mangler vi kun et par småting, men det løser vi nok”.

Både sagsbehandlere, forældre og børn vurderer således, at familiebehandlingen har givet et positivt udbytte for omkring $\frac{3}{4}$ af familierne. Alle del-undersøgelserne viser dog også, at der er behov for opfølgning og i mange tilfælde også forskellige støtteforanstaltninger til familierne efterfølgende, hvis den positive forandring skal fastholdes.

2.3. DISKUSSION AF FAMILIEBEHANDLINGENS RESULTATER

Evalueringen viser, at såvel børn som forældre udtrykker meget stor tilfredshed med familiebehandlingen, som de oplever skaber positive forandringer i både barnets og familiens trivsel. Dette gælder både for projektets første og andet år og bekræftes af både brugerundersøgelsen, opfølgingsundersøgelsen et år efter behandlingen samt interview med både børn og forældre. Det kan derfor konkluderes, at det gennem tilbudet lykkes at skabe en positiv kontakt til flertallet af familierne og igangsætte forandringsprocesser, som fører til en registreret bedre trivsel på en lang række områder.

Ifølge familierne skyldes dette to ting: For det første den tilgang og den måde man møder familierne på, som af mange forældre og børn beskrives som ”anderledes” og langt mere positiv, konstruktiv og fremadrettet end den måde, de ellers er blevet mødt af professionelle. For det andet metoderne, som giver både børn og forældre nogle værktøjer til at mestre hverdagens udfordringer på en ny måde.

Det er således også kendetegnende, at familierne ikke oplever, at alle vanskeligheder er væk og problemerne løst. Tværtimod beskriver de, at der stadig er nok af udfordringer at slås med i hverdagen, men det positive er, at det er lykkedes at skabe en bedre trivsel for børnene på trods af at mange af udfordringerne fortsat er til stede. Flertallet af børnene trives bedre end før i daginstitution og skole, med kammeraterne, med sig selv og med familien, og det er kun ganske få børn (13 pct.), hvor det har været nødvendigt med en anbringelse uden for hjemmet. Dette tyder på, at familierne har fået en anden tilgang til problemerne og nogle andre værktøjer til at tackle dem end de havde før.

En kommentar til disse resultater kan være, at det ofte vil være muligt at skabe kortsigtede, positive forandringer bare i kraft af, at behandlingen sættes i værk (placeboeffekt), samt at der afsættes mere tid og opmærksomhed til familien. I Botkyrka i Sverige har man lavet en spørgeskemaundersøgelse hos familier med kontakt til socialforvaltningen for at vurdere deres tilfredshed med den iværksatte indsats. Familierne var præget af opdragelses-, relations- og omsorgsproblemer, og ca. 50 pct. var etniske minoritetsfamilier. Undersøgelsen viste, at 70 pct. af forældrene var tilfredse med indsatsen, og at målene blev nået i 50 pct. af børnesagerne⁴. Det er således ikke usædvanligt, at familierne oplever en tilfredshed med en iværksat foranstaltning – i næsten samme grad som i FamilieFokus-behandlingen.

Ser man på den generelle effekt af familierapi, så henvises der i faglitteraturen ofte til en undersøgelse af Lambert (1992)⁵, som fremhæver, at man gennem forskningen kan udpege fire fælles faktorer, som er virksomme i alle former for psykoterapi uafhængigt af teoretiske orientering, metode, dosering og andre specifikke forhold. Lambert mener at kunne dokumentere, at disse faktorer indflydelse på resultatet er følgende:

1. Den terapeutiske relation (30 pct.)

---

⁴ Kilde: Kunskaöversikt: ”Källan till en chans”. SOU 2005:81 s. 56.

⁵ Kilde: Per Jensen: ”... side 100.

2. Placeboeffekt (15 pct.)
3. Model, teknik, metode (15 pct.)
4. Faktorer uden for terapien (40 pct.)

Ifølge denne model har selve metoderne kun en mindre effekt på resultatet, mens den terapeutiske relation har en langt større betydning. Set i forhold til FamilieFokus kan man sige, at mødet og den anerkendende, ressourceorienterede og løsningsfokuserede tilgang har stor betydning, og at de valgte metoder er med til at formidle denne tilgang ud i familien og vise dem nye måder at reflektere, kommunikere og handle på. Samtidig spiller faktorer uden for terapien også en stor rolle, hvilket taler for ikke kun at fokusere på de psykologiske processer og relationer i familien, men fastholde helhedsorienteringen i behandlingen med fokus på netværk og koordineringsarbejde som en del af den samlede indsats.

Da det således ofte i forskellige former for behandlingstilbud lykkes at skabe tilfredshed hos brugerne undervejs i behandlingsforløbet, er det mere interessant at se på de langsigtede virkninger af familiebehandlingen, som beskrives i opfølgningsundersøgelsen et år efter behandlingens afslutning. Det er her bemærkelsesværdigt, at såvel sagsbehandlere som forældre angiver, at børnene stadig trives bedre end før behandlingen i 70-80 pct. af familierne. Der er fx tale om, at børnene har det bedre i skolen, er i bedre humør og trives bedre psykisk og har fået det bedre med deres forældre. Samtidig er der endnu flere ”børnesager”, der er blevet lukket, og kun ganske få børn, der er blevet anbragt uden for hjemmet. Opfølgningsundersøgelsen tyder således på, at der også kan ses positive, langsigtede effekter af behandlingen.

Det er dog her af største betydning at fremhæve, at denne langsigtede effekt for flertallet af familierne kræver opfølgning og yderligere støtte fra forvaltningen efter familiebehandlings afslutning. Det er kun omkring 1/4 af familierne, som efterfølgende helt kan ”klare sig selv, mens de fleste har gjort brug af opfølgningssamtaler og/eller forebyggende foranstaltninger. Evalueringen tyder dog foreløbig på, at hvis man kombinerer det intensive familiebehandlingsforløb i Familiefokus-enheden med en vis form for opfølgning efterfølgende, så kan anbringelse uden for hjemmet undgås i langt de fleste af familierne, hvilket må siges at være såvel et socialfagligt som økonomisk godt resultat (se i øvrigt kap. 3 om effektmåling).

I den forbindelse er det også vigtigt at pege på, at evalueringen viser, at de bedste resultater opnås i de børnefamilieteam, hvor man har etableret egne ”Familiehuse”, og hvor de ”hjemvendte” lokale medarbejdere kan fortsætte opfølgningen med familierne en periode efter afslutningen i Familiefokus-enheden. Der hvor man har et ”FamilieFokus-familiehus” undgår man således oftere anbringelse uden for hjemmet samt iværksættelse af forebyggende foranstaltninger, når den intensive del af familiebehandlingen er afsluttet.

For at kunne vurdere de langsigtede effekter og familiebehandlings succes i et større perspektiv kunne det være relevant at undersøge og sammenligne med, hvilke resultater andre lignende familiebehandlingstilbud har opnået.

Der er derfor taget kontakt til tre andre tilbud i Københavns-området, som også tilbyder familiebehandling til den samme målgruppe, og som derfor er ”konkurreren-

de” tilbud, som socialcentrene henviser familier til. De tre tilbud er: familiebehandlingsinstitutionen Wibrandtsvej, som er ét af kommunens egne tilbud, samt de to private familiebehandlingstilbud: ”Birke-Bo” og ”Poppelgården”. Der er dog ingen af disse tre behandlingsinstitutioner, som fører en udskrivningsstatistik, og de kan derfor intet sige om deres aktuelle resultater og den mere langsigtede virkning af behandlingen.

Denne mangel på måling af langsigtede virkninger af indsatsen gør sig generelt gældende inden for arbejdet med udsatte børnefamilier og anbringelsestruede børn. I den forbindelse har Velfærdsministeriets Børnekontor ydet en bevilling på en fuldtids medarbejder i 2008. Denne medarbejder skal medvirke til en yderligere kvalificering af effektmålingen og brugen af kontrolgrupper i forbindelse med FamilieFokus. Samtidig indføres et internationalt anerkendt måleredskab: SDQ-skemaet, som vil blive benyttet til registrering af de henviste børn ved ind- og udskrivning af tilbudet i 2008. Dette vil gøre det muligt efterfølgende at sammenligne resultaterne fra Familiefokus-enheden med internationalt gennemførte undersøgelser på området.

I den tredje og sidste årsrapport i 2009 vil der blive lagt større vægt på komparative undersøgelser med lignende familiebehandlingstilbud i ind- og udland.

KAP. 3: EFFEKTMÅLINGEN

EFFEKTMÅLING AF FAMILIEFOKUS

Succeskriterium:

”Antal undgået helårsanbringelser skal i forhold til kapaciteten i Familien i Centrum være på 20 pct. i 2006 og på 30 pct. i 2007.”

Opgjort for 2006 er opfyldelsen for FamilieFokus på 84 pct., dvs. cirka 4 gange over succeskriteriet.

Opgjort for 2007 er opfyldelsen for FamilieFokus på 96 pct., dvs. cirka 3 gange over succeskriteriet.

I opgørelsen indgår de henviste børn i op til 1 år efter ophørt forløb i FamilieFokus. Dette betyder, at opgørelsen for 2007 endnu ikke er fuldstændigt, da det endnu ikke er et år siden en række af disse forløb blev afsluttet. Opgørelsen for 2007 er således behæftet med en vis usikkerhed.

I forbindelse med evalueringen af FamilieFokus bliver der foretaget en effektmåling. Effektmålingen bliver foretaget for at sandsynliggøre, at FamilieFokus for det første kan forhindre en anbringelse, for det andet, at indsatsen fører til mere velfungerende familier og dermed til et mindre økonomisk forbrug i kommunen.

Overordnet set viser effektmålingen:

- Indsatsen i FamilieFokus fører ofte til at anbringelse undgås. Dette er tilfældet for 85 pct. af familierne mod 58 pct. i en sammenligningsgruppe. Sammenhængen er signifikant.
- Indsatsen i FamilieFokus fører ofte til, at kommunens udgifter til familien reduceres. Dette er tilfældet for 34 pct. af familien i Familiefokus, mens det alene er tilfældet for 4 pct. af familierne i sammenligningsgruppen. Sammenhængen er signifikant.

Det er således dokumenteret, at familiebehandlingen i eget regi er **billigere og virker bedre** end andre benyttede familiebehandlingstilbud i sammenligningsgruppen.

3.1 Indsatsen i FamilieFokus fører til flere undgåede anbringelser

Gruppen af personer, som har deltaget i et forløb i FamilieFokus (indsatsgruppen), er i effektmålingen blevet sammenlignet med personer, som har modtaget et andet familiebehandlingstilbud i Københavns Kommune, og hvor det ved familiebehandlings start blev vurderet, at barnet eller den unge var i risiko for en anbringelse, hvis ikke der skete væsentlige ændringer inden for et år. Sidstnævnte er også kriteriet for at blive visiteret til et forløb i FamilieFokus.

Sammenligningen viser, at for 85 pct. af de familier, som har deltaget i et forløb i FamilieFokus, er anbringelse undgået, mod 58 pct. hos sammenligningsgruppen, *jf. tabel 3.1*. Grunden til at tallet her er 85 pct. - mod 87 pct. undgåede anbringelser i den statistiske registrering – er at der i forhold til valideringen med sammenlignings-

gruppen er sorteret nogle ikke-valide observationer fra, så man her går ud fra 65 afsluttede familier (mod 75 afsluttede familier i den statistiske registrering).

Tabel 3.1. Er anbringelse undgået i FamilieFokus?

Er anbringelse undgået	Indsatsgruppe		Sammenligningsgruppe		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Nej	15	10	42	13	24	23
Ja	85	55	58	18	76	73
I alt	100	65	100	31	100	96

Signifikans = 0,44 pct. = signifikant.

Kilde: Børn- og Ungesystemet (BUS)

Note: Antallet af personer i indsats- og sammenligningsgruppen kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

Der er alene set på, hvordan det er gået familien i op til et år efter, et forløb er ophørt. Er der endnu ikke gået et år efter et ophørt forløb, indgår familien alene med de måneder, som er gået siden forløbet stoppede.

Samtidig viser den statistiske test, at sammenhængen mellem om man har deltaget i et forløb i FamilieFokus eller ej og undgået anbringelse er meget stærk. Den beregnede signifikans er således på 0,44 pct.. Normalt er kutymen, at alle værdier under 5 pct. angiver, at der er en signifikant sammenhæng.

3.2 Flere familier bruger færre udgifter efter et forløb i FamilieFokus

Det andet fokuspunkt i effektmålingen er, om en familie efter et forløb i FamilieFokus har forbedret sig så meget, at det har ført til en reduktion i de udgifter, som kommunen bruger på familien - set i forhold til før forløbet startede.

Opgørelserne viser, at dette er tilfældet for 34 pct. af familien i Familiefokus, mens det alene er tilfældet for 4 pct. af familierne i sammenligningsgruppen, *jf. tabel 3.2.*

Tabel 3.2. Er udgifterne til familien reduceret?

Udgifterne efter et forløb	Indsatsgruppe		Sammenligningsgruppe		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Større	62	38	92	23	71	61
Uændret	3	2	4	1	3	3
Mindre	34	21	4	1	26	22
I alt	99	61	100	25	100	86

Signifikans = 1,32 pct. = signifikant.

Kilde: Københavns Kommunes Økonomisystem (KØR)

Note: Antallet af personer i indsats- og sammenligningsgruppen kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

I opgørelsen indgår de samlede udgifter til hele familien i op til et år før og et år efter et forløb⁶. Da en række forløb netop er ophørt, indgår de endnu ikke med et fuldt år i opgørelsen.

⁶ Oplysningerne om familiernes forbrug stammer fra Københavns Kommunes Økonomisystem (KØR). Der er imidlertid foretaget en ændring i registreringerne i dette system, som kan påvirke

Også denne opgørelse viser, at der er en stærk sammenhæng mellem, om man har deltaget i FamilieFokus eller ej, og om der er sket en reduktion i familiens forbrug af kommunale ressourcer.

3.3 Undgået anbringelse hænger ikke sammen med familiernes ressourcer

I effektmålingen har vi, udover brugen af en sammenligningsgruppe, set nærmere på, om familier med mange ressourcer hyppigere opnår succes efter et forløb i FamilieFokus end familier med få ressourcer. Er dette tilfældet, vil der nemlig kunne sås tvivl om, hvorvidt det er indsatsen alene, som er baggrunden for succes, eller om resultatet også skyldes, at familierne i forvejen fungerede relativt godt.

Ser vi på børnefamilieteamets vurdering af familiernes ressourcer, undgås anbringelse ikke hyppigere hos ressourcestærke familier. Således undgås anbringelse i 88 pct. af tilfældene hos familier med mange eller nogle ressourcer, mens andelen er 80 pct. for familier med ingen eller få ressourcer, *jf. tabel 3.3.*

Tabel 3.3. Børnefamilieteamets vurdering af familiernes ressourcer.

Er anbringelse undgået?	Mange eller nogle ressourcer		Få eller ingen ressourcer		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Nej	12	5	20	4	15	9
Ja	88	37	80	16	85	53
I alt	100	42	100	20	100	62

Signifikans = 39,76 pct. = ikke signifikant.

Note: Antallet af personer kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

Tendensen er den samme, når vi tager udgangspunkt i Projektmedarbejdernes vurdering af familiernes ressourcer, *jf. tabel 3.4.*

Tabel 3.4. Projektmedarbejdernes vurdering af familiernes ressourcer.

Er anbringelse undgået?	Mange eller nogle ressourcer		Få eller ingen ressourcer		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Nej	17	10	0	0	16	10
Ja	83	48	100	6	84	54
I alt	100	58	100	6	100	64

Signifikans = 26,82 pct. = ikke signifikant.

opgørelserne for både indsatsgruppen og kontrolgruppen. Således blev udgifter til personer under 18 år før 2007 registreret på forældremyndighedsindehaverens personnummer, mens registreringen efter 2007 sker direkte på personens personnummer uanset alder. Vi har således skulle rekonstruere familierne efter 2007, således at de var sammenlignelige med opgørelserne før 2007. Vores oplysninger bygger alene på de aktuelle oplysninger om familiernes sammensætning, som de ligger primo 2008, og er der således historisk sket ændringer i familien fx ændringer i hvem, der er forældremyndighedsindehaver, indgår denne ændring ikke i opgørelsen efter 2007. Usikkerheden vedrører både indsatsgruppen og sammenligningsgruppen, og har derfor umiddelbart ingen betydning for opgørelsen.

Note: Antallet af personer kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

Dog vurderer Projektmedarbejderne alene 6 af familierne til at have få eller ingen ressourcer, hvilket giver en vis usikkerhed i opgørelsen.

3.4 Reduktion i udgifter hænger ikke sammen med familiernes ressourcer

Ser vi på sammenhængen mellem udviklingen i de kommunale udgifter til familien efter endt forløb i FamilieFokus, er der heller ingen sammenhæng til familiens ressourcer. Således er udgifterne mindsket hos 34 pct. af familierne med mange eller nogle ressourcer, mens tilfældet er 30 pct. for familier med få eller ingen ressourcer, *jf. tabel 3.5.*

Tabel 3.5. Børnefamilieteamets vurdering af familiernes ressourcer.

Udgifterne efter et forløb	Mange eller nogle ressourcer		Få eller ingen ressourcer		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Større	61	23	70	14	64	37
Uændret	5	2	0	0	3	2
Mindre	34	13	30	6	33	19
I alt	100	38	100	20	100	58

Signifikans = 52,00 pct. = ikke signifikant.

Note: Antallet af personer kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

Heller ikke i forhold til Projektmedarbejdernes vurdering af familiernes ressourcer kan vi se en sammenhæng mellem udviklingen i udgifter og familiernes ressourcer, *jf. tabel 3.6.*

Tabel 3.6. Projektmedarbejdernes vurdering af familiernes ressourcer.

Udgifterne efter et forløb	Mange eller nogle ressourcer		Få eller ingen ressourcer		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Større	59	32	83	5	62	37
Uændret	4	2	0	0	3	2
Mindre	37	20	17	1	35	21
I alt	100	54	100	6	100	60

Signifikans = 50,41 pct. = ikke signifikant.

Note: Antallet af personer kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

Igen skal det fremhæves, at opgørelsen er usikker, da alene 6 familier er vurderet til at have få eller ingen ressourcer.

3.5 Bag FamilieFokus sammenligningsgruppen

For at belyse effekten af FamilieFokus, er der blevet dannet en sammenligningsgruppe. Denne er blevet testet med hensyn til, om den adskiller sig fra indsatsgruppen. Det er nemlig en forudsætning for, at sammenligningsgruppen kan benyttes, at resul-

tatet ikke kan forklares ved forskelle mellem indsatsgruppen og sammenligningsgruppen. Dette er ikke tilfældet, som det fremgår af *tabel 3.6*.

Tabel 3.6. Test af sammenligningsgruppen til FamilieFokus.

Forhold der er testet	Adskiller sammenlignings- og indsatsgruppe sig?
Henviste barns alder	Nej
Antal børn i familien	Nej
Familiens samlivsform	Nej
Mors oprindelse	Nej
Fars oprindelse	Nej
Forældremyndighedsindehavers beskæftigelsessituation	Nej
Ægtefælle/samlevers beskæftigelsessituation	Nej
Henviste barns køn	Nej
Forældremyndighedsindehavers og ægtefælle/samlevers uddannelse	Nej

KAP. 4: PROJEKT- OG METODEUDVIKLING

4.1. PROJEKTUDVIKLING

Den grundlæggende organisation og struktur i Familiefokus-enheden er beskrevet i Årsrapport 2006. Her vil der blot – i kortfattet form - blive sat fokus på de **ændringer**, som er sket i 2007 (en mere uddybende beskrivelse findes i Bilag C).

Der er startet en **ny projektleder** i FamilieFokus 1.11.2007. Det er således den 3. projektleder siden projektets start i 2005.

Man har foretaget nogle ændringer i **den interne struktur**, som giver mulighed for øget samarbejde mellem de faste medarbejdere på tværs i huset. Samtidig er der sket en vis specialisering mellem de faste medarbejdere, så nogle er ansvarlige for kompetenceudviklingen i socialcentre, andre for ”mentorordningen” m.v.

Der er i 2007 taget en del initiativer for at **øge samarbejdet** – både internt og eksternt. Dette omfatter bl.a. internatkursus for alle projektets medarbejdere, indførelse af faste projektledermøder for de tre delprojekter samt introduktionsmøder til de nye socialcentre, som nu er tilknyttet projektet. Derudover er der igangsat et samarbejde mellem FamilieFokus og HardWork, hvor medarbejdere fra FamilieFokus yder faglig sparring til HardWorks familiearbejde.

Der har været udført en del **informationsvirksomhed** i løbet af året bl.a. som åbne informationsmøder for interesserede, dialogmøder med andre fagfolk inden for familiebehandling, oplæg på konferencer m.v.

4.2. METODEUDVIKLING

Projektet arbejder ud fra en systemisk teoriramme og benytter primært anerkendende og løsningsfokuserede metoder. Der gøres fortsat brug af de metoder, som blev beskrevet i Årsrapport 2006, men der finder hele tiden en afprøvning og udvikling af metoderne sted. I det følgende bringes en kortfattet oversigt over enkelte områder, som man har sat *ekstra fokus* på i metodeudviklingen i 2007. Et par af metoderne er yderligere uddybet i Bilag C.

Målafklaring

Igennem hele 2007 har der været sat fokus på og er foregået en systematisk kortlægning og evaluering af målafklaringen med familierne. Evalueringen viser, at målafklaringen er en central del af behandlingsforløbet, og målene benyttes både som styringsredskab og som igangsætter i forhold til familiens refleksionsproces. Der benyttes en bred og differentieret vifte af metoder i målafklaringsprocessen, og disse udvælges og tilpasses den enkelte familie. Evalueringen viser, at der for de etniske minoritetsfamilier oftere er uklare mål samt uoverensstemmelse mellem familiens og forvaltningens mål, hvilket kan gøre målafklaringsprocessen vanskeligere og mere langvarig for nogle af disse familier. For en uddybende beskrivelse se Bilag C.

Flerfamilieterapi

I 2007 har FamilieFokus-enheden udvidet med et tilbud om ”flerfamilieterapi”. Fra sommeren 2007 er de familier, som har lyst til og kan have glæde af deltagelse i en flerfamiliegruppe, blevet visiteret direkte til flerfamilieterapi. Tanken er, at hovedparten af behandlingen for disse familier foregår i gruppen – kun suppleret af enkelte familiesamtaler efter behov. Fem familier har deltaget i dette tilbud i 2007, og de fleste har fået et positivt udbytte af tilbudet. Tilbudet fortsættes og videreudvikles i 2008, hvor der også vil blive foretaget en grundigere evaluering af denne metode. For en mere uddybende beskrivelse af tilbudet om flerfamilieterapi – bl.a. styrker og vanskeligheder ved metoden – se Bilag C.

Børneperspektiv

I foråret blev der – som et led i evalueringen - foretaget en række børneinterview. Børnenes erfaringer blev videregivet til medarbejderne i et internt arbejdsnotat. Som følge heraf er der i sidste halvdel af 2007 sat ekstra fokus på børneperspektivet, og medarbejderne har arbejdet på en udvikling af familiesamtalerne, som tilgodeser børnenes behov samt inddragelse af børnene i aktiviteter m.v. I flerfamilieterapien er der også et klart børneperspektiv i tilrettelæggelsen af programmet og de øvelser, som gennemføres.

Gruppetilbud

Der har i foråret 2007 været oprettet en **kvindegruppe** – ligesom man gjorde i 2006. I 2007 har man dog eksperimenteret yderligere med metoden bl.a. har gruppen været åben for tilgang, medarbejderne har deltaget på skift og andre metoder har været taget i brug i gruppesamtalerne. Erfaringerne fra gruppen er fortsat meget positive, og de kvinder, som deltog, fik et stort udbytte ud af tilbudet.

I foråret blev det ligeledes forsøgt at oprette en **mande-/fædregruppe**, men det lykkedes aldrig at samle nok mænd, der var interesserede i at deltage.

Der har ikke været oprettet nogen **børnegruppe** i år, da man har valgt i stedet at satse på flerfamilieterapien og inddragelse af børnene i denne gruppe samt på generelt at tilgodese børneperspektivet i behandlingsforløbene.

”Familieskrål”

Der er lavet et ”pilotprojekt” med afprøvning af en ny metode, som bygger på empowerment-tankegangen. ”Familieskrål” betyder, at en familie sammen skriver, udfører og producerer en musik-cd, som de helt selv har lavet – kun med konsulentbistand fra en familiebehandler og en musisk konsulent. Metoden er således en samarbejdsøvelse for familien, som kan hjælpe med til at opbygge mere positive relationer i familien, og derudover får familien et fælles produkt, som et synligt bevis for deres evne til at samarbejde. ”Familieskrål” retter sig mod familier, der enten har mange konflikter eller har få positive fælles oplevelser samt familier med lav selvfølelse. Endvidere er metoden god til familier med meget lidt sprog, eller hvor man er nødt til at arbejde med tolk, da musikken tilbyder en anden måde at kommunikere på. Metoden er foreløbig afprøvet med én etnisk minoritetsfamilie i efteråret og er ved at blive evalueret.

Inddragelse af andre metoder

Medarbejderne har været optaget af at videreudvikle de benyttede metoder samt supplere med andre, egnede metoder i familiebehandlingen. I 2007 er man således begyndt i højere grad også at inddrage **narrative metoder** (fx bevidning, eksternalisering, udforskning af værdier og antagelser i familien) samt metoder fra **den strukturelle terapi** (fx arbejde med hierarkier, opdeling i børn/forældre og intervention). Inspirationen til dette var bl.a. et resultat af den arbejdskonference, som blev afholdt i juni måned (se nedenfor). Derudover har der været en øget brug af metoderne: ”Jeg kan”, netværksmøder, ”Signs of safety”, ”De tre huse” og www-skema i familiebehandlingen.

Metoder, som benyttes mindre hyppigt end før.

Mens nogle metoder benyttes hyppigere, er andre metoder gledet lidt ud. Det gælder fx **Scott Millers Scoringsskemaer**, som blev brugt af alle i starten af projektperioden, men som nu kun benyttes af enkelte medarbejdere. Mange medarbejdere finder det ikke nødvendigt med en systematisk brug af skemaerne og har valgt i stedet at indbygge spørgsmålene om behandlingens brugbarhed i deres samtaler med familien – efter behov.

Evalueringen viser også, at der udføres mindre **koordineringsarbejde**, end der gjorde i starten af projektperioden. Med til dette hører også begrebet **”Grøn Bølge”**. I starten af projektperioden var det vanskeligt overhovedet at få defineret, hvori den ”grønne bølge” skulle bestå. I løbet af det første år blev det dog afklaret, at der er tale om at iværksætte hurtig handling og koordinering mellem forvaltninger og kontorer, således at der støttes op omkring familiens behov ud fra en helhedsbetragtning.

I 2005/2006 indgik Projektkontoret nogle samarbejdsaftaler med boligkontoret og jobcentret med henblik på etablering af et så hurtigt og smidigt samarbejde omkring familierne, som det er muligt inden for de gældende regler og rammer. I 2007 har der dog ikke været meget fokus på ”Grøn Bølge”, og begrebet bruges ikke i projektets dagligdag længere.

Dette viser sig også ved, at der i 2007 generelt er blevet samarbejdet mindre med øvrige kontorer/forvaltninger på de fleste områder. Det gælder fx omkring familiernes arbejde, bolig, økonomi, enkeltydelser, helbred og netværksdannelse. Der er kun samarbejdet mere end første år omkring områderne: misbrug, børns daginstitution og skolegang samt børns psykologiske/psykiatriske behandling.

I forhold til konkrete samarbejdspartnere så er der i 2007 samarbejdet mindre med boligkontoret, skatteforvaltningen, voksenteam, arbejdsmarkedsteam og læge, mens der er samarbejdet hyppigere med jobcentret og PPR.

En del af ændringerne kan skyldes familiernes ændrede sammensætning i 2007 og det ændrede fokus på mål i handleplanerne. Der er fx peget sjældnere på forandringer i forældrenes uddannelses-/arbejdssituation, hvilket naturligvis medfører mindre fokus på dette i behandlingen og dermed mindre koordineringsarbejde omkring dette område. Samtidig peges der dog ligeså hyppigt som før på behovet for forandring omkring familiens boligforhold, men koordineringsarbejdet på dette område er faldet

drastisk i 2007. Mens det i projektets første år lykkedes at skaffe ny bolig til 7 af de afsluttede familier (28 pct.), er der ingen familier, der i 2007 har fået ny bolig. Dette kan enten skyldes, at ”den grønne bølge” i forhold til boligkontoret ikke længere virker, eller at fokus i projektet har rykket sig til behandlingen ”internt” i familien og væk fra de sociale problemstillinger omkring familien.

”Grøn Bølge” som en italesat del af projektets metoder må således siges at være gledet i baggrunden i 2007, selv om der naturligvis fortsat udføres koordineringsarbejde omkring enkelte familier.

Videndeling i forbindelse med metodeudviklingen

Som et led i metodeudviklingen er det vigtigt at søge inspiration til nye metoder, dele viden og erfaringer med hinanden undervejs, samt formidle de opnåede erfaringer videre til andre praktikere i projektet. I forbindelse med dette har især to ”begivenheder” haft stor fokus i 2007: For det første afholdelse af en stor konference og for det andet udarbejdelse af en metodehåndbog.

I juni 2007 blev der afholdt en stor **arbejdskonference** for over 100 deltagere. Formålet med konferencen var at give inspiration til udvikling af familiearbejdet i FamilieFokus – dels gennem forskellige workshops med oplæg fra andre fagfolk, dels gennem dialog med sagsbehandlere, familiekonsulenter og andre samarbejdspartnere fra kommunen. Konferencen bød - ud over indledende taler fra socialdirektøren, projektlederen og Benny Lihme – på 4 workshops med temaerne: narrativ terapi, strukturel terapi, flerfamilieterapi og evaluering. Alle oplæg og workshops blev optaget på video, og medarbejderne i projektet har efterfølgende set alle videoer, så der er skabt en fælles viden i huset. Konferencen inspirerede medarbejderne til at videreudvikle metoderne i familiearbejdet, inddrage elementer fra andre terapiretninger, gøre tilbudet om flerfamilieterapi til en fast del af projektet i efteråret samt videreudvikle evalueringsdesignet.

Ved konferencens afslutning blev deltagerne bedt om at udfylde et spørgeskema om deres udbytte, og på en skala fra 1-10 (hvor 10 er det højeste) angav 89 pct., at de havde fået et fagligt udbytte af konferencen, som lå over 5 på skalaen. Meget tyder således på, at det ikke kun var projektets egne medarbejdere, der fik et udbytte, men at deltagerne også fik et fagligt input med hjem.

Succeskriterium:

FamilieFokus-medarbejderne skal udarbejde og formidle en metodehåndbog, der kan anvendes af lokalcentrene i deres implementering af metoden.

Der er i 2007 udarbejdet en **metodehåndbog**, som er uddelt til medarbejderne i de enkelte børnefamilieteams. Der er tale om en opslagsbog, hvor Familiefokus-enheden giver en kort introduktion til tilgangen og de enkelte metoder, som anvendes i familiebehandlingen. I håndbogen præsenteres den enkelte metode meget kort,

der gives konkrete eksempler på anvendelse og endelig henvises til yderligere litteratur om emnet. Håndbogen består af et løbladssystem, som gør det let at revidere eller supplere med nye blade, og der lægges op til, at medarbejderne i socialcentrene selv kan supplere håndbogen med egne noter, erfaringer m.v. Der er lagt stor vægt på form og layout for at gøre håndbogen så inspirerende som muligt.

Håndbogen er i perioden maj-oktober 2007 distribueret med et eksemplar til alle medarbejdere i de børnefamilieteam, som var tilknyttet projektet i 2006 og 2007. Der er i december 2007 evalueret på, hvor mange af medarbejderne, der gør brug af håndbogen i deres arbejde. Evalueringen viser, at 70 pct. vurderer, at håndbogen er brugbar, mens det kun er 36 pct., der har gjort brug af håndbogen mere end 2 gange siden sommerferien. Gruppeinterview i socialcentrene bekræfter dette indtryk, idet langt de fleste medarbejdere giver udtryk for, at de ikke bruger håndbogen i deres arbejde. I 2008 satser projektet derfor på – i stedet for en større revision af håndbogen – at lægge supplerende materiale ud på nettet i form af mere detaljerede metodebeskrivelser, anonymiserede caseeksempler, videoklip m.v., da socialcentrenes medarbejdere har peget på, at dette kunne være mere brugbart. Det er vigtigt her at gøre opmærksom på, at videooptagelser med familierne kun benyttes efter samtykke fra familierne.

Ud over konference og metodehåndbog har man forsøgt at øge vidensdelingen internt i projektet gennem oprettelse af **studiegrupper**, hvor man i fællesskab læser og diskuterer relevant teori samt **videocafé**, hvor man internt i huset i fællesskab gennemgår videoklip af familiearbejdet - til fælles sparring og inspiration.

KAP. 5: KOMPETENCEUDVIKLING OG IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE

5.1. BESKRIVELSE AF KOMPETENCEUDVIKLINGSPROGRAMMET I 2007

Kompetenceudviklingsprogrammet skal sikre, at der sker en forankring og integration af de metoder, som benyttes i Familiefokus-enheden ude i de lokale børnefamilieteam. Programmet består af flere dele.

- **Uddannelsesstillinger.** Hvert socialcenter er tilknyttet projektet et år ad gangen, hvor de sender to medarbejdere fra børnefamilieteamet i fuld tids uddannelsesstillinger i Familiefokus-enheden. Disse medarbejdere deltager via ”sidemands-oplæring” i familiebehandlingen og spiller en central rolle i implementeringen af metoderne i børnefamilieteamet både under projektdeltagelsen og efterfølgende.
- Samtidig modtager alle medarbejdere i de tilknyttede børnefamilieteam undervisning, træning og supervision i metoderne via **Københavnerruddannelsen**.
- Endelig er der oprettet et bydækkende **Københavnernetværk**, hvor medarbejderne fra både Familiefokus-enheden og HardWork kan mødes med sagsbehandlere, konsulenter m.v. fra bl.a. socialcentre til fælles undervisning, dialog og erfaringsopsamling.

Det er Familiefokus-enheden som er ansvarlig for uddannelsesstillingerne, mens ”Vilde Læreprocesser” er ansvarlig for Københavnerruddannelsen og Københavnernetværket.

Uddannelsesstillingerne

I 2007 har børnefamilieteamene Nørrebro, Vesterbro-Kgs.Enghave, Amager-Remisevej og Amager-Spaniensgade været tilknyttet projektet, og der har været 8 nye lokale medarbejdere i projektets uddannelsesstillinger. Der er i 2007 udarbejdet en uddannelsesplan med mål for uddannelsesforløbet for hver enkelt lokal medarbejder og gennem en ”mentorordning” løbende blevet fulgt op på, om målene blev opfyldt.

Succeskriterium:

Mindst 75 pct. af de børnefamilieteammedarbejdere, der har besat ”uddannelsesstillingerne” skal vurdere, at forløbet har gjort dem bedre i stand til at støtte udsatte børnefamilier i at opnå større positiv integration i samfundslivet og forblive samlet

Ved evaluering med de lokale medarbejdere ved udgangen af året vurderede de alle forløbet som meget lærerigt og gav udtryk for, at det havde kvalificeret deres arbejde med udsatte børnefamilier. De gjorde dog også opmærksom på, at de godt kunne have tænkt sig at blive holdt mere fast på målene, og at opfølgningen blev mere

struktureret, hvilket skete for nogle af de lokale medarbejdere, men ikke for alle. De efterlyste desuden mere decideret teori- og metode-undervisning undervæjs i forløbet samt en opstramning på de studiegrupper, som er blevet etableret. Alle de lokale medarbejdere var dog enige om, at de havde fået et stort udbytte af uddannelsesstillingerne, havde fået øvet sig i familiebehandling og havde lært nye metoder, som de glædede sig til at arbejde videre med ude i deres børnefamilieteam.

Det er vigtigt her at gøre opmærksom på, at alle de medarbejdere, som har deltaget i uddannelsesstillingerne siden projektets start, er blevet i kommunen efterfølgende og nu medvirker til en implementering af metoderne i de lokale børnefamilieteam.

Københavnneruddannelsen

I 2007 har Københavnneruddannelsen omfattet de fire ovenfor nævnte børnefamilieteam, hvoraf Nørrebro og Amager-Remisevej er ”gengangere” fra 2006. For disse to socialcentre er det således 2. år, at de er tilknyttet projektet og kompetenceudviklingen, hvilket primært skyldes, at der er sket sammenlægninger af socialcentre, som gør, at en del af de nuværende medarbejdere i disse centre ikke har deltaget i kompetenceudviklingen det første år.

Københavnneruddannelsens undervisningsprogram er gennem hele projektperioden blevet løbende evalueret, justeret og ændret. Dette gælder både indhold, form og undervisere. Programmet for 2007 er således også revideret og sammensat på en ny måde – baseret på erfaringerne fra 2006. Man har i 2007 lagt mere vægt på, at deltagerne skulle ”øve” sig i egen praksis samt på at uddanne og coache lokale ”implementeringsagenter”, som kan holde fast i implementeringsprocessen sammen med de to hjemvendte lokale medarbejdere.

Københavnneruddannelsen har i år bestået af en ”grunduddannelse” med 5 dages undervisning i den løsningsfokuserede samtale, som alle medarbejdere har deltaget i. Størstedelen af medarbejderne er derefter fortsat på ”overbygningen”, som har bestået af undervisning og supervision i den løsningsfokuserede samtale samt introduktion til metoden ”Signs of Safety”. Endelig har en mindre gruppe medarbejdere deltaget i udvidede ”Signs of Safety”-kurser og coaching af implementeringsagenter. Hvert af de 4 socialcentre har i 2007 fået tilbudt i alt **36 dages undervisning** (inkl. 6 dage i Københavnernetværket – se næste afsnit).

”Undervisningen har bestået af en vekselvirkning mellem forelæsning, erfaringsudveksling, gruppeøvelser, rollespil, videoseancer, refleksion og hjemmeøvelser. Underviserne har lagt vægt på praksisnære eksempler og øvelser og i det hele taget taget udgangspunkt i deltageres hverdag”. Bjørn Nygårds evaluering 2007⁷

---

⁷ Københavnneruddannelsen er i 2007 blevet evalueret af ekstern evaluator, konsulent Bjørn Nygård, fra ”IdéThandling”. Resultaterne er rapporteret i en selvstændig evalueringsrapport, men dele af rapportens konklusioner vil også blive refereret her i årsrapporten.

Ved gruppeinterview i socialcentrene udtrykker medarbejderne generelt stor tilfredshed med Københavneruddannelsen i år. Dette kommer også til udtryk i spørgeskemaundersøgelsen, hvor 76 pct. af medarbejderne i de 4 børnefamilieteam, som har deltaget i 2007, angiver at have haft et tilfredsstillende udbytte af undervisningen. Dette er en højere tilfredshedsgrad end blandt de børnefamilieteam, som deltog i Københavneruddannelsen i 2006. De fleste oplever indholdet som relevant og brugbart i egen praksis. Dog er der nogen af de medarbejdere, som har deltaget i kompetenceudviklingen begge år, som synes, at der har været mange gentagelser.

Københavnernetværket

I Københavnernetværket er ideen, at medarbejdere fra de mange socialcentre – og andre interesserede – kan mødes på tværs af centre og forvaltninger til fælles oplæg, dialog og erfaringsudveksling – med baggrund i den kompetence- og metodeudvikling, som finder sted i projekt ”Familien i Centrum”.

I 2006 blev der holdt månedlige møder i netværket. I 2007 er der blevet skåret ned på antallet af møder, og der er afholdt **i alt 6 møder i 2007**.

Københavnernetværkets møder har været godt besøgt, og der er i 2007 blevet flere sagsbehandlere, som også har gjort brug af netværkets møder. Det gode ved netværket har været, at deltagerne i 2007 både har været fra socialcentre, som har afsluttet projektdeltagelsen og er i fuld gang med implementeringen lokalt, fra centre, som lige nu er i gang i projektet og fra centre, som først skal deltage i 2008. Københavnernetværket har således i høj grad været med til at skabe en fælles videndeling og spredning af ideer og erfaringer på tværs af byen. Dette er bl.a. kommet til udtryk ved, at der gennem møderne er udviklet et fælles sprog og en fælles metodeforståelse, som ikke var til stede på de første møder i netværket, samt at indholdet og dialogen mellem medarbejderne mere og mere har taget form af videregivelse af konkrete erfaringer med brug af metoderne i praksis.

”Vilde Læreprocesser”, som er ansvarlig for Københavnernetværket, har dog besluttet at nedlægge netværket med udgangen af 2007 for at tænke i andre former for erfaringsudveksling i 2008.

”Efterværn” til socialcentrene

Til hjælp for implementeringsprocessen og fastholdelse af kompetenceudviklingen har hvert afsluttet børnefamilieteam fået tildelt et **”klippekort” med i alt 37 timers undervisning/konsulentbistand**. Det er medarbejdere fra FamilieFokus, som yder denne bistand, og socialcentrene kan selv bestemme til hvad og hvornår, de vil benytte disse timer. Der er således også stor forskel på, hvordan de enkelte socialcentre har valgt at benytte timerne, og de er blevet brugt til både undervisning/faglige oplæg til medarbejderne, coaching af de hjemvendte lokale medarbejdere og supervision. Et af socialcentrene har brugt alle timer – og søgt om en tilsvarende pulje i 2008 – mens andre socialcentre ikke har opbrugt deres timer endnu og har været meget lang tid om at begynde at benytte tilbudet. Generelt er der dog stor tilfredshed med at kunne modtage denne konsulentbistand, og flere af de afsluttede børnefamilieteam foreslår i gruppeinterview, at denne ydelse skal fortsætte i flere år, så det bliver muligt med

jævne mellemrum at få nye input og blive holdt fast i implementeringen af metoderne.

Som en del af dette ”efterværn” fik de hjemvendte lokale medarbejdere også tilbud om fortsat at deltage i de månedlige, **faglige metodeudviklingsdage** i FamilieFokus i den første halvdel af 2007, hvilket nogle af medarbejderne gjorde brug af. Endelig er der oprettet et **netværk** af de lokale medarbejdere, som mødes jævnligt for at erfaringsudveksle og støtte hinanden i implementeringsprocessen.

5.2. IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE

Et væsentligt mål for projektet er, at det generelle arbejde med udsatte børnefamilier i de lokale børnefamilieteams skal opkvalificeres. Det er derfor hensigten, at den familiebehandling og brug af metoder, som lige nu finder sted i den bydækkende FamilieFokus-enhed, fremover skal implementeres i socialcentrenes arbejde med udsatte børnefamilier.

Mål for implementeringen i de lokale børnefamilieteams

1. **Etablering af et lokalt familiebehandlingstilbud** i børnefamilieteamets regi, der tager udgangspunkt i FamilieFokus-tilgangen
2. **Udbredelse og integration af FamilieFokus-tilgangen** i børnefamilieteamets øvrige socialfaglige praksis

Figur 15: Mål for implementeringen. Notat om ”Mål og rammer for lokal FamilieFokus-implementering 2008”.

Projektkontoret og MR-Børn har opstillet konkrete mål for implementeringsprocessen og følger løbende op på disse gennem krav om indsendte implementeringsplaner, registreringsskemaer og årsrapporter fra hvert enkelt socialcenter samt dialogmøder undervejs.

Etablering af et lokalt familiebehandlingstilbud

I **to ud af fire socialcentre** har man i 2007 etableret et lokalt **familiehus i selvstændige lokaler**, således som det anbefales i Mål-/Rammedokumentet fra centralforvaltningen. I det tredje socialcenter har det ikke været muligt at finde ledige lokaler i området, og man har i stedet indrettet et **særligt lokale på forvaltningen**, som benyttes til familiesamtaler. I det fjerde socialcenter var der ingen lokale medarbejdere, som vendte tilbage til centret efter det ene års ophold i uddannelsesstillingerne. Dette skyldtes bl.a. omstruktureringer, som gjorde, at de to lokale medarbejdere valgte at søge til et andet socialcenter, hvor de har været med til at etablere et lokalt familiehus. Det fjerde socialcenter har derfor været tilknyttet kompetenceudviklingsprogrammet et ekstra år (2007) og forventes at oprette et lokalt familiebehandlingstilbud i 2008 (Se oversigt over status på socialcentrenes Familiefokus-arbejde i Bilag D)

I de tre førstnævnte socialcentre har der været iværksat lokale familiebehandlingsforløb for **mellem 6 og 9 nye familier**. Kravet var minimum 6 familier, hvilket derfor er opfyldt i disse tre centre. Derudover har de lokale medarbejdere haft **mellem 2 og**

7 familier ”med hjem” fra den centrale FamilieFokus-enhed for at varetage opfølgningen og afslutte familiebehandlingen lokalt.

De lokale medarbejdere beskriver ved interview, at det er en stor opgave både at skulle etablere eget familiehus, selv lave familiebehandling med et antal familier og samtidig være ansvarlig for, at implementeringsprocessen af metoderne i det øvrige børnefamilieteam holdes ved lige. Dette kræver en høj grad af støtte og opbakning fra ledelsen samt interesse og medvirken fra andre medarbejdere i børnefamilieteamet.

Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at de ”hjemvendte” lokale medarbejdere har haft et meget travlt år med **mange andre opgaver** ud over at lave familiebehandling med det nævnte antal familier. Her kan fx nævnes etablering, indretning og organisering af lokalt familiehus, ”hjemme-hos”-opgaver i andre familier, afholdelse af flerfamiliegruppe/-aktiviteter, makkerskaber og sparring omkring familier med sagsbehandlerne i teamet, hjælp til afholdelse af netværksmøder, undervisning i FamilieFokus-metoderne, hjælp til brug af ”Signs of Safety” på gruppemøder eller med familier, deltagelse i team-/gruppemøder og andre mødefora, oplæring af nye medarbejdere/konsulenter, udarbejdelse af implementeringsplaner og årsrapport til centralforvaltningen, m.m.

Hertil kommer, at de lokale medarbejdere flere steder i perioder er blevet hevet ud til varetagelse af helt andre opgaver fx til at passe en ledig sagsbehandlerplads ved kollegers længerevarende fravær eller for at indgå i vagtordninger på forvaltningen.

Det har helt klart virket støttende for implementeringsprocessen i de socialcentre, hvor kompetenceudviklingen er fortsat i endnu et år efter, at de lokale medarbejdere er kommet tilbage. På baggrund af erfaringsopsamling med de ”hjemvendte” lokale medarbejdere kan man opstille følgende punkter, som opleves som vigtige, hvis implementeringsprocessen skal lykkes i socialcentrene – efter at det første intensive år med uddannelsesstillinger og Københavneruddannelsen er overstået:

Hvad er med til at understøtte en god implementeringsproces lokalt?

- 1. Opbakning fra ledelsen i socialcentret.** Hermed menes bl.a., at teamchefen følger med i, viser begejstring for og bakker op om projektet igennem hele perioden, at der laves klare aftaler for de lokale medarbejders opgaver, når de vender tilbage til teamet, at implementeringen prioriteres klart af ledelsen, at der gives anerkendelse og status til de lokale medarbejdere samt at der gives den nødvendige, ressourcemæssige opbakning til, at planerne kan realiseres (fx lokaler, medarbejderressourcer, budget til aktiviteter, indkøb af udstyr, kursusdage m.v.).
- 2. Kompetence til at løse opgaven.** Det letter opbygningen af et ”familiehus” og implementeringsprocessen i det øvrige team, hvis der udlægges en vis grad af kompetence til de lokale medarbejdere. Dette kan bl.a. ske ved, at de helt formelt får titel af ”projektansvarlige”, ”tovholdere”, ”koordinatorer” el.lign.
- 3. Støtte til fortsættelse af kompetenceudviklingen i børnefamilieteamet.** Erfaringerne tyder på, at der er behov for yderligere kompetenceudviklings-

aktiviteter i centrene – efter at Københavneruddannelsen er ophørt. Der efterlyses således et ”introduktionskursus” for nye medarbejdere samt en fortsættelse af undervisningen som ”brush-up”-dage eller lignende i det samlede team for at ”holde gryden i kog”. Dette kunne også ske ved, at de faste medarbejdere i Familiefokus-enheden kommer ud og laver faglige oplæg/øvelser med medarbejderne.

4. **Faglige input til de lokale medarbejdere.** De ”hjemvendte” lokale medarbejdere er dem, der hele tiden skal organisere, sætte i gang, coache m.v., og dette kræver, at de også selv får fyldt noget ”fagligt input” på ind imellem for ikke at brænde ud. Dette kan fx ske gennem deltagelse i faglige oplæg i den centrale FamilieFokus-enhed, at der laves faglige arrangementer i netværket af lokale medarbejdere, at ”klippekortmodellen” (”efterværnet”) udvides – og også kan benyttes efter det første års implementering - eller at de ”gamle” lokale medarbejdere kunne få mulighed for én gang om året at vende tilbage i den centrale enhed til et par ugers ”brush-up” og faglig sparring.
5. **Tydeligere mål, rammer og prioritering fra centralt hold.** Hermed menes bl.a. en prioritering og koordinering af de mange tiltag som iværksættes samtidig, således at det fra centralt hold sikres, at der lokalt fortsat sættes fokus på gennemførelse af implementeringen, og denne ikke ”overskygges” af – eller er i modstrid med - andre centrale tiltag, som pålægges socialcentre.

Figur 16: Hvad understøtter en god implementeringsproces? Internt arbejdsnotat november 2007

Udbredelse og integration af FamilieFokus-tilgangen

Den anden del af implementeringen omhandler kravet om, at den tilgang og de metoder, som benyttes i Familiefokus-enheden – og som alle medarbejdere introduceres til gennem Københavneruddannelsen – også skal implementeres i børnefamilieteamets øvrige socialfaglige praksis. Der er ikke fra centralt hold opstillet konkrete mål for, hvor mange procent, der skal benytte hvilke metoder efterfølgende.

Denne del af implementeringen er evalueret gennem en spørgeskemaundersøgelse til socialcentrenes medarbejdere⁸, hvor de er spurgt til brug af metoderne i egen praksis samt gruppeinterview med de enkelte børnefamilieteam. Derudover er der i 2007 udført en ekstern evaluering⁹ af kompetenceudviklingen i to udvalgte børnefamilieteam.

Målene for implementeringen har fra projektets start været meget overordnede. For at operationalisere målene – og dermed blive i stand til at måle på, hvorvidt de er blevet opfyldt eller ej – har man som et led i den eksterne evaluering udført af Bjørn

⁸ Spørgeskemaundersøgelsen er udført i november 2007 til de 6 socialcentre, som har været tilknyttet projektet i 2006 og 2007. I alt 141 medarbejdere har udfyldt skemaet.

⁹ Den eksterne evaluering er udført af konsulent Bjørn Nygård fra ”IdéThandling”. Evalueringen omfatter socialcentre Nørrebro og Vesterbro.

Nygård – opstillet konkrete mål for deltageres adfærd¹⁰ i forhold til brug af FamilieFokus-metoderne. Disse adfærdsmål er også anvendt i den samlede evaluering, og på baggrund af spørgeskemaundersøgelsens resultater kan de 6 børnefamilieteam medarbejdere inddeles i følgende grupper:

Deltageres adfærd i forhold til brug af FamilieFokus-metoderne (registreret på en skala fra 0-10)

- 1. Gør slet ikke eller kun i meget lille omfang brug af metoderne (0-3 på skalaen).** Målet for denne gruppe er sat til 18 pct. af deltagerne. Spørgeskemaundersøgelsen 2007 viser, at 17 pct. af deltagerne ligger i denne gruppe
- 2. Gør i noget omfang brug af metoderne (4-6 på skalaen).** Målet for denne gruppe er sat til 7 pct. af deltagerne. Spørgeskemaundersøgelsen 2007 viser, at 38 pct. af deltagerne ligger i denne gruppe.
- 3. Gør i stort omfang brug af metoderne (7-10 på skalaen).** Målet for denne gruppe er sat til 75 pct. af deltagerne. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 45 pct. af deltagerne ligger i denne gruppe.

Figur 17: Deltageres adfærd ift. brug af FamilieFokus-metoderne. Spørgeskemaundersøgelse i socialcentre november 2007.

Det opstillede mål om, at 75 pct. af medarbejderne skulle gøre brug af metoderne i stort omfang, er således ikke nået – men det er dog kun 17 pct. af medarbejderne, som slet ikke eller i meget lille omfang gør brug af metoderne.

Udbredelsen af FamilieFokus-tilgangen og metoderne er sammenfattet i nedenstående boks. Uddybende oplysninger findes i Bilag D.

Udbredelsen af FamilieFokus-tilgangen/-metoderne er karakteriseret ved:

1. Kun 17 pct. benytter slet ikke eller i meget lille omfang metoderne.
2. Den anerkendende og ressourceorienterede tilgang i FamilieFokus er godt integreret hos mange medarbejdere, mens der fortsat er medarbejdere, som ikke gør brug af centrale metoder som fx skalaspørgsmål eller ”Signs of Safety”.
3. Alle FamilieFokus-metoderne benyttes hyppigere nu end før Københavneruddannelsen. Dette gælder også for de metoder, som nogle af medarbejderne benyttede i forvejen – inden projektets start - fx ressourcefokus eller systemiske spørgsmål.
4. De metoder, der er benyttet mest hyppigt er: Komplimenter, at spørge til res-

---

¹⁰ De operationelle adfærdsmål er opstillet i samarbejde med ”Vilde Læreprocesser”, som er ansvarlig for Københavneruddannelsen og er siden godkendt af Projektkontoret.

sourcer/kompetencer, at give anerkendende feedback og bruge opsummeringer.

5. Sagsbehandlerne gør generelt set mindre brug af metoderne end andre deltagergrupper (hjemme-hos-ere, konsulenter m.v.)
6. Der er forskelle mellem de forskellige socialcentre på hvilke metoder, der benyttes mest samt hvor hyppigt medarbejderne gør brug af tilgangen/metoderne. Der er fx børnefamilieteam, som fast benytter ”Signs of Safety” på gruppemøder, mens andre endnu ikke gør løbende brug af denne metode i teamet.

Figur 18: Udbredelse af FamilieFokus-tilgangen/-metoderne i socialcentrene. Spørgeskemaundersøgelse socialcentre november 2007.

Det er et klart succeskriterium for projektet, at Københavneruddannelsen skal føre til en generel opkvalificering af det socialfaglige arbejde med udsatte børnefamilier.

Succeskriterium:

Børnefamilieteamcheferne i mindst 75 pct. af de deltagende børnefamilieteam skal vurdere, at teamets projektdeltagelse har betydet en generel opkvalificering af arbejdet med udsatte børnefamilier

Mindst 75 pct. af de deltagende børnefamilieteam skal angive at de alt andet lige ville anbefale andre lokalcentre eller kommuner at deltage i et lignende projekt

I stedet for kun at spørge børnefamilieteamcheferne om der er sket en opkvalificering af det socialfaglige arbejde, er alle medarbejdere i de deltagende børnefamilieteam blevet spurgt om dette (Spørgeskemaundersøgelse november 07).

Er der sket en kvalificering af dit eget socialfaglige arbejde i børnefamilieteamet?

1. 86 pct. af medarbejderne mener, at deres eget socialfaglige arbejde i nogen eller høj grad er blevet kvalificeret gennem deltagelse i projektet (Se Bilag D)
2. Kvalificeringen er især foregået i form af: at benytte nye værktøjer/metoder, at blive bedre til at se ressourcer/kompetencer hos familierne, at følge familiens egne løsninger, at lade familien selv arbejde, oftere bruge faglig sparring fra kolleger og et ændret sprog
3. 86 pct. af medarbejderne ville anbefale deltagelse i et lignende projekt til andre socialcentre (Se Bilag D)

Figur 19: Opkvalificering af det socialfaglige arbejde i socialcentret. Spørgeskemaundersøgelse socialcentre 2007.

I evalueringen nævner medarbejderne, at projektdeltagelsen også har haft en positiv indflydelse på børnefamilieteamets arbejde generelt.

Hvilken indflydelse har deltagelse i projektet haft på børnefamilieteamet?

1. Ifølge medarbejderne har projektet ikke haft negative konsekvenser
2. Af positive konsekvenser nævnes følgende:
  - alle har deltaget i uddannelsen, hvilket har givet et fælles sprog
  - uddannelsen har fungeret som teambuilding
  - uddannelsen har givet flere metodesamtaler blandt kollegerne
  - samtalerne får en lettere karakter og noget af det tunge ansvar forsvinder
  - handleplanerne er blevet mere fyldige og præcise

Figur 20: Projektets indflydelse på børnefamilieteamet. Ekstern evaluering foretaget af Bjørn Nygård. December 2007.

Sammenfattende viser såvel den interne som eksterne evaluering, at flertallet af medarbejderne i de deltagende socialcentre er begyndt at benytte den introducerede tilgang og metoderne, samt at størstedelen finder, at dette har kvalificeret det socialfaglige arbejde i børnefamilieteamet på en række områder.

5.3. DISKUSSION AF RESULTATERNE AF KOMPETENCEUDVIKLINGSPROGRAM OG IMPLEMENTERING

Det er et ambitiøst kompetenceudviklingsprogram, som er iværksat, hvor stort set alle medarbejdere i kommunens ti børnefamilieteam modtager undervisning og træning i samme teoriramme og metoder inden for en tre-årig periode. Formålet er at sikre en generel opkvalificering af det socialfaglige arbejde med udsatte børnefamilier, og ambitionen er dels at udbrede en bestemt ”tænkning” i forhold til udsatte børnefamilier (den anerkendende, ressourcerorienterede tilgang), dels at introducere og træne medarbejderne i brug af bestemte metoder inden for en systemisk og løsningsfokuseret ramme og endelig at få de enkelte børnefamilieteam til selv at udføre familiebehandling i egne lokale ”Familiehuse”.

Hvis man ser på udbredelsen af selve den anerkendende og ressourcerorienterede tilgang, så er der mange tegn i evalueringen på, at denne tilgang er blevet mere udbredt i de deltagende børnefamilieteam gennem projektdeltagelsen. Medarbejderne angiver selv, at de har fået et langt større fokus på familiens ressourcer i deres eget socialfaglige arbejde og nu langt oftere benytter ressourcefokus, komplimenter og anerkendende feedback i kontakten med familierne. Dette ændrede fokus afspejles også helt konkret i handleplanerne, hvor ressourcer og kompetencer nu er bedre beskrevet. Evalueringen tyder således på, at ”tænkningen” omkring familierne – og den måde de mødes på i børnefamilieteamet – har flyttet sig fra før overvejende at være problemorienteret til nu også at inddrage ressourcer og kompetencer. Erfaringer viser, at det er meget vanskeligt – og ofte en meget langvarig proces – at skabe hold-

ningsændringer på en arbejdsplads – og det må derfor betegnes som en succes, at der allerede nu er tydelige tegn på, at tænkningen har bevæget sig i den planlagte retning.

Ser man på udbredelsen af de konkrete systemiske og løsningsfokuserede metoder, som Københavneruddannelsen introducerer, så viser evalueringen, at 83 pct. af medarbejderne benytter nogle af disse metoder i eget arbejde. Dette gælder fx metoden ”Signs of Safety”, som er en metode til at lave en balanceret risikovurdering, og som netop er med til at understøtte den ovenfor nævnte tilgang til familierne. Der er dog stor forskel på, i hvor høj grad de enkelte medarbejdere har taget metoderne til sig, og i nogle børnefamilieteam er de systemiske og løsningsfokuserede metoder mere udbredte end i andre.

I forhold til etablering af selvstændige ”Familiehuse” så er de afsluttede børnefamilieteam i fuld gang med etablering af disse, og i to af teamene har de et velfungerende, selvstændigt familiehus, der udfører familiebehandling ud fra Familiefokus-metoderne. Evalueringen viser, at disse steder undgår de hyppigere iværksættelse af foranstaltninger og anbringelser uden for hjemmet – efter at familierne har afsluttet behandlingsforløbet i FamilieFokus-enheden. Der er således gode argumenter for at oprette disse selvstændige behandlingsenheder i alle børnefamilieteam.

Det samlede program har ifølge 86 pct. af medarbejderne i de deltagende børnefamilieteam skabt en opkvalificering af det socialfaglige arbejde. Dette skyldes ikke mindst, at man gennem projektet har fået tid og mulighed for at udvikle et fælles teorigrundlag og sprog samt har brugt mere tid på faglig sparring og metodeudvekslinger med kollegerne. Dette er også kommet til udtryk på møderne i Københavnernetværket, hvor der gennem projektperioden helt tydeligt har udviklet sig en fælles viden, sprogbrug og referenceramme, som har gjort det muligt og indholdsrigt at drøfte metodebrug og lave erfaringsudveksling på tværs af byen. Projektdeltagelsen har således skabt et legalt fælles rum for faglig metodeudvikling i en ellers meget tidspresset hverdag i socialcentret.

Kompetenceudviklings- og implementeringsprogrammet ser på nuværende tidspunkt ud til at blive en succes. Dette skyldes ikke mindst, at der er afsat rigtig mange ressourcer og megen tid til projektdeltagelsen i de enkelte børnefamilieteam, samt at man har tilrettelagt programmet på en måde, så undervisningen opleves som brugbar af deltagerne, så alle medarbejdere i teamet modtager undervisning samtidig – og at der er lagt vægt på en kombination af undervisning og træning i egen praksis. Derudover har det stor betydning, at der er medarbejdere i uddannelsesstillinger, som kan være den drivende kraft og har vist sig at spille en helt afgørende rolle i den efterfølgende implementeringsproces. Evalueringen viser dog, at det er vigtigt, at disse medarbejdere bakkes op af den lokale ledelse og de øvrige medarbejdere i børnefamilieteamet, hvis implementeringen skal lykkes.

Det er dog vigtigt at pointere, at evalueringen også viser, at en sådan kompetenceudvikling ikke kommer af sig selv og skal vedligeholdes løbende, hvis metoderne og de fælles faglige drøftelser ikke skal drukne i hverdagens travlhed og andre nye tiltag, som hele tiden introduceres. Såvel de lokale medarbejdere i uddannelsesstillingerne som de øvrige medarbejdere i de lokale børnefamilieteam lægger derfor stor vægt på, at der er behov for en løbende opfølgning af kompetenceudviklingen i form af

”brush-up-kurser” eller lignende – også efter at den officielle implementeringsperiode er afsluttet.

KAP. 6: SAMMENFATNING FAMILIEFOKUS

Evalueringen har nu dokumenteret, at familiebehandlingen i FamilieFokus-enheden giver børn og familier et positivt udbytte, og det er lykkedes at skabe et familiebehandlingstilbud i eget regi, som er **billigere og virker bedre** end andre benyttede familiebehandlingstilbud i en sammenligningsgruppe. Herunder følger en sammenfatning af rapportens resultater.

Ved udgangen af 2007 var der i alt **93 familier**, som havde gjort brug af familiebehandlingen i den bydækkende Familiefokus-enhed. Man har ikke nået den ønskede ”kvote” på 60 familier om året, hvilket primært skyldes, at sagsbehandlerne i de tilknyttede børnefamilieteam på grund af omstruktureringer, personalemangel og øget arbejdspress har haft vanskeligt ved at finde tid til visitationsproceduren med undersøgelse og handleplan. Succeskriteriet om, at mere end 100 familier i alt kommer gennem tilbudet inden projektperiodens udløb, vil dog blive opfyldt.

Flertallet af familierne ligger fortsat inden for den oprindelige **målgruppe**, men det har været nødvendigt at udvide målgruppen i 2007 for at få pladserne fyldt op. Dette har bl.a. betydet, at der blandt familierne i 2007 også er enkelte børn, som allerede er anbragt, og hvor man arbejder på en hjemgivelse til familien. Familierne er endvidere karakteriseret ved, at der i 2007 er flere forældre i beskæftigelse, færre etniske minoritetsfamilier samt at der har været iværksat færre forebyggende foranstaltninger i familien inden familiebehandlingsstart. En del af familierne synes således at have haft flere ressourcer i år, hvilket bekræftes af handleplanerne, hvor der angives langt flere ressourcer hos både forældre og børn. Dette kan dog også være et resultat af kompetenceudviklingen, som har gjort sagsbehandlerne mere opmærksomme på at spørge ind til og registrere ressourcer og kompetencer hos familierne.

I forhold til de henviste børn har der været en større andel af piger i 2007 (42 pct.). Der henvises fortsat flest store skolebørn, mens andelen af kriminalitetstruede børn og unge er faldet i år. Størstedelen af de henviste børn vurderes fortsat som anbringelsestruede, men den udvidede målgruppe gør, at man må formode, at der kan opnås bedre resultater for familierne i 2007.

Ser man så på, hvilke **resultater** af familiebehandlingen, som er opnået i 2007, så har 80 pct. af familierne ved afslutningen i behandlingen fået helt eller delvist opfyldt de mål, som blev opstillet i handleplanen. De positive forandringer, som familierne har opnået, passer godt til de mål, som blev opstillet i handleplanen ved behandlingens start. Generelt ser der ud til at være sket en vis ændring i opstillingen af målene i år, således at de oftere peger på behov for ændringer i familierelationerne og den interne dynamik og struktur i familien og sjældnere på familiens øvrige sociale problemer set i et større perspektiv (fx arbejde, fritid, netværk m.v.). Dette afspejles også i, inden for hvilke områder der hyppigst er sket forandringer i familierne under behandlingsforløbet, hvilket især omfatter relationen mellem børn og forældre, opdragelse af og omsorgen for børnene, forældrenes psykiske situation og strukturen på familiens dagligdag. Et område som bolig, hvor mange familier i 2006 oplevede forbedringer, er således røget helt ud i år. Dette skyldes målgruppens ændrede sammensætning samt et ændret fokus i målformulering og behandling.

For børnene er der hyppigst sket forbedringer i deres sociale kompetencer, psykiske udvikling, trivsel i skole og daginstitution samt netværk og fritid. Dette svarer til resultaterne i 2006 – dog er der flere børn i 2007, som har opnået øget trivsel i skolen. Gennem børneinterview har børnene fortalt, at de trives bedre end før behandlingsforløbet på trods af, at der stadig er vanskeligheder hos forældrene og i familien. Børnene fortæller, at de oplevede positive forandringer i familien under forløbet, men at det i nogle af familierne har været svært at holde fast i den positive proces efter behandlingens afslutningen, hvis ikke der fortsat finder en eller anden form for opfølgning eller støtte sted. Børnene har været meget glade for tilbudet og savner stedet og medarbejderne. De gør samtidig opmærksom på, at det er meget vigtigt, at der gives plads til et børneforum i familiebehandlingen.

Såvel børn som forældre angiver stort udbytte ved afslutningen af behandlingsforløbet. I en brugerundersøgelse giver forældrene således udtryk for, at 90 pct. har oplevet positive forandringer i familien, at 80 pct. oplever, at børnene trives bedre end før, og 100 pct. af forældrene vil anbefale tilbudet til andre familier. Evalueringen kan således konkludere, at behandlingsforløbet skaber positive forandringer i børnenes trivsel. Men hvad sker der med familien, når behandlingsforløbet afsluttes?

Evalueringen har foretaget en **opfølgning på familierne fra 2005/2006**. Et år efter afsluttet familiebehandling vurderer familiernes nuværende sagsbehandlere, at 70 pct. af de henviste børn har haft et positivt udbytte af behandlingen, og at der samtidig for 73 pct. af familierne har været et positivt udbytte for familien samlet set. Sagsbehandlere registrerer en forbedret trivsel for mellem 50 og 79 pct. af familierne i forhold til barnets psykiske tilstand, barnets daglige humør, barnets relation til moderen, strukturen på dagligdagen, barnets trivsel med daginstitution, skole og kammerater samt forældrenes opdragelse af og omsorg for barnet. Forældrene bekræfter sagsbehandlernes vurdering af, at barnet trives bedre end før behandlingen, mens billedet af, hvordan forældrene selv trives, er mere sammensat og viser, at mange af forældrene stadigvæk slås med en kompliceret livssituation. Evalueringen kan dog nu slå fast, at det på trods af dette alligevel er lykkedes at skabe bedre trivsel og mindre bekymring for børnene.

Et år efter familiebehandlingen er børnesagen lukket, og familien klarer sig selv i 29 pct. af familierne. Dette er et højere antal end lige efter familiebehandlingens ophør. De fleste familier har dog fortsat en eller anden kontakt til børnefamilieteamet fx gennem opfølgningssamtaler hver 3.-6. måned. For næsten 3/4 af familierne har der været iværksat foranstaltninger efter børneparagrafferne – efter at familiebehandlingen er afsluttet. Evalueringen viser dog, at der er iværksat færre foranstaltninger og anbragt færre børn uden for hjemmet i de børnefamilieteam, hvor de lokale medarbejdere er vendt tilbage til socialcentret og har oprettet et lokalt ”familiehus”, hvor man har kunnet fortsætte opfølgningen med familien i en periode.

Af alle de 75 afsluttede familier, er der 10 børn, som er blevet frivilligt **anbragt uden for hjemmet** under eller efter behandlingsforløbet, hvilket svarer til 13 pct.. Procentdelen af anbragte børn er lavere i 2007 end året før, hvilket viser, at der er opnået bedre resultater med familierne i 2007.

Sammenfattende kan det fastslås, at både forældre og sagsbehandlere vurderer, at familiebehandlingen har givet et positivt udbytte for omkring ¾ af familierne. Samti-

dig viser evalueringen dog også, at der i mange familier er behov for opfølgning og støttende foranstaltninger efter familiebehandlingen, hvis den positive forandringsproces i familien skal fastholdes.

Effektmålingen, hvor familierne i FamilieFokus sammenlignes med en sammenligningsgruppe, viser positive resultater. Således har indsatsen i FamilieFokus ført til at anbringelse undgås i 85 pct. af familierne mod 58 pct. i en sammenligningsgruppe. Også i forhold til om FamilieFokus fører til mere velfungerende familier og dermed til et formindsket, økonomisk forbrug i kommunen, viser effektmålingen positive resultater. Således er kommunens udgifter til familien reduceret hos 34 pct. af familierne, der været i Familiefokus, mens det er tilfældet for 4 pct. af familierne i sammenligningsgruppen.

I forhold til **metodeudviklingen** så sker der en fortsat afprøvning og evaluering af metoder i det daglige arbejde. I 2007 har metodeudviklingen især haft fokus på: målklaringsprocessen, flerfamilierterapi, børneperspektivet, udvikling af gruppetilbud, afprøvning af et nyt tilbud, ”familieskrål”, hvor familien producerer en musikvideo i fællesskab, samt inddragelse af andre metoder som supplement til den løsningsfokuserede metode (fx narrative metoder og strukturel terapi).

Som en del af metodeudviklingen er der lagt vægt på formidling af erfaringer og videndeling med andre praktikere. I forbindelse med dette er der udarbejdet en **Metodehåndbog**, som præsenterer FamilieFokus’ tilgang og metoder, og som er uddelt til alle medarbejdere i socialcentrene. Derudover blev der i juni 2007 afholdt en **Arbejdskonference** for over 100 deltagere, hvor FamilieFokus gennem workshops kunne dele viden med og indhente inspiration fra andre praktikere inden for feltet.

I forhold til begrebet ”Grøn Bølge” så italesættes dette stort set ikke længere i projektet. Samtidig ses en nedgang i samarbejdet med øvrige kontorer og forvaltninger fx omkring familiernes arbejdssituation, bolig, økonomi, enkeltydelser, helbred og netværksdannelse. Der er dog sket et øget samarbejde i 2007 omkring bl.a. misbrug, børns daginstitution og skolegang samt børns psykologiske/psykiatriske behandling.

Fire børnefamilieteam har deltaget i **Kompetenceudviklingsprogrammet** i 2007, heraf var to af disse teams ”gengangere” fra 2006. I forbindelse hermed har 8 nye medarbejdere som planlagt været i 1-årige **uddannelsesstillinger** i Familiefokusenheden, og alle angiver at have fået et stort fagligt udbytte af dette. Alle de 8 medarbejdere er efterfølgende vendt tilbage til deres socialcentre for at opstarte implementeringen lokalt. **Københavnerruddannelsen** er løbende blevet evalueret og ændret på baggrund af erfaringerne fra foregående år. I 2007 angiver 76 pct. af deltagerne i kompetenceudviklingsprogrammet således at have fået et tilfredsstillende udbytte af undervisningen, hvilket er en højere andel end året før. Der er i øvrigt udført en selvstændig, ekstern evaluering af Københavnerruddannelsen i 2007 for at få en mere nøjagtig beskrivelse af, hvordan programmet virker. Som en del af kompetenceudviklingen er der afholdt 6 fællesmøder i **Københavnernetværket**, hvor der har fundet en videndeling og erfaringsopsamling sted – på tværs af socialcentrene. Til de socialcentre, som har afsluttet ”Københavnerruddannelsen” er indført en slags **”efterværn”** med en klippekortsmodel, hvor hvert socialcenter har 37 timers undervis-

ning/konsulentbistand til rådighed efter eget behov. Der er dog stor forskel på, i hvor høj grad de enkelte socialcentre har gjort brug af disse timer.

Implementeringen af tilgang og metoder i socialcentrene skal ske på to måder: For det første skal socialcentrene **etablere et lokalt familiebehandlingstilbud**, som arbejder ud fra tilgangen i FamilieFokus. To ud af de fire socialcentre, som deltog i 2006, har i 2007 oprettet et selvstændigt "familiehus" i egne lokaler, mens et tredje socialcenter har indrettet et særligt lokale på forvaltningen til familiesamtaler. Det fjerde socialcenter har fortsat deltagelsen i kompetenceudviklingsprogrammet i 2007 og forventes at oprette et familiebehandlingstilbud i 2008. På de oprettede familiebehandlingssteder har medarbejderne hvert sted arbejdet med 6-9 familier ud fra FamilieFokus-tilgangen samt et antal "gamle" familier, som de havde med tilbage fra den centrale FamilieFokus-enhed. Derudover har medarbejderne haft mange andre typer af opgaver koblet til etablering af familiehuset og implementering af tilgangen i det øvrige børnefamilieteam.

For det andet betyder implementeringen, at der også skal ske en **udbredelse og integration af FamilieFokus-tilgangen** i det øvrige socialfaglige arbejde i børnefamilieteamet. Evalueringen har derfor fulgt op på, i hvor høj grad tilgang og metoder benyttes i teamets generelle praksis. Ved udgangen af 2007 viser det sig, at kun 17 pct. af medarbejderne slet ikke eller kun i ringe omfang benytter de præsenterede metoder. For langt den største del af medarbejderne er den anerkendende og ressourcenorienterede tilgang integreret i arbejdet, mens der fortsat er stor forskel på, i hvor høj grad medarbejderne gør brug af de enkelte metoder.

Evalueringen viser en generel tilfredshed med projektet blandt medarbejderne. Det er således 86 pct., der ville anbefale deltagelse i projektet til andre, ligesom 86 pct. af medarbejderne mener, at projektet har medført en kvalificering af deres eget socialfaglige arbejde. Kvalificeringen viser sig især ved brug af nye værktøjer, at der er mere fokus på familiernes ressourcer/kompetencer, at man er blevet bedre til at følge familiens egne løsninger og lade familien selv arbejde, at man hyppigere gør brug af faglig sparring fra kolleger og har fået et ændret sprog.

I forhold til en kvalificering af børnefamilieteamets socialfaglige arbejde generelt så peger medarbejderne i den eksterne evaluering på, at deltagelse i projektet har skabt et fælles teorigrundlag og fælles fagligt sprog i teamet, har fungeret som teambuilding, har givet flere metodedrøftelser blandt kollegerne, har givet familiesamtalerne en lettere karakter og været med til at give fyldigere og mere præcise handleplaner.

Der er således ingen tvivl om, at selv om ikke alle medarbejdere benytter de præsenterede metoder lige hyppigt, så har det samlede kompetenceudviklingsprogram med Københavneruddannelsen, uddannelsesstillingerne i Familiefokus og Københavner-netværket medført en kvalificering af det socialfaglige arbejde i socialcentrene, et fælles teorigrundlag og fælles sprog samt et større fokus på metodebrug i arbejdet med udsatte børnefamilier.

DEL II: HARDWORK

HVAD ER HARDWORK?

HardWork er et tilbud rettet mod kriminelle og kriminalitetstruede børn og unge i alderen 10-15 år – og deres familier. Formålet med projektet er at påvirke de unges kriminelle adfærd og sikre dem en meningsfuld hverdag med skolegang og fritidstilbud. Samtidig ønsker man, at familien inddrages og påtager sig et større ansvar for den unge.

Projektets formål – projektbeskrivelsen

”Ud over familiebehandling iværksættes der i Familien i Centrum en række tiltag, som skal udvikle den forebyggende indsats i arbejdet med kriminalitetstruede og kriminelle børn og unge under 15 år.

Målet er at iværksætte en hurtig, forebyggende koordineret indsats overfor det enkelte barn/ung, hvor der er fokus på forældresamarbejde og forældreansvar, på konsekvent handling og på løsninger i nærmiljøet. Gennem en samlet og helhedsorienteret indsats i forhold til både børn og forældre søges en ændring af børnenes kriminelle adfærd samt en fastholdelse / integration af børnene i skole, i nærmiljøet, i organiserede fritidsaktiviteter og i familien”

Projektets Pædagogiske mål:

- at lave aktiviteter, der er kompetencegivende for den unge
- at styrke familierelationerne, herunder inddragelse og udvikling af familiens ansvar for deres barn, samt gøre forældrene synlige og give dem autoriteten tilbage
- at styrke indsatsen i forhold til skolen

Tabel 21:HardWork - Projektets formål. Projektbeskrivelsen 2005 s. 15. samt HardWorks egen projektbeskrivelse 2005.

Tilbudet kan kort beskrives således:

- tilbudet har i 2007 været normeret til 10 unge
- de unge er indskrevet i tilbudet i 1 år og starter samtidig som en gruppe i starten af året
- tilbudet består af fire dele: 1) Et gruppetilbud til de unge i fritiden
2)Individuelt arbejde med de unge via kontaktpersonordning
3)Familiearbejde (familiesamtaler og hjemmebesøg) samt 4) Samarbejde med det professionelle netværk omkring de unge (skole, politi m.v.)

KAP. 7: BESKRIVELSE AF DE UNGE I 2007 – HERUNDER RESULTATER AF TILBUDET.

7.1. HVEM BRUGER HARDWORK?

Målgruppen for HardWork er i projektbeskrivelsen formuleret således:

Målgruppe-definition

HardWork ”retter sig mod kriminelle og kriminalitetstruede unge mellem 10 og 15 år.

De unge har ofte et hashmisbrug og kan ikke rummes – eller hænger i periferien af – de etablerede skole- og fritidstilbud. Det er unge, som lokalcentret kender godt, og som er på grænsen til meget vidtgående foranstaltninger.”

Figur 22: Målgruppe-definition. Projektbeskrivelsen 2005

I 2007 er normeringen nedsat fra 12 til 10 pladser årligt, da erfaringerne fra 2006 viste, at 12 unge var for mange, når der samtidig skulle arbejdes med deres familier.

Antal unge i 2007

- 10 unge har gjort brug af tilbudet
- 9 af de unge har været indskrevet i 12 måneder, mens 1 ung blev udskrevet efter 5 måneder
- 5 unge kom fra børnefamilieteamet Nørrebro og 5 unge kom fra børnefamilieteamet Brønshøj-Husum

Figur 23: Antal ung i HardWork 2007. Statistisk registrering 2007.

Det skal bemærkes, at én af de unge blev udskrevet af tilbudet efter 5 måneder, efter ønske fra socialcentret, fordi sagsbehandleren vurderede, at forældrene ikke ønskede at samarbejde, men tværtimod modarbejdede arbejdet med den unge. To andre af de indskrevne unge gjorde ikke brug af gruppetilbudet i sidste halvdel af året, idet den ene var på vej i en anbringelse udenfor hjemmet, og den anden var varetægtsfængslet i en længere periode. Medarbejderne holdt dog fortsat tæt kontakt med såvel de to unge som forældrene, hvorfor de unge forblev indskrevne i HardWork.

Beskrivelse af de 10 unge i 2007 - ved start i tilbudet

- De er alle **dreng**e
- De unge er mellem 13 og 15 år ved start i tilbudet.
- 8 af de unge har en **etnisk minoritetsbaggrund** (heraf 1 østeuropæisk)
- De fleste unge er **hjemmeboende**, men 1 af de unge har ophold på en akutinstitution.
- Ved start i projektet er alle unge i gang med et **skoletilbud**. 3 er i almindelig

folkeskole, mens resten er i specialundervisningstilbud.

- Kun 1 af de unge har slet ikke oplevet **skoleskift**, mens de fleste har oplevet 1-2 skoleskift
- De fleste af de unge har **mange venner**, 3 af de unge har dog kun få venner. Ingen er beskrevet som ”isoleret”.
- Der er 5 af de unge, som regelmæssigt dyrker **fritidsinteresser** ved start i projektet.
- Alle de unge har været involveret i **kriminalitet**, og for 9 af de unge er kriminaliteten registreret af politiet. Det drejer sig om tyveri (9 unge), vold (3 unge), røveri (1 ung) samt anden kriminell adfærd (2 unge)
- 1 af de unge har ved start i projektet et stort **forbrug af rusmidler**, hvilket omfatter alkohol, hash og hårde stoffer.
- Halvdelen af de unge har ved starten ikke oplyst **andre typer af problemer** (ud over de oven for nævnte temaer), mens 5 angiver problemer som omfatter familie, bolig og ”fjender”.
- 2 af de unge er ved henvisningen til projektet vurderet som **anbringelses-truede**, hvis ikke der sker en positiv forandring af deres situation.
- 2 af de unge har tidligere været **anbragt uden for hjemmet**.

Beskrivelse af de 10 unges familier 2007 ved start i projektet

- I 5 familier har begge forældre **forældremyndighed** over den unge. I 5 familier er det moderen, der har forældremyndigheden alene
- 3 familier beskrives som havende et stort **familienetværk**, mens 5 familier beskrives med få kontakter ud over kernefamilien og 1 familie som ret isoleret. For 1 familie er angivet ”uoplyst”
- Blandt fædre er 2 i **beskæftigelse**, 3 er selvstændige, 1 er på offentlig forsørgelse, og for 4 fædre er det uoplyst (fraskilte)
- Blandt mødre er 4 i **beskæftigelse**, 1 er selvstændig, 1 er i uddannelse, 1 er på offentlig forsørgelse og 3 er hjemmegående
- De 10 unge har i alt 22 **søskende** i familien. 2 af de unge har 4 søskende, resten har 1-2 søskende.

Figur 24: Beskrivelse af de unge og deres familier 2007. Statistisk registrering december 2007

Ser man på de unge, som har deltaget i tilbudet i 2007, så er der fortsat tale om unge, som har en kriminell adfærd, hvor flertallet er i specialundervisningstilbud, og de fleste har oplevet skoleskift. De unge må derfor fortsat siges at tilhøre målgruppen.

Men hvis man sammenligner med de unge, som deltog i tilbudet i 2006, så har gruppen ændret sig på nogle områder. Set ud fra den statistiske beskrivelse af de unge tyder det på, at de unge og familier, som har deltaget i 2007, har haft flere ressourcer og færre sociale problemer end den første gruppe. Dette bygges på følgende:

- Der er kun to blandt de unge (20 pct.), som vurderes som anbringelsestruede ved start, hvor der var tale om 54 pct. i 2006.
- De unge er alle i gang med et skoletilbud, hvilket ikke gjorde sig gældende i 2006. En af de unge er endda startet i gymnasiet i løbet af perioden.

- Der er registreret mindre kriminalitet inden start for gruppen i 2007, fx færre røverier og mindre vold
- Der er flere blandt forældrene, som er i beskæftigelse, er selvstændige eller i uddannelse
- Der er færre problemer repræsenteret i familier ift. 2006. Dette gælder fx vold, skilsmisse, misbrug, psykisk sygdom og økonomiske problemer (se Bilag E).

Statistikken tyder således på, at gruppen af unge i år har været mindre belastet end i 2006, og der samtidig har været flere ressourcer i familierne. Denne opfattelse deles dog ikke af medarbejderne i HardWork, som fortæller, at de unge ved henvisningen fra socialcentre ganske rigtigt lød mindre ”belastede”, men at dette til dels skyldtes mangelfuld undersøgelse og beskrivelse af de unge, hvorfor der viste sig en lang række af problemer hos de unge og familierne, da medarbejderne lærte dem bedre at kende.

Derudover kan følgende øvrige ændringer i brugergruppen registreres:

- De unges alder er steget i 2007, således at mange af de unge er fyldt både 15 og 16 år i løbet af perioden. Deltagerne er således gennemsnitlig 1-2 år ældre end gruppen første år, og må siges at ligge på kanten af målgruppen aldersmæssigt.
- Der er helt bevidst kun indskrevet drenge i 2007. I 2006 deltog også to piger, men det lykkedes aldrig at få dem integreret i gruppen, hvorfor man i 2007 har valgt udelukkende at indskrive drenge og tilrettelægge aktiviteter m.v. ud fra dette.
- Én af de unge har været anbragt uden for hjemmet under forløbet, og målet med familierarbejdet har været en hjemgivelse af drengen

7.2. RESULTATER AF TILBUDET – DEN STATISTISKE REGISTRERING

De 10 unge er registreret ved start og ophør i tilbudet, og på baggrund af denne statistiske registrering kan der siges følgende om resultatet af tilbudet:

Ændringer i de 10 unges kriminelle adfærd

På baggrund af kendskab til den unge og den unges egne oplysninger vurderer HardWork-medarbejderne den unges kriminelle adfærd som ændret på følgende måde:

- 4 unge er ophørt med kriminel adfærd
- 3 unge har reduceret kriminel adfærd
- 1 ung har en uændret kriminel adfærd

- 2 unge har forøget deres kriminelle adfærd

Er de unge blevet registreret hos politiet i perioden?¹¹

- 4 unge er ikke blevet registreret hos politiet i perioden
- 2 unge er blevet registreret en enkelt gang
- 4 unge er blevet registreret flere gange i perioden

Hvilke typer af kriminalitet er de unge registreret for?

- 3 har begået tyveri
- 3 har begået røveri
- 1 har begået vold

Figur 25: De unges kriminalitet 2007. Statistisk registrering, december 2007

Som det fremgår af ovenstående, er det ifølge medarbejdernes vurdering lykkedes at få **70 pct. af de unge til at reducere eller helt ophøre med deres kriminelle adfærd** i 2007 – mod 54 pct. i 2006. Dette viser sig også ved, at der er færre af de unge i 2007, som er blevet registreret af politiet i perioden, nemlig 40 pct. mod 54 pct. i 2006. Indtrykket bekræftes af medarbejderne i HardWork, som også har en klar opfattelse af, at det i højere grad er lykkedes at stoppe de unges kriminelle adfærd i år og skabe en ”god cirkel” i gruppen – væk fra kriminalitet.

Dette kan skyldes, at målgruppen i 2007 var mindre ”belastet” af kriminelle forhold inden start, men skyldes uden tvivl også, at man har arbejdet anderledes med dette hold unge.

I forhold til de unges **skolegang** har 60 pct. af de unge passet skolegangen stabilt i perioden, hvilket er lidt færre unge end i 2006, hvor 77 pct. havde en stabil skolegang. I 2007 er det lykkedes at skabe en forbedring af den unges faglige niveau for 60 pct. af de unge samt en forbedring af den sociale adfærd i skolen for 50 pct. af de unge (Se Bilag E).

Det kan godt undre, at der er en lavere andel i 2007, som har haft stabil skolegang, sammenlignet med gruppen i 2006, men dette hænger sandsynligvis sammen med de unges alder. Gruppen af unge er ældre i 2007, og nogle har således afsluttet folkeskolen og har skullet skifte til andre skole-, praktik- eller beskæftigelsestilbud, hvilket kan give nogen ustabilitet.

---

¹¹ Der henvises her til politiets registreringer med betegnelsen: ”barn sigtet under 15 år”. Det er vigtigt at være opmærksom på, at nogle af registreringerne stammer fra handlinger, som blev begået INDEN den unge startede i projektet.

Forholdet til forældrene er for alle 10 unge blevet forbedret i perioden, hvilket kun gjorde sig gældende for lidt over halvdelen af de unge i 2006.

Dette viser resultatet af det store familiearbejde, som medarbejderne har udført i 2007, og hvor der er gjort en virkelig stor indsats for at få børn og forældre til at forstå hinandens perspektiv og kommunikere på en anden måde.

Mange af de unge er i år startet på **fritidsaktiviteter** og er begyndt i en sportsklub eller ungdomsklub udenfor HardWork-regi. Dette hænger også sammen med en øget indsats på dette område i 2007, hvor medarbejderne helt bevidst har forsøgt at få de unge i gang med lokale aktiviteter, mens de fortsat var i gang i HardWork.

Medarbejderne vurderer således, at der er sket en **forbedring af den unges samlede situation** for 70 pct. af de unge. Flertallet af de unge har forbedret sig på en lang række områder bl.a. evnen til at modtage instruktion og lytte, den sociale adfærd i gruppen og i det offentlige rum samt evnen til at undgå og løse konflikter (se Bilag E).

De unges behov for støtte fra det sociale system fremover.

- 3 unge vurderes fremover at ville kunne klare sig selv – med støtte fra familien og skolen
- 1 ung vurderes at have behov for opfølgning og en vis grad af støtte fra det sociale system (fx opfølgningssamtaler med ungemedarbejder/ sagsbehandlere)
- 5 unge vurderes at have fortsat behov for omfattende støtte fra det sociale system; heraf vurderes 4 unge at have behov for en støtte-/kontaktperson og 1 af familierne vurderes at have behov for hjemme-hos-støtte.
- 1 ung vurderes at have behov for anbringelse uden for hjemmet

(Bemærk: Mange af de unge er i specialundervisningstilbud, hvilket betales af det sociale system. I denne tabel er spurgt til, hvilket behov for støtte den unge fremover vurderes at have brug for – udover skoletilbudet.)

Figur 26: De unges fremtidige behov for støtte.: Statistisk registrering december 2007.

Det er således lykkedes at reducere den kriminelle adfærd og skabe forbedringer i den unges situation for flertallet af de unge i 2007. Over halvdelen af de unge vurderes dog fortsat at have behov for støtte fremover, enten i form af støtte-/kontaktperson eller opfølgningssamtaler eller – som tilfældet er for en enkelt ung – vurderes behovet at være anbringelse uden for hjemmet.

7.3. RESULTATER AF BEHANDLINGEN – DE UNGE OG FORÆLDRENES VURDERINGER.

De unges vurderinger af tilbudet

7 ud af de 10 unge er interviewet i 2007, og de giver alle udtryk for **meget stor tilfredshed** med tilbudet – det gælder både aktiviteterne, gruppen og medarbejderne. Alle de unge lægger dog især stor vægt på det brugbare i at have en kontaktperson.

”Det bedste er, at man har én at snakke med, og at de sørger for, at man ikke keder sig. Fordi hvis man keder sig, så kan man komme til at lave noget dumt. Det sørger de for, at man ikke gør”

Alle de unge synes, at de har fået et **positivt udbytte** ud af at deltage, og de nævner bl.a., at de laver mindre ”ballade”, at det går bedre i skolen, at de har fået det bedre med sig selv og sammen med familien, at de har ændret adfærd og lært at styre deres temperament bedre, samt at de er blevet introduceret til aktiviteter, som de ellers ikke ville være begyndt på fx at vandre eller styrketræne.

Det er blevet lidt bedre med familien. Det er blevet nemmere at snakke sammen. Jeg tror det er fordi, at vi snakker med pædagogerne herfra. Og så tænker man, at det er næsten det samme, så man kan ligeså godt snakke mere sammen derhjemme også”

”Det går faktisk rigtig godt i skolen. Det har forandret sig. Før var jeg ikke særlig glad for skolen, men jeg har fået mere ud af det nu. Det er fordi, at jeg har tænkt over det, og synes det er bedre, hvis jeg tager mig sammen. Fordi jeg får ikke selv noget ud af bare at være ligeglad”.

For de unge er der således ingen tvivl om, at de har været glade for tilbudet, og at HardWork har skabt positive forandringer i deres hverdag.

Succeskriterium:

Mindst 75 pct. af de deltagende børn og unge skal vurdere, at tilbudet har haft ”positiv” eller ”meget positiv” indflydelse på deres individuelle trivsel og sociale funktionalitet særlig ift. en kriminalitetsfri og positiv hverdag

Alle de interviewede unge giver udtryk for, at tilbudet har haft den beskrevne positive indflydelse, og de vil alle sammen anbefale projektet til andre unge i samme situation.

Forældrenes vurderinger af tilbudet

I 2007 er der sat ekstra fokus på familierarbejdet, og der er gjort en stor indsats for at skabe kontakt til og inddrage alle familierne i forløbet. Der har været kontakt til alle familier i år, og for 7 af familierne er der tale om en meget hyppig kontakt - ofte flere gange om ugen.

Forældrene til 7 af de unge er interviewet i 2007. 6 ud af disse familier udtrykker, at de kan se positive forandringer hos den unge og mener, at **den unge har haft et positivt udbytte** af tilbudet. Forældrene nævner bl.a., at den unge laver mindre kriminalitet, passer sin skole bedre, har skiftet ”dårlige” kammerater ud, er blevet mere glad, holder sine aftaler og kommer hjem til tiden samt er blevet mere åben, så det er lettere at tale sammen i familien. Der er dog også to familier, som nævner, at den unge ikke laver mindre kriminalitet og heller ikke passer sin skolegang. Forældrene mener

dog ikke, at dette skyldes HardWork, da de oplever, at medarbejderne har gjort en stor indsats for at støtte den unge.

Gennem familiearbejdet er medarbejderne i 2007 kommet tættere på familierne og har arbejdet mere med forældrene og deres opdragelse af den unge. De fleste af forældrene har været glade for dette. Én enkelt familie udtrykker utilfredshed med familiearbejdet, selv om der er brugt rigtig meget tid på denne familie. En anden familie synes ikke, at der har været kontakt nok til medarbejderne, men er i øvrigt tilfreds med tilbudet. Alle de øvrige forældre udtrykker stor tilfredshed med kontakten til medarbejderne og den støtte og vejledning, de har fået.

"Jeg var meget skeptisk fra starten med de der familiesamtaler. Hvad skal vi snakke om? Det går jo godt med ham. Og så hørte jeg fra de andre drenge fra året før, at så kommer medarbejderne på besøg hos forældrene. Så sagde jeg: det dér, det går ikke. I skal ikke være 5-6 medarbejdere, der kommer hjem til mig (...) Men så var jeg i klubben og hilse på dem alle sammen. Og så kunne jeg se, at min søn var rigtig glad for sin kontaktperson. Og så tænkte jeg, OK. Hvem er det menneske her, som min søn er så glad for? Så må jeg møde ham og se, hvem han er. Og nu ved jeg slet ikke, hvad jeg skulle gøre uden ham. Der var en periode, hvor jeg snakkede med ham hver eneste dag. Altså timevis i telefonen. Og han kunne også bruge sin erfaring, så på den måde har det hjulpet mig. Han forklarer mig, det er måske fordi sådan og sådan. Altså, det er ikke fordi jeg vil sætte ham op på en piedestal, men jeg ved ikke, hvordan jeg ellers skulle have klaret den periode og alle problemerne". Forældre til én af de unge fra 2007.

For de fleste af familierne viser interviewene, at også **forældrene har haft et positivt udbytte** af tilbudet. Forældrene nævner bl.a., at de føler sig mere trygge, når de ved, at den unge er i HardWork og medarbejderne holder øje med deres søn, at HardWork hjælper de unge og laver aktiviteter med dem, som forældrene ikke selv er i stand til, at forældrene modtager råd og vejledning, når de har problemer med de unge, at medarbejderne hjælper med at øge den gensidige forståelse mellem børn og forældre, at der vises omsorg og interesse for forældrene og deres problemer, samt at medarbejderne fortæller forældrene om både gode og dårlige ting, som de unge laver.

"De hjælper meget med, at ungerne forstår forældrene – og fortæller os, hvad vi skal gøre med dem. Min søn forstår mig mere end før. Og selv om man aldrig helt ved, hvad de unge tænker, så forstår jeg ham også bedre nu, tror jeg" Forælder til én af de unge fra 2007.

Forældreinterviewene giver således et tydeligt billede af, at dér, hvor der har været en hyppig og positiv kontakt til familien, har forældrene oplevet et stort, positivt udbytte og har været glade for den støtte, de har modtaget. Flere forældre giver dog også udtryk for, at de er bekymrede for, hvordan de selv skal klare situationen uden denne støtte, når den unge ophører i HardWork.

Succeskriterium:

Mindst 75 pct. af forældrene til de deltagende børn/ unge skal vurdere, at tilbudet har haft en "positiv" eller "meget positiv" indflydelse på barnets/ den unges trivsel og sociale funktionalitet.

Ud af de interviewede familier er det 86 pct., som tilkendegiver, at tilbudet har haft en positiv indflydelse på den unges trivsel og sociale funktionalitet.

KAP. 8: OPFØLGNING PÅ UNGE, SOM HAR AFSLUTTET TILBUDET FOR 1 ÅR SIDEN

Der er i alt 13 unge, som har gjort brug af tilbudet i 2006, og der er lavet en opfølgning på hver af disse unge. De fleste af de unge kom fra socialcenter Nørrebro, og alle disse unge er gennemgået med den lokale medarbejder, som er i uddannelsesstilling i HardWork, og som har fulgt de unge efter afslutningen i projektet. De øvrige unge kom fra Valby, og der er fulgt op på disse unge gennem personlig kontakt til deres nuværende sagsbehandler. Opfølgningen er sket i november 2007.

8.1. SAGSBEHANDLERNES VURDERING AF DE UNGES TRIVSEL – 1 ÅR EFTER TILBUDET

Det generelle indtryk er, at de unges trivsel og kriminelle adfærd efter afslutningen i HardWork for flertallet af de unge fortsat giver grund til bekymring. Flertallet har haft kriminel adfærd i 2007, hvilket betyder, at nogle af dem er varetægtsfængslede og/eller står overfor en dom – og flertallet har ligeledes haft en ustabil skole-/beskæftigelsessituation.

De 13 unges trivsel – 1 år efter afslutningen af HardWork

- 69 pct. er blevet **registreret af politiet** i 2007. For halvdelen er der tale om gentagen kriminalitet og to unge er aktuelt varetægtsfængslet (nov.2007)
- 54 pct. har siden afslutningen haft **ustabil skolegang/beskæftigelse** med forskellige skift og/eller perioder uden tilbud
- 23 pct. af de unge er efterfølgende **anbragt uden for hjemmet**. Det drejer sig om 3 unge, heraf er én anbragt på kostskole.
- På undersøgelsestidspunktet vurderer sagsbehandleren **den unges samlede situation og trivsel** som tilfredsstillende for 46 pct. af de unge – for de øvrige udtrykker sagsbehandleren fortsat stor bekymring for den unges trivsel og/eller kriminelle adfærd.

Iværksatte foranstaltninger for de unge i 2007

- Ingen foranstaltninger: 2 unge (15 pct.)
- Støtte-/kontaktperson: 6 unge
- ”Den korte snor”: 1 ung
- ”Spydspidsen”: 1 ung
- Mentorordning: 1 ung
- Sønderbro pæd.obs.: 1 ung
- Ophold på akutinstitution: 1 ung
- Anbringelse uden for hjemmet: 3 unge (23 pct.)

Bemærk, at der for to af de unge har været iværksat mere end en foranstaltning.

Figur 27:: De unges trivsel 1 år efter afslutningen af HardWork. Opfølgningsundersøgelsen November 2007.

Der er således **iværksat foranstaltninger for 85 pct. af de unge** - efter afslutning af HardWork – hvilket tyder på, at der er behov for opfølgning og fortsat støtte til flertallet af de unge, når de afslutter i tilbudet. Dette var uden tvivl også at forvente på grund af deres unge alder, men man kunne have håbet på, at HardWork-forløbet og de efterfølgende foranstaltninger ville have holdt de unge lidt mere ”på rette spor”, end det har været tilfældet for flertallet af det første hold unge. Der kan være mange forklaringer på dette:

- Nogle af de unge holdt hurtigt op i tilbudet, fordi de ikke profiterede af det, og allerede dengang pegede medarbejderne på, at der var behov for anbringelse eller mere omfattende foranstaltninger end HardWork. Disse unge har således ikke fået det ”fulde” HardWork-tilbud og var allerede dengang inde i en negativ udvikling, som så er fortsat efterfølgende.
- På holdet i 2006 lykkedes det ikke helt at bryde ”den onde cirkel” omkring kriminalitet – bl.a. fordi der kom nye unge ind i gruppen midtvejs i forløbet, som hev de andre med i uheldige aktiviteter. Dette ser anderledes ud på holdet i 2007, hvor det er lykkedes at bruge gruppen positivt til at komme væk fra de kriminelle aktiviteter.
- For nogle af de unge gik der lang tid, inden der blev iværksat støtte, efter at de var afsluttede i HardWork. Den unge og familien har således ikke fået opbakning til at holde fast i den positive forandringsproces, som var iværksat under forløbet
- På Nørrebro – hvor de fleste unge kom fra - valgte man at lade gadeplansmedarbejderne varetage kontaktpersonfunktionen for de unge efter HardWork. Dette var et naturligt valg, da disse medarbejdere kendte de unge godt i forvejen og havde fulgt dem under HardWork-forløbet, men det blev vanskeliggjort af, at alle gadeplans- og ungemedarbejderne i foråret 07 var fuldt beskæftigede med Ungdomshuset og balladen på Nørrebro og derfor ikke havde tid nok til også at varetage kontaktpersonfunktionen.

Alle disse forhold ser anderledes ud for holdet i 2007, hvorfor der kan være god grund til at forvente, at vi vil se en mere tilfredsstillende trivsel hos den nye gruppe af unge, som netop er afsluttet.

8.2. DISKUSSION AF RESULTATERNE AF UNGE-TILBUDET.

Ser man på resultaterne af HardWorks tilbud til de kriminelle unge, så er det for begge de to første hold lykkedes at skabe et tilbud, som de unge er glade for og gør brug af. Det er en succes i sig selv, at flertallet af de unge er blevet i tilbudet og er mødt stabilt op i et helt år, idet mange af disse unge hurtigt bliver utilfredse eller mister interessen. HardWork har således formået at udvikle et tilbud med en personlig kontakt og nogle aktiviteter, som de unge oplever som brugbare. Dette afspejles også i de unges store tilfredshed med tilbudet.

Samtidig er det i 2007 lykkedes at skabe nogle gode resultater for de unge, hvor 70 pct. af de unge har fået forbedret deres samlede situation med en reduceret kriminel adfærd (70 pct.), mere stabil skolegang (60 pct.) og et bedre forhold til deres forældre (100 pct.). Det sidste hænger uden tvivl sammen med det øgede familiearbejde, hvor det i 2007 er lykkedes at skabe kontakt til alle familierne, og i mange familier har der

været en meget hyppig kontakt, som forældrene har fået et positivt udbytte af. Familiearbejdet kan således også betragtes som en succes, idet nogle af familierne tidligere har afvist al kontakt til forvaltningen, men gennem HardWork er blevet mere positivt indstillede over for professionel støtte og er begyndt at indgå i samarbejdet omkring den unge.

For at vurdere resultaterne og HardWorks succes kan det være relevant at sammenligne med andre tilbud til kriminelle unge. I projekt "Ny start"¹² igangsatte man i fire kommuner en særlig indsats over for drenge i alderen 12-18 år, som var marginaliserede i forhold til job, uddannelse og fritid. Drengene havde begyndende kriminalitet og misbrug, og deres familiemæssige baggrund var præget af psykosociale problemer, arbejdsløshed m.v. De unge var alle kendt af de sociale myndigheder og til en vis grad af politi og SSP. Målgruppen må således siges at svare nogenlunde til HardWorks unge, selv om nogle af de unge i "Ny start" var lidt ældre. Indsatsen i "Ny Start" var et kognitivt færdighedsprogram, som skulle lære de unge mestring og adfærdsstyring. Resultaterne af "Ny start" viste, at der var en klar forbedring af den unges situation for 76 pct. af de unge, og at 57 pct. af de unge fik reduceret eller stoppede deres kriminelle adfærd. Sammenlignet med dette tilbud har HardWork opnået en reduktion i kriminel adfærd hos de unge, som for den første gruppe i 2006 svarer til resultaterne i "Ny start", mens resultaterne er bedre hos HardWork for gruppen i 2007.

Det samme gør sig gældende, hvis man sammenligner med ét af kommunens egne unge-projekter: "Spydspidsen"¹³, som henvender sig til særligt udsatte unge i alderen 15-17 år. Her viser en evaluering af dette tilbud, at kriminaliteten blev reduceret eller helt ophørte for 57 pct. af de deltagende unge. Også her har HardWork således opnået bedre resultater for gruppen af unge i 2007.

Sammenligningerne viser, at man for gruppen af unge i 2007 har opnået gode resultater med hensyn til de unges reduktion af den kriminelle adfærd under selve projektforløbet. Resultaterne er bedre end for gruppen i 2006, hvilket kan hænge sammen med en ændret målgruppe, men også metodeudviklingen og det øgede familiearbejde kan spille en rolle.

Spørgsmålet er så, hvordan det går de unge, når de stopper i HardWork? Her viser evalueringen, at mange af de unge fra gruppen i 2006 er fortsat med eller har øget deres kriminelle aktiviteter, tre af de unge er blevet anbragt uden for hjemmet (23 pct.), og for 54 pct. af de unge har sagsbehandleren fortsat en alvorlig bekymring for den unges trivsel.

Det kan her være relevant at sammenligne med et tilbud, som ikke kun er rettet mod de unge, men som også lægger vægt på familiearbejdet. Familiebehandlingstilbudet kaldet FFT (Funktionel Familierapi) er afprøvet i Sverige og rettet mod unge i alde-

---

¹² Per Hensen, 2002 side 12.

¹³ "Evaluering af Spydspidsen". Tove Holmgård Sørensen. Center for forskning i socialt arbejde 2002

ren 10-18 år, som blev taget af politiet for indbrud og ikke allerede havde iværksat indsats. Man inddrog hele familien i tilbudet. Indsatsen er evalueret gennem kontrollerede studier (kontrolgrupper), og resultatet viser, at 50 pct. af de unge havde mindsket deres kriminalitet ved målinger et og to år efter behandlingen. Sammenlignet med dette udviser HardWork et dårligere resultat, da 69 pct. af de unge er registreret for kriminalitet et år efter afslutningen i tilbudet.

Det samme gør sig gældende, hvis man sammenligner med MST, hvor et randomiseret kontrolleret studie af MST-metoden¹⁴ i Norge har vist, at 91 pct. af de unge seks måneder efter endt behandling fortsat var i hjemmet, mens det kun gjaldt for 58 pct. i sammenligningsgruppen. For HardWork-gruppen fra 2006 er det 77 pct., der fortsat er i hjemmet et år efter endt behandling.

Evalueringen tyder således på, at det for gruppen i 2006 ikke lykkedes at få ”vendt” den kriminelle adfærd hos de unge, ligesom der har været for dårlig opfølgning og støtte til de unge efter afslutningen i HardWork. Man kan dog have en forventning om, at det vil gå bedre for den anden gruppe af unge, som er afsluttet i 2007, idet flere af disse unge har reduceret deres kriminelle adfærd, forældrene er kommet mere på banen, og der har været mere fokus på at iværksætte efterfølgende støttende foranstaltninger til de unge ved udskrivningen.

Det er vigtigt at bemærke, at evalueringen af både første og andet år viser, at flertallet af de unge har behov for en fortsat støtte fx i form af en kontaktperson, hvis man skal holde fast i den positive udvikling og undgå fremtidig kriminel adfærd.

---

¹⁴ MST arbejder med kortvarig familiebehandling ud fra en kognitiv referenceramme. Målgruppen er familier med børn i alderen 12-17 år, hvor børnene har adfærdsproblemer og kriminel adfærd. For denne form for behandling har man i USA opnået at reducere kriminaliteten med 20-70 pct. og mindske placering uden for hjemmet med 47-64 pct.. Ved et randomiseret kontrolleret studie af MST-metoden i Norge viste resultaterne, at seks måneder efter endt behandling var 91 pct. af de unge fortsat i hjemmet, mens det kun gjaldt 58 pct. i sammenligningsgruppen. Kilde: Kunskapsöversikt. SOU 2005:81 side 59.

KAP. 9: EFFEKTMÅLINGEN

EFFEKTMÅLING AF HARDWORK

Succeskriterium:

”Antal undgået helårsanbringelser skal i forhold til kapaciteten i Familien i Centrum være på 20 pct. i 2006 og på 30 pct. i 2007.”

Opgjort for 2006 er opfyldelsen for HardWork på 78 pct., dvs. cirka 4 gange over succeskriteriet.

Succeskriteriet er ikke opgjort for år 2007, da der på opgørelsestidspunktet kun var gået godt en måned siden de unge ophørte i 2007.

I forbindelse med evalueringen af HardWork bliver der foretaget en effektmåling. Effektmålingen bliver foretaget for at sandsynliggøre, at HardWork for det første kan forhindre en anbringelse, for det andet at indsatsen fører til mere velfungerende familier og dermed til et mindre økonomisk ressourcetræk i kommunen.

Som det er fremgået af tidligere kapitler, adskiller gruppen af unge, som deltog i HardWork i 2006, sig fra gruppen af unge, som deltog i 2007. Noget tyder på, at gruppen af unge, som har været tilknyttet i 2007, har flere ressourcer end de unge, som deltog i 2006. Grupperne kan således ikke sammenlignes, hvorfor de skal analyseres hver for sig.

Vi har yderligere ved denne effektmåling valgt ikke at se på gruppen af unge fra 2007. Dette hænger sammen med, at der på opgørelsestidspunktet endnu ikke var gået mere end godt en måned efter, at de var ophørt i HardWork. Det er derfor for tidligt at sige noget om effekten. Vi ser derfor alene på unge fra 2006.

Overordnet set viser effektmålingen:

- Indsatsen i HardWork er hverken bedre eller dårligere end andre alternativer, hvis anbringelse skal undgås. Selvom 23 pct. af de unge, som har været i HardWork, er blevet anbragt, mod 43 pct. i en sammenligningsgruppe, kan det ikke konkluderes, at HardWork er hverken bedre eller dårligere end alternativer. Dette skyldes, at sammenhængen ikke er signifikant.
- Indsatsen i HardWork er hverken bedre eller dårligere end andre alternativer - kommunens udgifter til familien skal reduceres. Dette er konklusionen, selvom der kan konstateres et fald for hele 42 pct. af de familier, som har haft et barn/en ung, som har været gennem et forløb i HardWork, mod 24 pct. for en sammenligningsgruppe. Begrundelsen er, at sammenhængen ikke er signifikant.

9.1 HardWork er hverken bedre eller dårligere end alternativer til at føre til at anbringelse undgås

Selvom en mindre andel af forløb i HardWork ender med en anbringelse, end hvad tilfældet er for en sammenligningsgruppe, kan vi ikke konkludere, at indsatsen i HardWork er hverken bedre eller dårligere end alternativer. Opgørelsen viser, at 23 pct. af de unge, som har været i HardWork, er blevet anbragt mod 43 pct. i sammenligningsgruppen, *jf. tabel 9.1*, men sammenhængen er ikke signifikant.

Tabel 9.1. Er anbringelse undgået i HardWork? 2006.

Er anbringelse undgået	Indsatsgruppe		Sammenligningsgruppe		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Nej	23	3	43	9	35	12
Ja	77	10	57	12	65	22
I alt	100	13	100	21	100	34

Signifikans = 24,08 pct. = ikke signifikant.

Kilde: Børn- og Ungesystemet (BUS)

Note: Antallet af personer i indsats- og sammenligningsgruppen kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

Samtidig bygger opgørelsen på et lille datagrundlag, hvilket øger usikkerheden i opgørelsen.

Opgørelsen dækker perioden i op til et år efter endt forløb.

9.2 HardWork er hverken bedre eller dårligere end alternativ til at føre til reduktion i udgifterne til familien

For flere familier, som har haft et barn, der har deltaget i et forløb i HardWork, kan der konstateres et fald i kommunens udgifter til familien, end hvad tilfældet er for en sammenligningsgruppe. Således kan der konstateres et fald for hele 42 pct. af de familier som har haft børn/unge, som har været gennem et forløb i HardWork mod 24 pct. for sammenligningsgruppen, *jf. tabel 9.2*.

Tabel 9.2. Er udgifterne til familien reduceret? 2006.

Udgifterne efter et forløb	Indsatsgruppe		Sammenligningsgruppe		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Større	58	7	71	15	67	22
Uændret	0	0	5	1	3	1
Mindre	42	5	24	5	30	10
I alt	100	12	100	21	100	33

Signifikans = 45,58 pct. = ikke signifikant.

Kilde: Københavns Kommunes Økonomisystem (KØR)

Note: Antallet af personer i indsats- og sammenligningsgruppen kan divergere fra andre opgørelser på grund af at ikke-valide observationer er sorteret fra.

Dog kan vi ikke konkludere, at indsatsen i HardWork er hverken bedre eller dårligere end alternativerne til at føre til, at kommunens udgifter til familien reduceres efter et forløb. Dette skyldes, at sammenhængen ikke er signifikant. Samtidig bygger opgørelsen på et lille datagrundlag, hvilket øger usikkerheden i opgørelsen.

Derudover er der usikkerheder i opgørelsen, som yderligere gør det svært at drage en konklusion.

For det første har evaluatoren konstateret, at nogle Socialcentre, som har haft unge i HardWork, benytter gadeplansmedarbejdere som støtte-/kontaktpersoner. Dette er

en problematik i forhold til opgørelsen, idet udgifter til personer som støtte-/kontaktpersoner, der allerede er ansat ved kommunen, ikke registreres på den person, som udgiften vedrører. Der kan således være en række udgifter vedrørende de unge i HardWork, som ikke fremgår af vores registre, udgifter, som kan være med i sammenligningsgruppen.

For det andet blev alle udgifter vedrørende børn og unge før 2007 konteret på forældremyndighedsindehaverens personnummer. Dette betyder, at vi ikke kan isolere de udgifter, som alene har med det barn/den unge at gøre, som har været i HardWork. Vi bliver nødt til at se på hele familien, hvorved positive eller negative forandringer hos søskende og forældremyndighedsindehaver som følge af andre indsatser også tæller med i opgørelsen.

9.3 Bag HardWork sammenligningsgruppen

For at belyse effekten af HardWork er der blevet dannet en sammenligningsgruppe. Denne er blevet testet med hensyn til, om den adskiller sig fra indsatsgruppen. Det er nemlig en forudsætning for, at sammenligningsgruppen kan benyttes, at resultatet ikke kan forklares ved forskelle mellem indsatsgruppen og sammenligningsgruppen. Dette er ikke tilfældet, som det fremgår af *tabel 9.3*.

Tabel 9.3. Test af sammenligningsgruppen til HardWork.

Forhold der er testet	Adskiller sammenlignings- og indsatsgruppe sig?
Henviste barns alder	Nej
Henviste barn oprindelse	Nej
Forældremyndighedsindehavers beskæftigelses-situation	Nej
Ægtefælle/samlevers beskæftigelsessituation	Nej
Henviste barns køn	Nej
Forældremyndighedsindehavers uddannelse	Nej
Ægtefælle/samlevers uddannelse	Kunne ikke teste på grund af for mange uoplyste.

KAP. 10: PROJEKT- OG METODEUDVIKLING 2007

10.1. PROJEKTUDVIKLING

Hermed følger en kort gennemgang af de **ændringer**, som er foretaget i 2007 som et led i projektudviklingen. En mere uddybende beskrivelse findes i det interne arbejdsnotat: ”Status på projektet” fra november 2007.

Der er sket en vis **medarbejderudskiftning**, da to af de faste medarbejdere fra første år er ophørt. Samtidig er de faste medarbejdere blevet **opnormeret** med en ekstra stilling, så der nu er fire faste medarbejdere i projektet.

Normeringen af unge er skåret ned fra 12 til 10 unge om året for at have bedre tid til unge og familier samt metodeudviklingen.

Der er også sket ændringer i **visitationen** af de unge, idet man i 2007 har valgt at tage to ”grupper” af unge ind fra hvert sit lokalområde. Samtidig har man ønsket en grundigere visitation end første år, og man har derfor holdt to visitationsmøder med familien inden den unges start i projektet. Projektets ønske om en grundigere beskrivelse af de unge ved henvisningen fra socialcentrene er dog ikke blevet opfyldt i år, da mange af de unge var mangelfuldt undersøgt og beskrevet.

Der er kommet en tydeligere **struktur** på projektet i 2007 både hvad angår ledelsesforhold og mødestruktur og planlægning og gennemførelse af aktiviteter.

Der er arbejdet med faste **månedspalter**, hvor der er et klart formål og en ”rød tråd” gennem de temaer, aktiviteter og ture, som gennemføres med de unge.

Der er opstillet en række **”standarder”** for arbejdet, hvilket bl.a. indebærer, at medarbejderne skal skrive dagbøger om de unge, og at der skal laves ”Signs of Safety” med alle familier. Hertil kommer opstillede forventninger om, hvor hyppigt man har kontakt til den unge, hvor ofte man besøger familien, samt at der skal afholdes fælles møder med familien, sagsbehandler og kontaktperson hver anden måned

Der er ændret på **åbningstiden**, således at der fra foråret 2007 kun har været åbent i det fælles ”klubtilbud” én aften om ugen – mod to ugentlige aftener det første år. Dette har givet mere tid til den individuelle kontaktpersonfunktion i forhold til den unge samt familiearbejdet.

Der har i 2007 været **to børnefamilieteamer tilknyttet projektet**. Det drejer sig om Nørrebro, som også deltog i 2006, samt Brønshøj-Husum, som er nyt team i projektet. Man har således forladt den oprindelige idé om ”kernecenter” og ”bløde centre” og har nu to ligeværdige børnefamilieteamer tilknyttet, som har henvist hver fem unge til tilbudet i år.

Der er indført **supervision og faglig sparring** til medarbejderne, dels gennem ekstern supervisor, dels gennem et samarbejde med medarbejdere fra Familiefokus-enheden.

Sammenfattende er der således – på baggrund af erfaringsopsamlingen fra 2006 - sket ret store ændringer og opstramninger i projektets organisering og struktur i 2007.

10.2. METODEUDVIKLING

Der har været arbejdet med brug og udvikling af metoderne igennem hele året, og metodeanvendelsen er meget udførligt beskrevet i det interne arbejdsnotat: ”Metoder i HardWork” fra november 2007. Sammenfattende kan man sige, at der er sat mere fokus på en udbygning og kvalificering af familiearbejdet i år. Der har således været større opmærksomhed på familiearbejdet samt på det individuelle arbejde med de unge, hvor opmærksomheden det første år især drejede sig om arbejdet med den samlede ungegruppe i klubtilbudet.

Her følger en meget kortfattet oversigt over de mest centrale dele af metodeudviklingen i 2007.

Familiearbejde

Der har været brugt megen tid og energi på familiearbejdet i 2007. Det er lykkedes at skabe kontakt til alle familier (hvilket ikke lykkedes det første år), og for nogle familier har der været en meget hyppig kontakt flere gange ugentlig. Kontakten har bestået af telefonopringninger, hjemmebesøg og møder med familien.

Familiearbejdet bygger på en anerkendende og ressourceorienteret tilgang, hvor man forsøger at finde kompetencer i familien og bygge videre på disse. Familiearbejdet er dog også kendetegnet ved en høj grad af råd og vejledning til forældrene (fx omkring opdragelse af de unge, konflikthåndtering og afstraffelsesmetoder), støtte og omsorg til forældrene, så de ikke føler, at de står alene samt formidling af en gensidig viden og forståelse mellem børn og forældre. I nogle familier har der været arbejdet meget intensivt med forældrene i egentlige familiebehandlingsforløb, i andre familier har kontakten mest handlet om praktisk information og koordinering ift. den unges adfærd og aktiviteter.

Opstilling af mål

I 2007 er man kommet meget længere med målafklaringsprocessen, idet man har arbejdet med mere bevidst at opstille mål for den enkelte unge i starten af forløbet samt følge op på disse mål siden hen. Evalueringen viser dog, at målene godt kan indgå mere konkret i samtalerne og det daglige arbejde med unge og forældre, end det har været tilfældet i år.

Brug af løsningsfokuserede metoder – herunder ”Signs of Safety”

Der benyttes en anerkendende og ressourceorienteret tilgang i projektet, og denne tilgang kendetegner hele indsatsen overfor både unge og forældre. Medarbejderne benytter endvidere dele af de løsningsfokuserede metoder i arbejdet. Der er fx i år lavet en ”Signs of Safety” gennemgang på alle de unge i starten af forløbet, og man

har også afprøvet metoden med netværksmøder – med succes. Derudover er skalaspørgsmål benyttet i en vis udstrækning bl.a. i arbejdet med gruppen, hvor man også gør meget ud af at skabe succesoplevelser og give ros samt sætte fokus på og udvikle den enkeltes kompetencer. De løsningsfokuserede metoder kombineres dog også med andre metoder fx mere kognitive metoder og adfærdskorrigering, hvor man bl.a. har benyttet belønning og straf. En vigtig del af arbejdet handler desuden om relations- og motivationsarbejde, konkret råd og vejledning, at vise omsorg og empati, at benytte ”det fælles tredje” samt at agere som ”kulturskaber”, rollemodel og ”formidler” mellem børn og forældre.

Aktiviteter og ture

Der har været arbejdet meget bevidst med en udvikling af de kompetencegivende aktiviteter, ture og rejser, som tilbydes de unge under forløbet. Dette er sket gennem månedsplaner, hvor hver periode har haft et bestemt tema fx ”takt og tone” eller ”styr dit temperament”. Aktiviteter, udflugter m.v. er derefter udvalgt og planlagt i relation til det aktuelle tema og med et tydeligt formuleret formål. Der er både arbejdet i gruppen og med den unge individuelt i forhold til de udvalgte temaer. Man har arbejdet med opstilling af personlige mål, brugt skalaspørgsmål i gruppen, lavet gruppesamtaler om temaerne, lavet konkurrencer om ”bedst opførelse” og uddelt præmier, trænet opførelse i det offentlige rum, konfliktløsning m.v. Aktiviteterne har især fokuseret på at give de unge flere personlige og sociale kompetencer.

Derudover har der indgået fire overnatningsture i forløbet. Den vigtigste af disse var en uges vandretur i Lapland, hvor de unge og medarbejderne begav sig med oppakning og telt gennem ødemarken. Turen var en stor udfordring for mange af de unge, men efterfølgende vurderede såvel unge som medarbejdere, at den gav et stort positivt udbytte for såvel den enkelte unge som for fællesskabet og kulturen i gruppen.

I den sidste del af året har der især været sat fokus på aktiviteter, som har med de unges ”udslusning” fra projektet at gøre. Det kan være uddannelses- og erhvervsvejledning, opstart af fritidsinteresser, kontakt til klubber m.v. i lokalområdet, hjælp til fritidsjob, afprøvning af praktikker o.lign. Der har været sat mere fokus på dette i år, og man er startet tidligere i forløbet for at søge at gøre overgangen bedre for den nye gruppe af unge.

Videndeling i forbindelse med metodeudviklingen

En vigtig del af metodeudviklingen har også været at få sat ord på hvilke metoder, man gør brug af, og hvordan man arbejder med unge og forældre. Dette er ofte en vanskelig proces og en generel mangel i meget socialt arbejde – ikke mindst i unge- og gadeplansarbejdet.

Succeskriterium:

HardWork medarbejderne skal udarbejde og formidle en metodehåndbog, der kan anvendes af lokalcentrene i deres arbejde med utilpassede børn, unge og deres familier

Der er ikke udarbejdet en egentlig metodehåndbog, men medarbejdere og evaluator er i første omgang gået sammen om at lave en første **metodebeskrivelse** af arbejdet i HardWork. Dette er foreløbig resulteret i et internt notat fra november 2007, som medarbejderne kan arbejde videre med, udbygge og kvalificere i det kommende år.

Som en anden del af metodeudvikling og videndeling blev i marts 2007 afholdt en intern **midtvejskonference**, hvor andre praktikere i kommunen kunne komme med input til HardWorks arbejde. Konferencen blev afholdt som en del af ”Københavnernetværket” og bestod af workshops, hvor medarbejderne på tværs af kontorer og funktioner kunne udveksle erfaringer, diskutere, udfordre og inspirere til ungearbejdet, hvilket gav et rigtigt brugbart og konstruktivt resultat at arbejde videre på.

KAP. II: KOMPETENCEUDVIKLINGEN

II.1. BESKRIVELSE AF KOMPETENCEUDVIKLINGSPROGRAMMET FOR 2007

Den del af kompetenceudviklingsprogrammet, der knytter sig specifikt til HardWork, har bestået af:

- **Uddannelsesstillinger.** Der er to halvtids uddannelsesstillinger i projektet, som de tilknyttede børnefamilieteam har gjort brug af.
- **HardWork-uddannelsesgruppen.** Hver 14. dag er HardWork-medarbejderne mødet med en udvalgt gruppe af ungemedarbejdere m.v. til fælles undervisning, dialog og erfaringsudveksling.
- **Københavnernetværket.** Ungearbejdet har også været tema på Københavnernetværkets møder, hvor man har udvekslet viden og erfaringer på tværs af byen.

Derudover har **Københavnerruddannelsen** i forbindelse med Familiefokus også været en hjælp til udbredelsen af HardWorks metoder, idet tilgangen og mange af metoderne er de samme.

Det er HardWork, der har været ansvarlig for uddannelsesstillingerne, mens ”Vilde Læreprocesser” har været ansvarlig for Uddannelsesgruppen, Københavnernetværket og Københavnerruddannelsen.

Uddannelsesstillingerne

I 2007 har to børnefamilieteam, Nørrebro og Brønshøj-Husum, været tilknyttet HardWork. Hvert af disse teams har haft en medarbejder halvtids i en uddannelsesstilling i projektet. Nørrebro var også tilknyttet i 2006, og det er den samme medarbejder, som er fortsat i uddannelsesstillingen i 2007, hvorfor der kun er én helt ny medarbejder tilknyttet stillingerne i år. Da den ene af de to medarbejdere i uddannelsesstillingerne i 2006 efterfølgende er blevet ansat som fast medarbejder i projektet, betyder dette, at der foreløbig kun er ”oplært” to medarbejdere, som kan være med til at implementere metoderne i socialcentret efterfølgende – mod de oprindeligt planlagte fire medarbejdere i denne periode.

Årsagen til, at man har ændret på den oprindelige plan, er følgende:

- Samarbejdet fungerede ikke hensigtsmæssigt med de børnefamilieteam fra 2006, som ikke samtidig havde medarbejdere i uddannelsesstillinger. Man har derfor i 2007 valgt, at de børnefamilieteam, som visiterer unge til projektet, også skal have en medarbejder i uddannelsesstilling, så medarbejderen samtidig kan fungere som sagsbehandler for de deltagende unge fra teamet.
- Erfaringerne har vist, at et år er for kort tid til implementering af metoderne i børnefamilieteamet, hvorfor hvert børnefamilieteam nu får lov til at deltage i to år. Dette skulle give større mulighed for en efterfølgende implementering – til gengæld bliver det kun to børnefamilieteam, som når igennem uddannelsesforløbet i den samlede projektperiode.

De lokale medarbejders rolle, opgaver og kompetence er blevet tydeligere i år, og samarbejdet har fungeret rigtigt fint. Der er aftalt faste dage, hvor de to medarbejdere

kommer i projektet og deltager i fælles møder og ungegennemgang samt afholdelse af fælles møder med familierne. De to medarbejdere har dog ikke i særlig høj grad deltaget i aktiviteter med de unge - en undtagelse herfra er Laplandsturen, som blev planlagt og ledet af én af de to lokale medarbejdere.

Erfaringerne fra uddannelsesstillingerne i år er, at det kan være vanskeligt at være halv tid to steder. I perioder har de to medarbejdere kunnet prioritere arbejdet i projektet højt, mens de i andre perioder har haft travlt på socialcentret og har måtte melde fra til møder m.v. Dette betyder også, at projektets medarbejdere har haft en oplevelse af, at sagsbehandlingen omkring de unge i perioder er gået alt for langsomt, og at der ikke har været meget ”Grøn bølge” i forhold til forvaltningen i år.

Københavnerruddannelsen og Københavnernetværket

Københavnerruddannelsens undervisningsprogram er officielt knyttet til FamilieFokus. Men da de introducerede metoder er generelt brugbare i det sociale arbejde - og tilgang og metoder i de to projekter i stadig højere grad er de samme - kan undervisningsprogrammet også betragtes som en støtte til implementeringen af HardWork. Dette gælder i den udstrækning, at også ungegruppernes medarbejdere deltager i undervisningen og begynder at benytte de præsenterede metoder i deres ungearbejde. Børnefamilieteamet Nørrebro har deltaget i Københavnerruddannelsen i både 2006 og 2007, hvorfor medarbejderne i teamet er introduceret til de løsningsfokuserede metoder. Børnefamilieteamet Brønshøj-Husum har endnu ikke været tilknyttet Københavnerruddannelsen, men dette sker i 2008.

Københavnernetværket har omfattet såvel familiebehandlingen i FamilieFokus som ungearbejdet i HardWork og har således fungeret som en spredning af viden og erfaringer, dels på tværs af de enkelte projektdele og dels ud i socialcentrene, til samarbejdspartnere m.m. Københavnernetværket er dog blevet ”nedlagt” med udgangen af 2007, idet ”Vilde Læreprocesser” vil forsøge at opstarte andre fora for erfaringsudveksling.

HardWork-Uddannelsesgruppen

Den specifikke kompetenceudvikling omkring projekt HardWork har siden projektets start været organiseret i ”Uddannelsesgruppen”, hvor medarbejderne fra HardWork sammen med udvalgte medarbejdere fra de deltagende børnefamilieteam, gadeplansmedarbejdere og nøglepersoner fra ungearbejdet i området samt et par andre relevante samarbejdspartnere har deltaget i fælles undervisning, dialog og erfaringsudveksling omkring ungearbejdet.

Gruppen var ledet af ”Vilde Læreprocesser”, som også står for Københavnerruddannelsen, og det er således den samme tilgang og metoder, som er blevet introduceret begge steder. Gruppen har mødtes en halv dag hver anden uge i hele 2006, og denne praksis er fortsat i første halvdel af 2007.

Både ledere og medarbejdere i HardWork oplever, at gruppen har givet et positivt udbytte i form af bl.a. netværksdannelse, ny viden og inspiration fra andre, videregivelse af erfaringer på tværs af byen samt konkret støtte til arbejdet med de unge i HardWork bl.a. gennem fælles ”Signs of Safety”-gennemgang.

I sommeren 2007 besluttede man dog i fællesskab at nedlægge gruppen, da det var de samme deltagere og de samme diskussioner, som gik igen, og gruppens potentiale som fælles inspirations- og vidensforum derfor var ved at være udtømt. Efter sommeren tilbød ”Vilde Læreprocesser” i stedet medarbejderne i HardWork at gå sammen med dem ind i en tættere og mere konkret faglig sparring i forhold til enkelte ungeforløb, målaflklaring, familiesamtaler m.v. Medarbejderne var enige i denne model, men har dog ikke gjort brug af dette tilbud i 2007 – bl.a. fordi de oplevede at få tilstrækkelig med faglig sparring og supervision andre steder.

Sammenfattende kan man således sige, at HardWork-uddannelsesgruppen og ”Københavnernetværket” – som begge havde til formål at skabe videndeling og kompetenceudvikling ud over HardWorks egne grænser – er blevet nedlagt i 2007, uden at der foreløbig er opstillet andre alternative fora i projektregi. I nogle socialcentre er der dog foregået en videre kompetenceudvikling og spredning af metoderne bl.a. gennem andre projekter som ”Den korte snor”. Samtidig med nedlæggelsen af de fælles kompetenceudviklingsfora er den ”interne” kompetenceudvikling af HardWorks medarbejdere også blevet begrænset, idet medarbejderne ikke har taget imod det nye tilbud om sparring fra ”Vilde Læreprocesser”. Til gengæld er der startet et andet fagligt sparringsforløb op med to medarbejdere fra FamilieFokus, som har givet sparring/supervision på familiearbejdet i HardWork et par gange i løbet af efteråret. Der er lagt op til, at dette kan fortsætte i 2008.

11.2. IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE

For FamilieFokus ligger der en meget ambitiøs implementeringsplan med beskrevne krav og mål for alle socialcentrenes oprettelse af egne ”familiehuse” og integration af metoderne i det socialfaglige arbejde. Der er ikke udarbejdet en lignende implementeringsplan for HardWork, og det har derfor i højere grad været op til det enkelte børnefamilieteam at finde ud af, hvad man ville bruge projektdeltagelsen til, og hvordan man ville forankre metoderne efterfølgende.

Succeskriterier:

Børnefamilieteamcheferne i mindst 75 pct. af de deltagende børnefamilieteam skal vurdere, at teamets projektdeltagelse har betydet en generel opkvalificering af arbejdet med kriminalitetstruede børn/ unge

Mindst 75 pct. af de børnefamilieteammedarbejdere, der har besat ”uddannelsesstillingerne” ift. HardWork-metoden skal vurdere, at forløbet har gjort dem bedre i stand til at inddrage og ansvarliggøre forældre til kriminalitetstruede børn og unge under 15 år

Da der er tale om meget få medarbejdere, som har deltaget i uddannelsesstillingerne, og det indtil videre kun er ét børnefamilieteam, som har været igennem et helt projektforsløb, er der ikke målt på dette succeskriterium.

To socialcentre når at komme igennem hver to års tilknytning til projektet, hvorfor der kan forventes en eller anden grad af implementering i disse to centre.

Børnefamilieteam Nørrebro har afsluttet ”uddannelsesforløbet” med udgangen af 2007, og man overvejer pt. i centret om man kan fortsætte HardWork-modellen lokalt i en eller anden form – sandsynligvis i tilknytning til den allerede eksisterende lokale ungerådgivning. Oprettelsen af et lokalt tilbud besværliggøres dog af, at der samtidig er indført store besparelser på området.

Børnefamilieteam Brønshøj-Husum fortsætter ”uddannelsesforløbet” med to medarbejdere i uddannelsesstillingerne i 2008. Det er tanken, at man i løbet af 2008 vil begynde at implementere metoderne i en eller anden form, men der ligger endnu ikke detaljerede planer for dette.

KAP. 12. SAMMENFATNING HARDWORK

Der er **i alt 23 unge** som har gjort brug af HardWork siden projektets start. I 2007 har 10 unge deltaget, og de har alle været drenge i alderen 13-15 år.

De unge i 2007 har tilhørt **målgruppen** for tilbudet. De har alle haft en kriminel adfærd inden start, og flertallet af de unge var i specialundervisningstilbud og har oplevet 1-2 skoleskift. Samtidig viser evalueringen dog, at sammensætningen af gruppen har ændret sig i forhold til de unge, som deltog i tilbudet i 2006. Gruppen i 2007 er kendetegnet ved, at der er færre af de unge, som ved starten er vurderet som anbringssestruede, de unge er alle i gang med et skoletilbud, der er registreret mindre kriminalitet hos de unge inden start, der er flere af forældrene, som er i beskæftigelse, og der er færre af familierne, hvor problemstillinger som fx vold, misbrug, psykisk sygdom og økonomiske problemer er repræsenteret. Dermed tyder statistikken på, at gruppen af unge i 2007 kan betegnes som mindre belastet – og familierne som mere ressourcefulde – end det var tilfældet for gruppen af unge i 2006. Denne opfattelse deles dog ikke af medarbejderne i HardWork, som oplyser, at henvisningen af de unge var præget af en mangelfuld undersøgelse og beskrivelse, hvorfor der viste sig en lang række af problemer hos såvel de unge som familierne, da man lærte de unge bedre at kende.

Derudover kan det påpeges, at sammensætningen i gruppen har ændret sig ved, at der i 2007 kun har deltaget drenge, at alderen på de unge er steget med 1-2 år, således at flere af dem er blevet 15 og 16 år i løbet af perioden, samt at en af de unge i år var anbragt uden for hjemmet fra starten, og målet derfor har været en hjemgivelse til familien.

Ser man på hvilke **resultater**, der er opnået med de unge i 2007, så viser evalueringen, at 70 pct. af de unge har fået reduceret eller er ophørt med den kriminelle adfærd. Dette er en højere andel af de unge end i 2006 og viser sig også ved, at der er færre af de unge, som er blevet registreret af politiet i perioden. I forhold til skolegangen, så har 60 pct. af de unge passet skolen stabilt i perioden, og flertallet har opnået en forbedring af det faglige niveau, mens halvdelen har forbedret den sociale adfærd i skolen. Mange af de unge har i år gået i en lokale ungdomsklub ved siden af HardWork eller er startet på fritidsinteresser som fodbold, styrketræning og amerikansk fodbold. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at alle de unge har fået forbedret forholdet til deres forældre, hvilket ikke var tilfældet i 2006, og det er sandsynligvis et udslag af det øgede familiearbejde. Det er således medarbejdernes vurdering, at der for 70 pct. af de unge i 2007 er sket en forbedring af den unges samlede situation, samt at flertallet af de unge har øget deres kompetencer i forhold til at modtage instruktion og lytte, deres sociale adfærd i gruppen og i det offentlige rum samt evnen til at undgå og løse konflikter.

De unge udtrykker meget stor tilfredshed med tilbudet, hvilket både gælder aktiviteterne, gruppen og medarbejderne. De oplever at have fået et positivt udbytte af forløbet og fortæller bl.a., at de laver mindre ”ballade”, at det går bedre i skolen, at de har det bedre med sig selv og familien, at de har ændret adfærd og er blevet bedre til

at styre temperamentet, samt at de er blevet introduceret til aktiviteter, som de ellers aldrig selv ville være gået i gang med fx vandring og styrketræning.

Forældrene bekræfter dette, idet flertallet angiver, at deres børn har haft et positivt udbytte af forløbet. De fortæller, at de unge bl.a. laver mindre kriminalitet end før, at de passer skolen bedre, at de har fået nye ”bedre” venner, at de holder deres aftaler fx hjemkomsttider, samt at de er blevet mere glade og åbne, hvilket har gjort det lettere at tale sammen i familien. Der er dog også to af familierne, som ikke oplever nogen fremgang i forhold til den unges kriminelle adfærd og ustabile skolegang, men de mener ikke, dette skyldes HardWork, da de oplever, at medarbejderne har gjort et stort arbejde for at skabe en forandring og støtte den unge. Ud over de unges positive udbytte oplever forældrene også, at de selv har fået et udbytte af forløbet bl.a. gennem familiearbejdet. Forældrene fortæller, at de føler sig mere trygge, når de unge er tilknyttet HardWork, og de ved, at medarbejderne holder øje med de unge. Derudover har forældrene haft udbytte i form af den vejledning, de har modtaget omkring bl.a. opdragelse og konfliktløsning, de har fået hjælp til en større gensidig forståelse mellem børn og forældre, de har oplevet omsorg og interesse fra medarbejdernes side og synes, det er rart, at medarbejderne fortæller om både de gode og dårlige sider af den unges adfærd. I forlængelse af dette gør flere forældre opmærksom på, at de er bekymrede for, hvordan de skal klare sig uden denne støtte fra medarbejderne fremover.

Ved afslutningen i HardWork vurderes over halvdelen af de unge fortsat at have behov for støtte fremover – enten i form af en støtte-/kontaktperson eller anbringelse uden for hjemmet.

Evalueringen har foretaget en **opfølgning på de unge, der gjorde brug af tilbudet i 2006**. 1 år efter afslutning i tilbudet er der blandt de unges sagsbehandlere fortsat stor bekymring for flertallet af de 13 unges trivsel og/eller kriminelle adfærd. Det er således kun for 46 pct. af de unge, at sagsbehandleren vurderer den unges aktuelle situation som tilfredsstillende. Dette skyldes bl.a., at flertallet af de unge er fortsat med deres kriminelle adfærd, hvilket har ført til varetægtsfængslinger og domme hos nogle af de unge, og mange har haft en ustabil skole-/beskæftigelsessituation efter afslutningen i HardWork. Der er efterfølgende iværksat foranstaltninger for 85 pct. af de unge, heraf er 3 unge blevet **anbragt uden for hjemmet** (1 af disse på kostskole). Der kan findes flere årsager til, at det ikke er lykkedes at skabe en positiv forandringsproces hos flertallet af de unge efterfølgende. Dels fortsatte en del af de unge med kriminalitet under HardWork-forløbet, dels har opfølgning og støtte i flere tilfælde ikke været optimal efter afslutningen i projektet. Disse forhold ser dog ud til at være ændret for den nye gruppe af unge, som er afsluttet i 2007, hvorfor der er grund til at tro på et mere positivt forløb for disse unge fremover.

Effektmålingen, hvor indsatsen i HardWork sammenlignes med en sammenligningsgruppe, har alene fokuseret på de unge, som har været gennem et forløb i 2006. Dette skyldes, at der, som nævnt, er forskel på de unge, som har deltaget i forløb i HardWork i 2006 og 2007. Effektmålingen kan ikke konkludere, om HardWork er bedre eller dårligere end alternative tilbud til at sikre at anbringelse undgås eller til at føre til en forbedring, som betyder færre kommunale udgifter til den unge. Den statistiske test viser således, at der ikke er nogen signifikant sammenhæng mellem, om

man har deltaget i tilbuddet eller ej og effekten. Med andre ord, der er ikke statistisk belæg for at konkludere, at der er en sammenhæng.

Der er sket meget i projektet i forhold til **projekt- og metodeudviklingen**. Der er strammet op på organiseringen af arbejdet med en tydeligere struktur og styring samt planlægning og gennemførelse af aktiviteter. I metodeudviklingen har der i år især været sat fokus på: familiarbejdet, opstilling af mål, brugen af de kompetencegivende aktiviteter og ture i gruppen samt brug af løsningsfokuserede metoder som fx ”Signs of Safety” og skalaspørgsmål. Den anerkendende og ressourceorienterede tilgang er indarbejdet i projektet og udgør grundlaget for indsatsen i forhold til både unge og forældre. De løsningsfokuserede metoder kombineres dog også med andre metoder som fx kognitiv adfærdskorrigerende, relationsarbejde og rollemodel.

Som en del af metodeudviklingen har et vigtigt skridt været at få sat ord på den metodeanvendelse, som finder sted i projektet. Dette har ført til, at medarbejdere og evaluator i samarbejde har udarbejdet en **metodebeskrivelse**, som kan udbygges og revideres i det kommende år. I marts måned blev endvidere afholdt en **midtvejskonference**, hvor man i et bydækkende forum med deltagelse af bl.a. sagsbehandlere, ungearbejdere, konsulenter og ledelse gennem workshops havde en udbytterig og inspirerende gensidig dialog om ungearbejdet.

Kompetenceudviklingen består bl.a. af de to **uddannelsesstillinger**, som i 2007 har været besat med en medarbejder fra socialcenter Nørrebro og en fra Brønshøj-Husum (begge halv tid). Da man har valgt at forlade den oprindelige model og i stedet tilknytte socialcentrene og de lokale medarbejdere to år ad gangen, bliver det kun til i alt to socialcentre og tre lokale medarbejdere, som kommer igennem ”uddannelsesforløbet” i hele den samlede projektperiode, hvilket er færre end oprindeligt planlagt. Dette er dog et bevidst valg, idet uddannelsesstillingerne kun er halv tid, og man har ønsket at give medarbejderne mulighed for mere tid og et dybere kendskab til metoderne. I forhold til uddannelsesstillingerne er det i år blevet tydeligere hvilke roller, opgaver og kompetence de lokale medarbejdere har i projektet, og samarbejdet har fungeret fint. Det kan dog være en vanskelig konstruktion at være ansat halv tid to steder på én gang, hvilket i perioder har ført til en alt for lang sagsbehandlingstid omkring de unge. Medarbejderne i HardWork udtrykker således, at de ikke har oplevet meget ”Grøn Bølge” i forvaltningen i år.

Da tilgangen og metoderne i det samlede projekt ”Familien i Centrum” i udstrakt grad er de samme, kan man sige, at **”Københavnruddannelsen”** også har fungeret som en del af kompetenceudviklingen for HardWork – i den udstrækning at ungegrupperne i socialcentrene også har deltaget i undervisningen og er begyndt at benytte de præsenterede metoder i ungearbejdet. **Københavnernetværket** har også omfattet HardWorks arbejde med de unge og har således været med til at formidle erfaringer og ideer på ungeområdet mellem forskellige aktører i kommunen. Københavnernetværket er dog nedlagt med udgangen af 2007. Den mest centrale del af kompetenceudviklingen for HardWork har dog været **Uddannelsesgruppen**, hvor HardWork-medarbejderne er mødet med et fast forum af udvalgte sagsbehandlere, ungemedarbejdere og relevante samarbejdspartnere i lokalområdet hver 14. dag for at modtage undervisning, give gensidig inspiration og modtage støtte og sparring til de konkrete forløb med unge i HardWork. Disse møder har givet et positivt udbytte i

form af bl.a. netværksdannelse, erfaringsudveksling og nye ideer, men da alle var enige om, at gruppen var ved at have udtømt sit potentiale, og der var behov for nye tiltag, blev gruppen nedlagt i sommeren 2007. Derefter fik HardWork-medarbejderne i stedet tilbudt løbende faglig sparring af ”Vilde Læreprocesser” til konkrete forløb med unge/familier, men medarbejderne har ikke gjort brug af dette tilbud. Man har dog i år startet et samarbejde med medarbejdere fra Familiefokus-enheden, som et par gange i løbet af efteråret har ydet faglig sparring på familiearbejdet i HardWork.

Der ligger ikke en detaljeret implementeringsplan i forhold til **implementeringen** af HardWork-modellen i socialcentrene, og det er derfor i højere grad op til det enkelte børnefamilieteam at beslutte, hvad man vil bruge projektdeltagelsen til efterfølgende. Socialcenter Nørrebro har afsluttet tilknytningen til projektet med udgangen af 2007, og det overvejes nu, om der er mulighed for en eller anden form for videreførelse af HardWork-arbejdet lokalt – i tilknytning til den lokale ungerådgivning. Oprettelsen af et lokalt tilbud besværliggøres dog af, at der samtidig er indført store besparelser på området. Det andet socialcenter, Brønshøj-Husum, fortsætter med to medarbejdere i projektets uddannelsesstillinger i 2008 og vil derfor først i løbet af det kommende år tage stilling til konkrete implementeringsplaner.

DEL III: BILAG

BILAG A: FAMILIEFOKUS - BESKRIVELSE AF FAMILIER OG RESULTATER

A1) Antal af familier - fordelt på socialcentrene:

	2005-2006	2007
Valby	10	
Bispebjerg	12	
Nørrebro	14	13
Amager-Remisevej	12	8
Amager- Spaniensgade		16
Vesterbro-Kgs.Enghave		8
Antal familier i alt	48	45

Tabel A1: Fordeling på socialcentre. Statistisk registrering december 07.

A2) Beskrivelse af familier og børn i 2007 – sammenlignet med familierne i 2006.

Beskrivelse af familier og børn i 2007 - sammenlignet med brugerfamilierne det første år (2005/2006)
<p>Familierne i 2007 er karakteriseret ved:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Flere enlige forsørgere
• Færre familier med etnisk minoritetsbaggrund (39 pct.)
• Flere forældre, der er i uddannelse eller arbejde (44 pct.)
• Færre familier, hvor der tidligere har været iværksat hjælpeforanstaltninger efter børneparagrafferne. Dette gælder for alle typer af foranstaltninger.
• Færre familier, hvor børnene tidligere har været anbragt udenfor hjemmet
• Flere familier, som aktuelt har børn anbragt udenfor hjemmet (5 familier) <p>De henviste børn i 2007 er karakteriseret ved:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Flere piger. I 2007 udgør drengene således ”kun” 58 pct.. Pigerne fordeler sig aldersmæssigt som drengene.
• Flere store skolebørn
• Færre kriminalitetstruede unge

Tabel A2: Beskrivelse af familier og børn 2007 – sammenlignet med 2006. Statistisk registrering december 2007.

A3) Hvor hyppigt peger handleplanen på behov for forandringer – sammenlignet med 2006.

Handleplanen peger på behov for forandring i familien. Der peges hyppigere/sjældnere på følgende områder i 2007 (sammenlignet med 2005/2006):
--

I 2007 peges hyppigere på behov for forandring omkring:

- Relationen mellem forældre og børn (90 pct. i 2007¹⁵)
- Opdragelse af børn (66 pct.)
- Struktur på dagligdagen (56 pct.)
- Omsorg for børn (42 pct.)
- Samvær mellem fraskilt forælder og barn (27 pct.)

I 2007 peges sjældnere på behov for forandring omkring:

- Forældres psykiske situation (32 pct.)
- Forældres netværk og fritid (15 pct.)
- Vold eller krænkelser mod børn (15 pct.)
- Relationer i parforholdet (12 pct.)
- Forældres uddannelses-/arbejdssituation (10 pct.)
- Vold mellem ægtefæller (7 pct.)
- Forældres helbredsmæssige situation (2 pct.)

Der peges stort set uforandret på:

- Familiens boligsituation (24 pct.)
- Misbrug hos forældre (12 pct.)
- Familiens økonomiske situation (12 pct.)

Tabel A3: Handleplanens mål for familien. Kilde: Statistisk registrering december 2007.

A4) Handleplanens mål for forandringer hos det henviste barn i 2007

Handleplanen peger på behov for forandring hos det henviste barn på følgende områder i 2007

- psykisk udvikling: 71 pct.
- sociale kompetencer: 63 pct.
- netværk og fritid: 51 pct.
- skolegang: 46 pct.
- kriminalitet: 12 pct.
- daginstitution: 10 pct.
- andet: 17 pct.

På alle disse områder er der sket en stigning i hyppigheden i 2007 – undtagen for psykisk udvikling som er uforandret.

Tabel A4: Handleplanens mål for det henviste barn. Kilde: Statistisk registrering November 2006.

---

¹⁵ Tallene i parentes angiver i hvor mange procent af familierne, der i 2007 er peget på behov for forandring på dette område

BILAG B: FAMILIEFOKUS – OPFØLGNING PÅ FAMILIER I ÅR EFTER AFSLUTTET BEHANDLING.

B1) Sagsbehandlerens vurdering af familiens udbytte af behandlingen.

Sagsbehandlerens vurdering af familiens udbytte af familiebehandlingen:

Udbytte for det henviste barn:

- Et stort udbytte for barnet: 10 familier (29 pct.)
- Et lille udbytte for barnet: 14 familier (41 pct.)
- Intet udbytte for barnet: 3 familier (9 pct.)
- Ved ikke: 7 familier (21 pct.)

Udbytte for familien samlet set:

- Et stort udbytte for familien: 16 familier (47 pct.)
- Et lille udbytte for familien: 9 familier (26 pct.)
- Intet udbytte for familien: 2 familier (6 pct.)
- Ved ikke: 7 familier (21 pct.)

Kommentarer til tabellen:

- Blandt ”ved ikke” er også nogle familier, hvor børnesagen er lukket, og hvor det derfor må formodes, at barnet/familien har haft et positivt udbytte af familiebehandlingen
- For 70 pct. af de henviste børn vurderer sagsbehandleren, at barnet har haft udbytte af behandlingen
- For 73 pct. vurderer sagsbehandleren, at familien samlet set har haft udbytte af behandlingen

Tabel B1: Sagsbehandlerens vurdering af familiens udbytte – 1 år efter. Opfølgningsundersøgelse december 2007.

B2) Iværksatte foranstaltninger – efter at familien har afsluttet behandlingen.

Hvilke foranstaltninger (efter børneparagrafferne) har været iværksat i familien - efter familiens ophør i FamilieFokus

Der er 25 familier (73 pct.) af de 34 afsluttede familier, hvor der har været iværksat foranstaltninger efter at familiebehandlingen er afsluttet. Fratrækker man de 4 familier, hvor det kun drejer sig om socialpædagogisk friplads, er det 62 pct., hvor der er iværksat en eller flere foranstaltninger. Det drejer sig om følgende:

- Frivillig anbringelse uden for hjemmet: 7 familier
- Kontaktperson: 7 familier
- Dagbehandlingstilbud til barnet (skoletilbud): 5 familier
- Socialpædagogisk friplads: 5 familier
- Aflastnings-/støttefamilie: 3 familier
- Praktisk/pædagogisk støtte i hjemmet (hjemme-hos, familiekonsulent): 2 familier
- Konsulentstøtte: 2 familier

- Henstilling om daginstitution: 1 familie
- Familiebehandling: 1 familie
- Individuel behandling: 1 familie
- Økonomisk støtte for at undgå anbringelse: 1 familie

Kommentarer til tabellen:

- Der er 7 familier, hvor der har været iværksat en frivillig anbringelse udenfor hjemmet
- Der er ingen familier, der har fået iværksat døgnophold for børn og forældre sammen, tvangsmæssig anbringelse uden for hjemmet, personlig rådgiver eller økonomisk støtte til kost-/efterskole.

Tabel B2: Iværksatte foranstaltninger i familier indskrevet i 2005/2006. Opfølgningsundersøgelse december 2007.

B3) Forældrenes vurdering af udbyttet af familiebehandlingen – 1 år efter endt behandling.

Forældrenes vurdering af udbyttet af familiebehandlingen 1 år efter ophør i behandlingsforløbet

Udbytte for det henviste barn:

- Et stort udbytte for barnet: 53 pct.
- Et lille udbytte for barnet: 27 pct.
- Intet udbytte for barnet: 13 pct.
- Ved ikke: 7 pct.

Udbytte for familien samlet set:

- Et stort udbytte for familien: 53 pct.
- Et lille udbytte for familien: 27 pct.
- Intet udbytte for familien: 13 pct.
- Ved ikke: 7 pct.

Kommentarer til tabellen:

- Man kunne umiddelbart tro, at forældrene har krydset ens for barnets og familiens samlede udbytte, dette er imidlertid ikke tilfældet
- Der er 80 pct. af forældrene, som vurderer, at barnet har haft udbytte af familiebehandlingen
- Der er 80 pct. af forældrene, som vurderer, at familiens samlede set har haft udbytte af familiebehandlingen

Tabel B3: Forældrenes vurdering af udbytte – 1 år efter ophør. Opfølgningsundersøgelse december 2007.

BILAG C: FAMILIEFOKUS: PROJEKT- OG METODEUDVIKLING

C1) Kapitel 4.1: En uddybende beskrivelse af projektudviklingen i 2007:

Ny projektleder

I 2007 er der startet en ny projektleder, hvilket er den 3. projektleder siden projektets start i sommeren 2005. Den første projektleder var ansat juni 2005 til marts 2006. Derefter var projektet uden leder frem til august 2006, men hvor projektkontoret ydede ledelsesmæssig bistand i perioden. Den anden projektleder var ansat august 2006 til oktober 2007. Den nye og tredje projektleder startede i november 2007 og har nået at få en vis ”overlevering” fra den tidligere projektleder for at sikre en kontinuitet i projektet.

Intern struktur

Man har ændret på den interne struktur. Huset er fortsat opdelt i to teams med 4 faste og 4 lokale medarbejdere i hvert team, men de faste medarbejdere har i den nye struktur større mulighed for at samarbejde med hinanden – og på tværs af huset. Samtidig er der sket en større specialisering af medarbejderne, så alle ikke laver alt, men nogle medarbejdere især tager sig af kompetenceudviklingen i socialcentre eller ”mentor-rollen” i forhold til de lokale medarbejdere. I forbindelse med disse ændringer er der også indført en ny mødestruktur, som bl.a. omfatter separate møder for henholdsvis de faste og lokale medarbejdere.

”Uddannelsesstillingerne”

I 2007 var følgende socialcentre tilknyttet projektet: Nørrebro, Vesterbro, Amager-Remisevej, Amager-Spaniensgade. To af disse centre var også tilnyttet projektet sidste år: Nørrebro og Amager-Remisevej. Som planlagt har der været 8 lokale medarbejdere fra de 4 centre i uddannelsesstillingerne i 2007. I den ene stilling har der dog været udskiftning undervejs. Der er i starten af året udarbejdet en uddannelsesplan for hver enkelt lokal medarbejder, og der er indført ”mentorordning”, hvor nogle af de faste medarbejdere er ansvarlige for de lokale medarbejders uddannelsesforløb og løbende følger op på, om de opstillede mål i uddannelsesplanen opfyldes.

Samarbejde

Der er taget en del initiativer for at øge samarbejdet – både internt og eksternt – i løbet af året.

I forhold til det interne samarbejde i projektet blev der afholdt teambuildingskursus i starten af året, da de nye, lokale medarbejdere startede, og alle medarbejdere var derudover af sted på et to-dages internat i juni måned.

I forhold til samarbejde i det store fælles projekt ”Familien i Centrum” er der indført faste møder på projektniveau mellem de tre delprojekter. Derudover har projektkontoret nedsat en referencegruppe, hvor projektets leder og to medarbejdere

også deltager. Der er endvidere igangsat et samarbejde mellem medarbejdere fra FamilieFokus og HardWork, hvor FamilieFokus yder faglig sparring på familierarbejdet i HardWork.

I forhold til samarbejdet med socialcentre er der gennemført introduktionsmøder med de nye socialcentre inden start. Centralforvaltningen har endvidere udsendt et mål-/rammepapir til socialcentre, som beskriver og tydeliggør forvaltningens forventninger og opstillede mål for implementeringen efterfølgende.

Informationsvirksomhed

Der har været en del informationsvirksomhed i løbet af året. Da interessen for at høre om projektet har været stigende, har projektet valgt at afholde en række åbne informationsmøder, hvor såvel medarbejdere fra andre dele af kommunen som studerende og interesserede udefra har kunnet møde op.

Der er endvidere afholdt en hel del dialogmøder med andre fagfolk, som arbejder med samme målgruppe fx familiebehandlingsstedet Wibrandtsvej, Dannerhuset m.fl. Formålet med disse møder har været gensidig inspiration og erfaringsudveksling.

Endelig har medarbejderne holdt faglige oplæg udenfor huset i forskellige sammenhænge på konferencer, fyraftensmøder m.v.

Fagbladet ”Socialpædagogen” har bragt en artikel om projektets familierarbejde, og der er offentliggjort et interview om evalueringen af projektet som kronik på Vilde Læreprocessers hjemmeside. Samtidig har projektet bidraget med en beskrivelse af hele evalueringsdesignet til Servicestyrelsens database: ”God social praksis”.

C2) En uddybende beskrivelse af metodeudviklingen i 2007.

Målaflklaring

Man valgte tidligt på året at sætte fokus på målaflklaringen med familierne. Gennem hele 2007 har dette således været et fokusområde for alle i metodeudviklingen. Metodeudviklingsforløbet har været struktureret med først en kortlægning af, hvordan målaflklaringen finder sted og hvilke metoder, der benyttes. Derefter en fælles opfølgingsdag med uddybende beskrivelser af forskellige målaflklaringsforløb. Medarbejderne har gennem året arbejdet med målaflklaringen og har afprøvet forskellige metoder i forbindelse med denne. I efteråret blev gennemført en spørgeskemaundersøgelse hos alle medarbejdere, hvori de registrerede målaflklaringsforløbet med alle de familier, som har været indskrevet i 2007. Spørgeskemaundersøgelsen blev suppleret med fokusgruppeinterview i de to teams. Endelig er alle de fælles erfaringer samlet i et internt arbejdsnotat til brug for det videre arbejde med målaflklaring i projektet.

Der foreligger således et rimeligt stort materiale om målaflklaringen, og de vigtigste pointer kan sammenfattes således. For det første er målaflklaringen en meget vigtig og central del af behandlingsforløbet. Målene fungerer både som styringsredskab og som igangsætter i forhold til familiens refleksionsproces. I 46 pct. af forløbene arbejdes med mål i næsten alle samtaler gennem forløbet, mens målene for andre familier kun indgår ved start-, slut og statusmøder – eller tages op undervejs efter behov.

Målaflklaringsprocessen kan godt tage tid, men for 73 pct. af familierne er målene afklaret inden for de første 4 måneder af forløbet.

For det andet står det klart, at målaflklaringen lettes af følgende: 1) at familien er motiveret 2) at familien kan formulere egne mål 3) at forvaltningen har formuleret tydelige mål ved starten 4) at det er muligt at gøre målene operationelle og konkrete 5) at der er en vis grad af overensstemmelse mellem familiens og forvaltningens mål. De målaflklaringsforløb, som er svære, kan bl.a. skyldes en sådan manglende overensstemmelse, at der hele tiden er skiftende mål i familien og måske er konflikt omkring målene blandt forældrene, eller at familien har svært ved at formulere mål, fordi de er ”sprogfattige”, småt begavet eller har en ringe refleksionsevne. Til disse familier kan de løsningsfokuserede metoder være mindre brugbare, da familierne kan have svært ved at forstå spørgsmålstyperne, og andre metoder har vist sig mere velegnede fx narrative metoder.

For det tredje viser evalueringen, at der benyttes en bred vifte af meget varierede metoder i målaflklaringen og at disse udvælges og tilpasses den enkelte familie. Redskaber som tavlen, skalaspørgsmål og undtagelser bruges meget ofte i processen, men også ”Signs of Safety”, netværksmøder, video og www-skemaet har vist sig velegnet til nogle familier.

I forbindelse med kortlægningen af målaflklaringen har der også været sat ekstra fokus på, hvorvidt processen og metoderne for danske familier og familier med etnisk minoritetsbaggrund adskiller sig fra hinanden. Undersøgelsen viser, at de samme metoder kan benyttes til både danske og etniske minoritetsfamilier (og også kan benyttes med tolk), men at variationen i metoder er lidt mindre, når det drejer sig om etniske minoritetsfamilier. Endvidere har der oftere været uoverensstemmelse mellem familiens og forvaltningens mål hos de etniske minoritetsfamilier, hvilket medfører en længere ”forhandlingsperiode” og har gjort, at nogle af disse forløb har været vanskelige. Der er dog også eksempler på meget lette og hurtige målaflklaringsforløb for denne gruppe. Det afgørende er således ikke den etniske baggrund, men hvor ”sprogfattige” og gode til refleksion familien er.

Flerfamilieterapi

I 2007 har FamilieFokus udvidet med et tilbud om ”flerfamilieterapi”. Fra sommeren 2007 er de familier, som har lyst til og kan have glæde af en flerfamiliegruppe, blevet visiteret direkte til flerfamilieterapi. Tanken er, at hovedparten af behandlingen for disse familier foregår i gruppen – kun suppleret af enkelte familiesamtaler efter behov.

Flerfamilieterapi

Familierne visiteres ind i gruppen ved henvisningen. Både børn og forældre deltager. I 2007 deltog 5 familier i gruppen. De deltagende børn har været i alderen 5-13 år.

Gruppeforløbets varighed har været 4 måneder.

Gruppen mødes hver uge – en eller to dage om ugen. Mødetiden er 9.30-14.30.

Ud over møder i gruppen, hvor både børn og forældre deltager, afholdes også særlige forældredage ca. 1 gang månedlig, hvor forældrene mødes i gruppen - uden børn.

Derudover afholdes familiesamtaler med hver enkelt familie alene - efter behov - samt netværksmøder.

I gruppen arbejdes især med omsorg, opdragelse og relationen mellem børn og forældre gennem øvelser, lege, spil, tegninger, teater/rollespil, erfaringsudveksling og refleksion.

Figur 13: Beskrivelse af tilbud om flerfamilieterapi. Medarbejderinterview december 20 07.

Styrken ved ”flerfamilieterapi” som metode:

Gruppen minder om ”det levede liv”. Forældre og børn kan derfor i fællesskab afprøve handlingsstrategier, som de også kan bruge i hverdagen.

Gennem samværet med andre familier, som også har vanskeligheder i familielivet, sker en almengørelse, som kan opleves positivt af både forældre og børn. Man opdager, at man ikke er alene og dette kan modvirke stigmatisering.

Ved at hele familien deltager flyttes fokus fra ”barnet som problemet”.

Familierne kan inspirere og hjælpe hinanden – dermed flyttes fokus fra behandleren og over på familiernes eget arbejde og kompetencer til at komme videre.

Gruppen er baseret på interaktion/handlinger, og man behøver ikke have så mange ord for at deltage.

Børneperspektivet fylder meget i gruppen, og aktiviteterne er meget ”børne-egnede”. Det betyder, at børnene synes, det er sjovt at deltage og gerne vil være med i behandlingsforløbet.

Familierne får blik for og styrket deres egne stærke sider og oplever, at de også kan bidrage til fællesskabet og give noget til andre.

Gruppen kan være netværksskabende for både forældre og børn.

Udfordringer ved ”flerfamilieterapi ” som metode:

Opstarten i gruppen er vigtig. Et kendskab til familien inden gruppestart gennem et antal familiesamtaler og eventuelt afholdelse af netværksmøder kan anbefales.

Gruppen kan for mange familier ikke stå alene – der er behov for et antal individuelle familiesamtaler sideløbende.

Gruppen er ikke velegnet til familier, som står i en akut krise og har et stort behov for individuel støtte og kontakt.

Vigtigt at have familiens netværk med på ideen – det gælder også det professionelle netværk som skole og daginstitution, da de ellers kan have modstand på, at barnet

tages ud for at deltage i gruppen.

Børnene skal ikke være for små, og der skal ikke være for stor aldersforskel på børnene. En børnegruppe mellem 6 og 11 år opleves som optimal. Det er også en fordel, hvis der deltager flere børn af samme køn.

Figur 14: Styrker og udfordringer ved "flerfamilieterapi som metode". Medarbejderinterview december 2007.

Både medarbejdere og forældre giver ved interview udtryk for, at flerfamilieterapien giver et positivt udbytte for de fleste af familierne. Det drejer sig bl.a. om almengørelse, inspiration fra de andre familiers måder at løse vanskelighederne på samt øvelse i at kommunikere anderledes og at være sammen på en anden måde i familien.

Tilbudet om "flerfamilieterapi" fortsætter med en ny gruppe i 2008, hvor der vil blive gennemført en grundigere evaluering af tilbudet.

BILAG D: FAMILIEFOKUS - KOMPETENCEUDVIKLING OG IMPLEMENTERING I SOCIALCENTRENE

D1) Socialcentrenes etablering af selvstændige familiebehandlingstilbud i 2007

Socialcenter	Etablering af eget "familiehus" i selvstændige lokaler	Antal medarbejdere tilknyttet familiebehandlingstilbudet	Antal FamilieFokus-familier, der er opstartet lokalt i 2007
Bispebjerg	Ja	7	7 nystartede FiC-familier + 5 "gamle" familier med hjem fra den centrale FiC-enhed
Amager-Remisevej	Ja	3	9 nystartede FiC-familier + 2 "gamle" familier med hjem fra den centrale FiC-enhed
Valby	Nej – men der er indrettet et særligt lokale i forvaltningen, som benyttes til familiesamtaler.	3	6 nystartede FiC-familier + 7 "gamle" familier med hjem fra den centrale FiC-enhed
Nørrebro	Nej – er udskudt til 2008.	0	0

Tabel D1: Socialcentrenes etablering af egne familiehus 2007. Socialcentrenes egne oplysninger november 2007.

D2) Medarbejdernes oplevelse af kvalificering af eget socialfaglige arbejde – fordelt på socialcentre.

Socialcenter	Hvor mange synes at deltagelse i projektet har opkvalificeret eget socialfaglige arbejde	Hvor mange vil anbefale deltagelse i et lignende projekt til andre?
Bispebjerg	77 pct.	85 pct.
Valby	77 pct.	56 pct.
Nørrebro	84 pct.	96 pct.
Spaniensgade	94 pct.	89 pct.
Remisevej	92 pct.	100 pct.
Vesterbro	91 pct.	100 pct.

Tabel D2) Medarbejdernes oplevelse af kvalificering af eget socialfaglige arbejde – fordelt på socialcentre. Spørgeskemaundersøgelse socialcentre november 2007.

D3) Uddybende beskrivelse af udbredelsen af FamilieFokus-tilgangen og metoderne i socialcentre – baseret på spørgeskemaundersøgelsen november 2007:

Socialcentrenes medarbejdere er spurgt til, hvor ofte de har gjort brug af de enkelte metoder siden sommerferien. De metoder, som hyppigst er anvendt (10 gange eller mere) af medarbejderne er; at bruge **komplimenter** (42 pct.), at spørge til **ressourcer/kompetencer** (34 pct.), at give **anerkendende feedback** (28 pct.) samt bruge **opsummeringer** (22 pct.).

De metoder, som mindst hyppigt er anvendt (0-2 gange) siden sommerferien, er: Brugt **SOS sammen med familien** (81 pct.), brugt **eksternaliseringsspørgsmål** (63 pct.), brugt **SOS sammen med kolleger** (61 pct.), stillet **skalaspørgsmål** (50 pct.).

Spørgeskemaundersøgelsen tyder på, at selve den ressourceorienterede og anerkendende **tilgang** i FamilieFokus er godt integreret hos mange af medarbejderne, mens der stadigvæk er mange medarbejdere, som ikke gør brug af selv centrale dele af **metoderne** som skalaspørgsmål og ”Signs of Safety”.

Samtidig er det dog også vigtigt at være opmærksom på, at der er forskel på karakteren af metoderne. Hvor opsummeringer, komplimenter og skalaspørgsmål fx kan indgå meget ofte i samtalerne, er Signs of Safety med familien en metode, som i de fleste tilfælde kun benyttes 1-2 gange under et helt forløb.

Det kan derfor være interessant at se på, hvorvidt medarbejderne benytter de enkelte metoder hyppigere end de gjorde før ”Københavnerruddannelsen”. Ifølge Spørgeskemaundersøgelsen **bruges alle metoder hyppigere end før**. Som eksempel kan nævnes, at undtagelser bruges hyppigere af 61 pct., Signs of Safety bruges hyppigere med familierne (36 pct.) og med kolleger (71 pct.), skalaspørgsmål bruges hyppigere af 61 pct. og systemiske spørgsmål hyppigere af 47 pct..

I forhold til en kvalificering af eget socialfaglige arbejde så angiver **86 pct. af medarbejderne**, at deres socialfaglige arbejde i nogen eller høj grad er blevet opkvalifice-

ret gennem deltagelse i projektet. Samtidig vil **86 pct.** anbefale deltagelse i et lignende projekt til andre socialcentre (se bilag D).

Ser man på, hvor opkvalificeringen især har fundet sted, så angiver socialcentrenes medarbejdere, at projektet især har gjort dem bedre til at: se ressourcer/kompetencer hos familierne (69 pct.), følge familiens egne løsninger (60 pct.), lade familien selv arbejde (55 pct.), oftere bruge faglig sparring fra kolleger (39 pct.) og ændret sprog (33 pct.).

Spørgeskemaundersøgelsen viser dog tydelige forskelle mellem de enkelte socialcentre. Som eksempel kan nævnes to af de socialcentre, som deltog i 2006, hvor det ene center ligger langt under alle de øvrige centre i forhold til hyppig brug af metoderne, mens det andet center ligger næsthøjest i hyppighed. En del af forklaringen kan være, at sidstnævnte har fået oprettet eget familiehuse og har fortsat kompetenceudviklingen et ekstra år, hvilket ikke gør sig gældende for det første socialcenter. Men derudover viser undersøgelsen også lavere tal for det første center i forhold til teamchefens opbakning, makkerskabernes betydning samt støtten fra de lokale medarbejdere, hvilket også kan være en del af forklaringen på disse forskelle.

Til sidst kan det være interessant at kigge på, hvad årsagen er til, at nogle medarbejdere ikke gør brug af metoderne. Den hyppigst angivne årsag hos dem, som ikke bruger metoderne er, at de ikke synes, de mestrer metoderne tilstrækkeligt (64 pct.) eller mangler tid (46 pct.). Den manglende brug skyldes ikke, at de mener metoderne ikke virker godt, eller at familierne har reageret negativt på brug af metoderne.

BILAG E: HARDWORK – BESKRIVELSE AF DE UNGE I 2007, HERUNDER RESULTATER AF TILBUDET

E1) Hvilke problemstillinger har været repræsenteret i de unges familier i 2007.

Problemstillinger repræsenteret i de unges familier i 2007
- vold (2 familier)
- skilsmisse (3 familier)
- økonomiske problemer (2 familier)
- ægteskabelige kriser (1 familier)
- misbrug (0 familier)
- helbredsmæssige problemer (2 familier)
- traumatiske oplevelser (3 familier)
- dårlige boligforhold (2 familier)
- psykisk sygdom (0 familier)
- ufrivillig arbejdsløshed (0 familie)

Tabel E1) problemstillinger repræsenteret i de unges familier i 2007. Statistisk registrering december 2007.

E2) Hvordan er det gået med de unges skolegang i 2007?

Hvordan er det gået med de unges skolegang i 2007?

- 6 unge har foretaget skift i perioden
- 7 unge har deltaget i et specialundervisningstilbud
- 3 unge er i det normale skolesystem – heraf en i gymnasiet.

Passer de unge skolegangen stabilt?

- 4 unge passer i høj grad skolegangen stabilt
- 2 unge passer i nogen grad skolegangen stabilt
- 2 unge har passet skolegangen med skiftende stabilitet i perioder
- 2 unge har slet ikke passet skolegangen

Er der sket en forbedring af de unges faglige niveau i skolen?

- 0 unge har i høj grad opnået en forbedring af det faglige niveau
- 6 unge har i nogen grad oplevet en forbedring af det faglige niveau
- 3 unge har et uændret fagligt niveau
- 1 ung har haft en vis tilbagegang i det faglige niveau

Er der sket en forbedring af de unges sociale adfærd i skolen?

- 2 unge har i høj grad opnået en forbedring af den sociale adfærd
- 3 unge har i nogen grad opnået en forbedring af den sociale adfærd
- 4 unge har en uændret adfærd
- 1 ung : ”ved ikke”

Tabel E2: De unges skolegang i 2007. Statistisk registrering december 2007.

E3) Medarbejdernes vurdering af om der er sket en forbedring af de unges samlede situation i 2007.

Medarbejdernes vurdering af, om der er sket en forbedring af den unges samlede situation?

- for 5 unge er den samlede situation i høj grad forbedret
- for 2 unge er den i nogen grad forbedret
- for 2 unge er den uændret
- for 1 ung er den i nogen grad forværret

På hvilke af disse områder er det lykkedes at skabe forbedringer i den unges situation?

- evnen til at modtage instruktion (9 unge)
- social adfærd i HardWork-gruppen (8 unge)
- evnen til at lytte (8 unge)
- dyrkelse af særlige talenter (8 unge)
- adfærd i det offentlige rum (7 unge)
- evnen til at undgå / løse konflikter (6 unge)
- evnen til at sige fra (6 unge)
- evnen til at sidde stille / koncentrere sig (4 unge)
- sprogforståelse (4 unge)
- udvikling af lederegenskaber (3 unge)
- personlig hygiejne (1 unge)

Tabel: E3) Forbedringer af de unges samlede situation I 2007. Statistisk registrering december 2007.

